

Waldemar Antoni Kozłowski

Liga Żeglugi Polskiej 1921 – 1924

Liga Morska i Rzeczna 1925 – 1930

Liga Morska i Kolonialna 1931 – 1939

Liga Morska 1945 – 1952

w Chełmie i w powiecie chełmskim

*Książkę dedykuję żonie i dzieciom
z podziękowaniem za cierpliwość
dla mojej bezinteresownej i pracochłonnej
pasji autorsko-wydawniczej*

Chełm 2012

**„Cokolwiek Ojczyzny się tyczy
Od niepamięci uchronić”**

(Statut Towarzystwa Przyjaciół Nauk 1800)

Konsultacje, recenzje – dr Tomasz Demidowicz

AWF Warszawa \ Wydz. WF i S w Białej Podlaskiej

Zakład Historii i Organizacji Kultury Fizycznej

Copyright by Waldemar Antoni Kozłowski

Projekt okładki: Waldemar Antoni Kozłowski

www.waldemark.hostil.pl – **lub** – www.waldemark.za.pl

Google – Waldemar Antoni Kozłowski

ISBN : 83 – 916993 – 8 – 2

Powyższą książkę sponsorowali :

Adam Leszczyński

**Przedsiębiorstwo Usług Mieszkaniowych
Spółka z o.o. w Chełmie, ul. Bielawin 9.**

**Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej
Spółka z o.o. w Chełmie, ul. Wołyńska 57.**

Wielkie podziękowania sponsorom.

Dziękuje też Andrzejowi Gruszcze.

Spis treści :

Od autora:	7
Rozdział I -	
Liga Żeglugi Polskiej Oddział w Chełmie (1921-1924)	9
Rozdział II -	
Liga Morska i Rzeczna Oddział w Chełmie (1925-1930)	13
Rozdział III -	
Liga Morska i Kolonialna Oddział-Obwód w Chełmie i w powiecie chełmskim (1931-1939)	23
- Jak powstały proporzycy w latach 1928 – 1939:	61
- Podsumowanie - wnioski do lat 1931 – 1939:	63
Lata 1939 – 1944 to okres wojny i okupacji niemieckiej-hitlerowskiej:	66
Rozdział IV -	
Liga Morska Oddział - Obwód w Chełmie i w powiecie chełmskim w latach 1945 -1952.	67
- Podsumowanie – wnioski do lat 1944\45 – 1952	78
Podsumowanie – zakończenie :	79
Bibliografia : (źródła i opracowania)	80
ANEKS:	
SENSACYJNE ODKRYCIE PROPORCA LIGI MORSKIEJ I KOLONIALNEJ OBWÓD CHEŁM – JAKO ZABYTEK PATRIOTYCZNY	81

Od autora:

W lutym 1985 r., na prośbę Dyrektora Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Chełmie, opracowałem pierwszą: *Monografię kultury fizycznej na ziemi chełmskiej*, w której pojawiły się po raz pierwszy wątki – *Ligi Morskiej i Kolonialnej*.

Komitet Obchodów 600-lecia nadania Praw Miejskich dla Chełma (1392), wydał z tej okazji w 1994 r. książkę mojego autorstwa pt.: *Dzieje kultury fizycznej na ziemi chełmskiej*. Była to moja pionierska pozycja książkowa. Obejmowała dość bogaty materiał źródłowy-faktograficzny, w tym obszerniejszy już materiał dotyczący działalności w Chełmie *Ligi Morskiej i Kolonialnej*, jednak bez wątku jej powołania (*i istnieniu w Chełmie innych lig morskich*). Jak się później okazało, jedynym i podstawowym źródłem wiedzy o działalności *Polskich Lig Morskich (1921-1939)* w Chełmie i w powiecie chełmskim były lokalne gazety: „*Zwierciadło*” 1923-1932 i „*Kronika Nadbużańska*” 1933-1939, właściwie w tym czasie niedostępne.

W 2008 r. wydałem książkę pt.: *Sport w organizacjach paramilitarnych na ziemi chełmskiej w latach 1918-1939*, (to poprawione moje wydanie z 2001 r.: pt. *Organizacje paramilitarne o charakterze sportowym na terenie Chełmszczyzny w okresie międzywojennym 1918-1939*), a w niej dzieje *LMK* (bez innych lig morskich). Spośród wielu organizacji, najwięcej kontrowersji sprawiały mi właśnie *Ligi: Morskie i Lotnicze* – chodziło o pierwsze lata tworzenia się w Chełmie. Z wielu dostępnych informacji źródłowych jakie napotkałem w 1994 r., ta wersja którą przedstawiłem w w/w pozycji książkowej, miała być najpewniejsza – jak się później okazało nie odpowiadała prawdzie. Nie wiem dlaczego, po raz pierwszy zaufałem innym – a powinienem kierować się jak zawsze swoją warsztatową intuicją.

W 2009 r. wydałem: *Zasłużeni chełmianie dla kultury fizycznej tom drugi*. W czasie redakcji w/w książeczki, dowiedziałem się w czasie kwerendy o sensacyjnym odkryciu w Chełmie w 2007 r. *Proporca Ligi Morskiej i Kolonialnej Obwód Chełm*. Natychmiast opracowałem tekst pt.: „*Sensacyjne Odkrycie Proporca Ligi Morskiej i Kolonialnej Obwód Chełm – Jako zabytek patriotyczny*” i ta niezwykła wiadomość znalazła się w w/w książeczce z fascynującym zdjęciem proporca. Odkrycie proporca zaintrygowało mnie – na podstawie skrupulatnych informacji określiłem też czas jego powstania. **Dzięki mnie proporzec został rozslawiony w kraju i poza granicami.**

Pod koniec 2009 r. (podczas ciągłej penetracji) natrafiłem na brakujące czasopisma i materiały źródłowe dotyczące właśnie *Lig Morskich i Lig Lotniczych*. Przeprowadziłem powtórna analizę materiału, i kwerendę wszystkich źródeł. Wynik był wprost rewelacyjny-

sensacyjny, zebrany materiał dotyczył dziejów wszystkich **Lig Morskich i Lig Lotniczych** w Chełmie i w powiecie chełmskim w latach 1921 – 1939. Znalazłem też dzieje **Lig Morskich i Lig Lotniczych** w Chełmie i w powiecie chełmskim w latach 1945-1952. W związku z zaistniałymi faktami, postanowiłem wydać osobne jednostkowe książeczki o **Ligach**, a wiernych czytelników za to wszystko przepraszam – ***pierwsza będzie obejmowała Polskie Ligi Morskie w latach 1921-1952 : tytuł –***

Liga Żeglugi Polskiej 1921 – 1924
Liga Morska i Rzeczna 1925 – 1930
Liga Morska i Kolonialna 1931 – 1939
Liga Morska 1945 – 1952
w Chełmie i w powiecie chełmskim

*- wydanie – poprawione i uzupełnione –
- jest to moja kolejna pozycja książkowa, która zamyka moje bardzo skomplikowane badania na temat Polskich Lig Morskich – i co wielkie idee Lig Morskich zrobiły w Chełmie i w powiecie chełmskim.*

Nadmieniam, że wyżej wymieniony błąd dotyczący tylko daty powołania w Chełmie Ligi Morskiej i Kolonialnej – wystąpił jeszcze w dwóch moich książkach, a mianowicie:

- 1 – *Życie sportowe w Chełmie w latach 1918-1939, Chełm 2004, – na stronie 31;*
- 2 – *Krajoznawstwo i turystyka w Chełmie w latach 1918-1939, Chełm 2007, – na stronie 74.*

Uwaga – Ja nie piszę o Polskich Ligach Morskich w Polsce, moim celem jaki sobie postawiłem, jest przede wszystkim :

- ***jak przywędrowały do Chełma Polskie Ligi Morskie;***
- ***co idee Polskich Lig Morskich zrobiły w Chełmie;***
- ***co zrobiły Polskie Ligi Morskie przez swoją działalność w Chełmie i powiecie chełmskim – jako Towarzystwa-Stowarzyszenia, Organizacje itd. tzw. Wyższej Użyteczności;***
- ***i co było zapisane w chełmskich źródłach na temat Polskich Lig Morskich działających w Chełmie i w powiecie chełmskim w latach 1921 – 1952.***

P.S. – (do sprawy medialnych dziejów proporczyka):

- ***W lipcu 2009 r.*** w wymienionej mojej książeczce ukazał się po raz pierwszy ów słynny już proporczyk. Byłem też jako jedyny upoważniony do promowania proporczyka w formie jaką uznałem za stosowną;

- ***Z początkiem 2010 r.*** artykuł wraz z proporczykiem ukazał się po raz pierwszy na Internetowej stronie zaprzyjaźnionego portalu. W krótkim czasie słynnym już proporczykiem bardzo zainteresował się Józef Wąsiewski. Odbiliśmy kilka rozmów telefonicznych i mailowych. W dalszych działaniach Pan J. Wąsiewski chciał wejść w posiadanie i dysponowanie tym proporcem – i to był koniec naszych kontaktów;

- ***W połowie 2010 r.*** gdy stwierdziłem błąd, wycofałem artykuł z w/w portalu. Dowiedziałem się też (później stwierdziłem sam), że mój artykuł: **SENSACYJNE ODKRYCIE PROPORCA LIGI MORSKIEJ I KOLONIALNEJ OBWÓD CHEŁM - JAKO ZABYTEK PATRIOTYCZNY**, krąży w Internecie – a prowadzi go właśnie Pan Józef Wąsiewski;

- ***Pod koniec 2010 r. już*** na swojej stronie Internetowej napisałem sprostowanie i wytłumaczenie, co do zaistniałego błędu – i przystąpiłem do pisania powyższej książeczki.

- ***Do momentu*** wydania tej książeczki, nie komentowałem całego zjawiska;

- ***W Aneksie już jest poprawiony artykuł – i taki ma być w Internecie !!!***

Rozdział I:

Liga Żeglugi Polskiej Oddział w Chełmie (1921-1924)

Z chwilą uzyskania niepodległości (1918) i odzyskania macierzystych ziem i dostępu do morza – koncepcja Wyzwoliciela Polski i Wodza Naczelnego Marszałka Józefa Piłsudskiego prowadziła m. in. do społecznej odpowiedzialności za losy narodu i jego kulturę. Zawsze m. in. powtarzał (cytaty): „dla bezpieczeństwa Polski musimy mieć silną flotę i silne lotnictwo, aby skutecznie panować tak na morzu jak i w powietrzu” – „silny naród i silne społeczeństwo to zdrowo i patriotycznie wychowana młodzież w duchu zdrowia, siły i kultury narodowej i przydatności do obrony granic” – „im więcej Lig tym więcej bezpieczeństwa dla Polski” – „tylko silna armia jest gwarantem suwerenności Polski i obrony jej granic”.

**(J. Piłsudski – z jego wystąpień).*

- Wprowadzenie do „Polskich Lig Morskich” :

Przed odzyskaniem niepodległości przez Polskę, sprowokowani rozwojem wydarzeń wojennych, przybywali do Warszawy Polacy, służący w różnych formacjach wojskowych m. in. i we flotach państw zaborczych. W sierpniu 1918 r. przybył do Warszawy kontradmirał byłej floty rosyjskiej Kazimierz Porębski – szybko skupił wokół swojej osoby marynarzy i niektórych pracowników Żeglugi Wiślanej. We wrześniu 1918 r. na jednym z wielu spotkań z inicjatywy K. Porębskiego, tematem których było szerzenie idei morskiej w społeczeństwie, podjęto projekt utworzenia stowarzyszenia skupiającego ludzi znających problematykę morską i żeglugi śródlądowej, i wydawania też własnego pisma popularyzacji tych zagadnień.

Dnia 1 października 1918 r. w lokalu Warszawskiego Towarzystwa Handlu i Żeglugi na Wiśle, odbyło się pod przewodnictwem K. Porębskiego pierwsze zebranie organizacyjne, na którym ustalono nazwę organizacji: Stowarzyszenie Pracowników na Polu Rozwoju Żeglugi „Bandera Polska” (jako pierwsze w rozwoju Polskich Lig Morskich), określono też główne kierunki działalności Stowarzyszenia. Stowarzyszenie zamierzało uwzględnić w swojej działalności następujące problemy: opracowanie zasad organizacji żeglugi i portów, kierunków rozwoju żeglugi śródlądowej, prowadzenie szkolenia zawodowego wśród pracowników żeglugi, ustalenie polskiej terminologii morskiej, opracowanie danych statystycznych dotyczących transportu wodnego oraz popularyzowanie idei żeglugi i sportów wodnych. „Bandera Polska” pod przewodnictwem K. Porębskiego, skupiała od samego początku najwybitniejsze grono doświadczonych oficerów marynarki wojennej i handlowej, konstruktorów i budowniczych okrętów i portów oraz pokrewnych zawodów, którzy odegrali tak doniosłą rolę w stworzeniu od podstaw polskiej polityki morskiej w okresie międzywojennym.

Już w październiku 1918 r. (wobec realnej pewności odzyskania niepodległości) przed Stowarzyszeniem „Bandera Polska”, zaistniały nowe ważne zadania. Najważniejszy cel to (po zbliżającej się i nieuniknionej klęsce Niemiec), szybkie przygotowanie polskiej administracji dróg wodnych, która by była zdolna w odpowiednim momencie do przejęcia żeglugi śródlądowej z rąk okupanta. Odpowiedni plan został przedstawiony już 24 października 1918 r. ministrowi przemysłu i handlu (w jego gestii leżały sprawy żeglugi) i ministrowi spraw wojskowych. Następnie 11 listopada 1918 r. zgodnie z planem, placówki likwidacyjnej „Warschauer Schifffahrtsgruppe” i niemieckich urzędów dróg wodnych zostały

obsadzone przez polskich marynarzy i pracowników żegluga wiślanej, kierowane przeważnie przez działaczy „**Bandery Polskiej**”.

Członkowie „Bandery Polskiej” swoimi działaniami zyskiwali uznanie. Wraz z odzyskaniem niepodległości większość z nich została powołana do pracy w żegludze rzecznej lub do urzędów z nią związanych. Opiniowali projekty, ustalali zasady organizacji polskiej żegluga. Komisja rzeczoznawców opracowała projekt organizacji „**Ministerstwa do Spraw Wodnych Państwa Polskiego**” mającego obejmować całokształt gospodarki wodnej, zarówno śródlądowej, jak i morskiej, i postanowiła przedstawić go Komisji Sejmowej.

Z końcem lutego 1919 r. członkowie „Bandery Polskiej”: w pracach komisji przygotowującej tymczasowe przepisy żegluga na drogach wodnych oraz prawo o żegludze i spławie na rzekach państwa polskiego; i na prośbę wiceministra przemysłu i handlu przeprowadzili rejestrację wszystkich specjalistów morskich z byłego zaboru rosyjskiego.

Od marca 1919 r. „Bandera Polska” rozszerza swoje założenia organizacyjno-programowe: - **11 marca 1919 r.** nawiązała współpracę z Kołem Pomorsko-Kaszubskim „dla wspólnej pracy nad odzyskaniem Gdańska i wybrzeża morskiego”; - **w marcu 1919 r.** nawiązała kontakt z Towarzystwem „Żegluga Polska” w Krakowie (będącym pierwszym przedsiębiorstwem armatorskim w kraju) – były to działania możliwości uzyskania przez Polskę dostępu do morza.

Stowarzyszenie „Bandera Polska” była niewątpliwie, pierwszą w Polsce organizacją społeczną, która zapoczątkowała akcję popularyzacji problematyki morskiej i rzecznej oraz marynarki wojennej w społeczeństwie. **W maju 1919 r.** wydała swój pierwszy numer czasopisma pod nazwą „**Bandera Polska**”, „*wzbudzając w społeczeństwie zainteresowanie żeglugą, morzem, własnymi rzekami, wiedząc, że opinia publiczna jest właściwą władczynią władania wolnego państwa i narodu*”.

W końcu maja 1919 r. Stowarzyszenie „Bandera Polska” (1918-1919) posiadające 100 członków, (w wyniku prowadzonych działań) przekształciło się w **Towarzystwo „Liga Żegluga Polskiej” (1919-1924)** – ze zmianami w założeniach organizacyjno-programowych byłego Stowarzyszenia, do nowych warunków **Towarzystwa** stworzonych przez bliską perspektywę objęcia przez Polskę wybrzeża morskiego.

Statut Towarzystwa „Liga Żegluga Polskiej” (LPŻ), zatwierdzony 31 maja 1919 r. przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych stwierdzał: „Towarzystwo ma na celu popieranie polskich dróg wodnych, portów i polskiej żegluga”. Dla zrealizowania celu postanowiono: prowadzić badania dotyczące polskich dróg wodnych i żegluga, popierać wszelkie poczynania mające na celu rozwój żegluga morskiej i śródlądowej oraz rybołówstwa i sportów wodnych, opracowywać projekty odpowiednich ustaw, rozporządzeń i przepisów oraz przedstawiać stosowne wnioski do odpowiednich władz, prowadzić szeroką działalność oświatowo-propagandową (*Prezesem Tymczasowego Zarządu LPŻ do ukonstytuowania się został kontradm. K. Porębski*).

Dnia 4 czerwca 1919 r. odbył się w **Paryżu Kongres Sprzymierzonych Lig Morskich**, w którym uczestniczyły delegacje 11-państw, w tym **delegacja z Polski** reprezentowana z ramienia **LPŻ. Kongres** uchwalił wniosek o nawiązaniu współpracy między ligami morskimi państw sprzymierzonych.

Po ukonstytuowaniu się władz LPŻ, powołano sekcje problemowe: propagandy, przyjaciół marynarza polskiego, techniczną, ekonomiczną, budowy statku szkolno-handlowego i organizacji wystawy, marynarki wojennej, marynarki handlowej, sekcję młodzieży oraz komitet wydawniczy.

W 1920 r. członkowie LPŻ, m. in. opracowali: dla Biura Prac Kongresowych dokument pt. „**Pożądane granice Państwa Polskiego na Wschodzie z punktu widzenia dróg wodnych**”, a dla Ministerstwa Spraw Zagranicznych „**Sprawa umiędzynarodowienia Wisły i**

dodatku do traktatu wersalskiego i uzasadnienie czysto narodowego charakteru rzeki Wisły”.

W 1920 r. LŻP liczyła 5.218 członków w tym 2.905 w Warszawie i 2.313 na prowincji. Wojna z Rosją Radziecką w 1920 r. przerwała całkowicie działalność statutową Towarzystwa. W czasie wojny Liga organizuje werbunek do Armii Ochotniczej i zaplecze medyczne. *Od 1921 r. LŻP wznowia swoją działalność – właściwie od podstaw.*

Na przełomie 1921 r. LŻP (ideą Kongresu Sprzymierzonych Lig Morskich z 1919 r.) nawiązuje współpracę z pokrewnymi organizacjami z innych państw – i tak m. in. za pośrednictwem Konsulatu RP we Florencji z Ligą Włoską, czy wycieczki do Danii.

LŻP organizowała coroczne regaty żeglarskie w Gdyni – pierwsze z udziałem łodzi rybackich **5 sierpnia 1922 r.** (i jednostek sportowych). *LŻP* wspierała wydawnictwa Morze Polskie, Port w Gdyni. Od 1923 r. wspierała też „Tymczasowy Port Wojenny i Schronisko dla Rybaków” oraz budowę portu w Gdyni.

W dniu 27 kwietnia 1924 r. odbyło się Walne zebranie członków *LŻP*, uznano rozszerzenie zakresu działalności Towarzystwa – (przyczynkiem był też zatarg z Gdańskiem, który poruszył całe społeczeństwo polskie, oraz odezwa Ligi nawołująca do walki o odzyskanie i utrwalenie praw Polski w Gdańsku, a jednocześnie o przyspieszenie budowy portu w Gdyni, o natychmiastową budowę własnej marynarki handlowej i stworzenie silnej floty wojennej) – Walne przyjęło nową nazwę dla organizacji: **Liga Morska i Rzeczna (1924-1930).**

Okres działalności LŻP to jej ambitne cele i zadania m. in. Stworzenie od podstaw polskiej polityki morskiej i ukształtowanie w społeczeństwie polskim świadomego stosunku do zagadnień morskich. Istotne decyzje, jak: budowa portu w Gdyni czy utworzenie Państwowej Szkoły Morskiej w Tczewie, sformułowała też pryncypia polskiej polityki morskiej, wprowadziła wychowanie morskie i sprzyjające warunki rozwoju gospodarki morskiej.

(T. Białas.)

- Liga Żeglugi Polskiej Oddział w Chełmie :

Wraz z uzyskaniem niepodległości (1918), w Chełmie i w powiecie chełmskim w latach 1918-1921 powstało wiele (dotąd utajnionych) polskich organizacji patriotycznych. Było to spowodowane wielką eksplozją wolności i dumy narodowej – po latach ucisku, niewoli i zaborów. Należy podkreślić, że Chełm jako zacny stary gród polski, był zawsze w dziejach Polski ważnym zbrojnym grodem i ośrodkiem kultury narodowej i walki narodowowyzwoleńczej kresów wschodnich Najjaśniejszej Rzeczypospolitej.

Jedną z ważniejszych spraw zawsze patriotycznego społeczeństwa chełmskiego było propagowanie m. in. spraw morza-morskich i roli Bałtyku jako morza polskiego w historii, kulturze i gospodarce polskiej.

W 1919 r. zawiązało się w Chełmie szerokie grono tzw. entuzjastów spraw morskich, dochodziło też do wielu spotkań. Wojna polsko-bolszewicka na jakiś czas ograniczyła tą spontaniczną działalność.

Na początku 1921 r., już jakby zorganizowana grupa można by ją nazwać – **grupa chełmskich entuzjastów i znawców spraw polskich morskich** – zlokalizowała się przy **Kościele Katedralnym w Chełmie**, tu też mieli swoje biuro-lokum i tu odbywały się: zebrania, spotkania, odczyty itd. Nawiązano też kontakt z innymi miejscowościami w tym głównie z Warszawą, wynikiem czego przybywający emisariusze wygłaszali prelekcje o sprawach polskiego morza itd.

W wyniku wielu spotkań *grupy chełmskich entuzjastów i znawców spraw polskich morskich* z działaczami z Warszawy (przybyłymi do Chełma teraz można by ich nazwać, działaczami Polski Lig Morskich):

- dnia 18 kwietnia 1921 r. przewodniczący grupy chełmianin Henryk Chelmiński jako założyciel powołał w Chełmie w gronie 60-członków i entuzjastów Ligę Żeglugi Polskiej Oddział w Chełmie;

- Prezesem Oddziału Chełmskiego Ligi Żeglugi Polskiej został wybrany ksiądz prefekt Chróścik – *dlaczego* (szukałem na to odpowiedzi): może w tym czasie taka opcja była najskuteczniejsza; może ze względu na powagę kościoła i historycznych tzw. zaślubin z Morzem.

Potwierdzeniem moich dociekań istnienia w Chełmie Polskich Lig Morskich – jest m. in. pierwsze sprawozdanie, w całości je przytaczam jako wiarygodne źródło i historyczny dokument:

Sprawozdanie pierwsze:

Działam jako rzeczywisty członek i założyciel *Ligi Żeglugi Polskiej*, honorowo, t. j. bezpłatnie, od **18 kwietnia 1921 r.** i pomimo tego, że jestem stałym mieszkańcem miasta Chełma, gdzie od małego dziecka mieszkam i moją moralną stroną każdy obywatel zna dobrze (prócz przybyszów), na pewno nie będzie sądził, że zechciałem skorzystać materialnie dla siebie z powierzonej mnie misji, jestem obowiązany dla prostej formalności i porządku rzeczy, zdać sprawę przed ogółem ze swej działalności.

1 – Zebrałem od rozmaitych członków *Ligi* od **18 kwietnia 1921 r. do 1 sierpnia 1923 r.** – 212. 375 m.k.;

2 – Rozprzedałem wydawnictw Ligi pt: „*Polskie Morze*”, „*Powitanie Morza*”, „*Ekonomiczne położenie morza*” i żetonów *Ligi* za 410.200 m.k.– Razem: 622.575. (porównując ceny 1921 r. z rokiem 1923, śmiało do ogólnej sumy możemy z prawej strony dodać 0).

Z odbioru wyżej wykazanej sumy mam własnoręczne pokwitowanie W.P. *Prezesa Oddziału Chełmskiego Ligi Żeglugi Polskiej ks. prefekta Chróścika.*

*Korespondent: Henryk Chelmiński, Chełm 12 sierpień 1923 r. *„Z” 8/4 1923.*

Rozdział II:

Liga Morska i Rzeczna Oddział w Chełmie (1925-1930)

**

- Wprowadzenie do „Polskich Lig Morskich” :

Liga Morska i Rzeczna (1924-1930) została powołana **27 kwietnia 1924 r.**, Statut zatwierdzony przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych **19 sierpnia 1924 r.**, stwierdzał: *„Towarzystwo ma na celu popieranie rozwoju dróg wodnych, portów i polskiej żeglugi”* oraz *„współdziałanie w tworzeniu siły zbrojnej na morzu i rzekach”*. Działalność **Ligi Morskiej i Rzecznej (LMiR)** miała obejmować nie tylko **ziemie polskie** ale i tzw. **wychodźstwo polskie**. Prezesem Rady **LMiR** został **wiceadmirał Kazimierz Porębski**, a Zarządu Edmund Krzyżanowski. **LMiR** wydawała od listopada 1924 r. miesięcznik *„Morze”* jako swój oficjalny organ prasowy (pismo wychodziło do 1939 r., jedynie w ostatnim roku istnienia zmieniono jej nazwę na *„Morze i Kolonie”*). Lata 1925-1927 to okres pewnej stagnacji.

Od kwietnia 1927 r. po reorganizacji Zarządu i opracowaniu nowego programu działania, nastąpiło ożywienie. Szczególną uwagę Ligi było zacieśnienie więzi organizacyjnej z oddziałami na terenie kraju i wspólna praca organizacyjno-propagandowa. Członkowie Centralnego Zarządu Ligi uczestniczyli niemal we wszystkich ankietach i konferencjach w sprawach morskich organizowanych przez władze państwowe. **Na koniec 1926 r. istniały 42 oddziały a w 1927 r. już 72 oddziały.** Poziom i kierunki działania poszczególnych oddziałów był różny, zależało to też od jego położenie w kraju i ogólnych warunków.

I Walny Zjazd Delegatów LMiR odbył się **20-21 października 1928 r. w Katowicach**. Wybrano nową Radę **LMiR**. Ukonstytuowanie nastąpiło **3 listopada 1928 r.**, Prezesem Rady został dotychczasowy prezes Zarządu Edmund Krzyżanowski.

I Zjazd obok wielu konkretnych uchwał, dokonał zmian głównie w założeniach programowych Ligi – *co było powtórzeniem założeń programowych z 1924 r.* – ale dąży również *„do pozyskiwania kolonii dla Polski, względnie terenów dla nieskrępowanej ekspansji narodu polskiego”*. Jedne z ciekawszych uchwał to: budowa schroniska **LMiR** w Gdyni; czy organizacja *„pływy wachlarzem Wisły”* (spływ łodzi sportowych Wisłą i jej dorzeciami do Tczewa).

II Walny Zjazd Delegatów LMiR obradował w dniach **21-22 września 1929 r. w Poznaniu**. Najważniejsze sprawy to m. in.: budowa portu morskiego w Tczewie, połączonego kanałem lateralnym z Bałtykiem; konieczność dalszego rozwoju floty handlowej; możliwości budowy stoczni w Gdyni.

Dnia 10 października 1929 r. odbyło się w Warszawie pierwsze po walnym zjeździe posiedzenie Rady Głównej **LMiR**, na którym ukonstytuowało się Prezydium Rady i dokonano wyborów uzupełniających do Zarządu Głównego – który ukonstytuował się **14 października 1929 r.**

III Walny Zjazd Delegatów LMiR obradował w dniach **25-27 października 1930 r. w Gdyni**, i zamknął jej działalność – który uchwalając zmiany w statucie przyjął jednocześnie nową nazwę dla Stowarzyszenia **LIGA MORSKA i KOLONIALNA**.

**

- Liga Morska i Rzeczna Oddział w Chełmie :

W Chełmie zmianę nazwy podjęto na zebraniu-zgromadzeniu ogólnym entuzjastów *Ligi* jeszcze jako *Liga Żegluga Polskiej* pod koniec 1924 r., i:

- z początkiem 1925 r. już jako *Liga Morska i Rzeczna* w Chełmie;
- jeżeli chodzi o władzę *Ligi Morskiej i Rzecznej* w Chełmie, to tu właściwie od 1921 r., nic się nie zmieniło, ten fakt trwał aż do 1930 r. do centralnych zmiany strukturalnych i zmiany nazwy *Ligi* na *Ligę Morską i Kolonialną*.

Sprawozdania o specyficznej narracji dużo mówią o roli, osiągnięciach i działalności założyciela *Ligi* Henryka Chełmińskiego, pozycji *Oddziału Chełmskiego Ligi Morskiej i Rzecznej* i ich aktywną i patriotyczną działalność na rzecz Polski Morskiej.

(przytaczam sprawozdania w ich zapisie oryginalnym) :

Sprawozdanie drugie:

Rzeczywistego członka – korespondenta – inkasenta – założyciela *Ligi Żegluga Polskiej: Morskiej i Rzecznej Oddziału Chełmskiego*, ozdobionego honorowym znakiem *Ligi*, za pięcioletnią bezpłatną, t. j. honorową działalność:

1 – Zainkasowałem od rozmaitych W.P. członków *Ligi* rat: od sierpnia 1923 r. do stycznia 1926 r. 239.190.000 m.p. i 360 zł.;

2 – rozprzedałem wydawnictw i żetonów *Ligi* za 30.000.000 m.p. i 53 zł. – Razem: 269.190.000 m.p. i 359 zł.

Z odbioru wyżej wykazanej sumy posiadam własnoręczne pokwitowania W.P. Prezesa *Oddziału Chełmskiego Ligi Morskiej i Rzecznej* ks. prefekta Chróścika.

Składając cześć W.P. członkom *Chełmskiego Oddziału Ligi Morskiej i Rzecznej*, za łaskawy udział w tej poważnej dla Naszego Kraju sprawie, mam nadzieję, że i dalej nie omieszkają wytrwać na zaszczytnym swoim stanowisku, pomimo ciężkiego materialnego położenia. *Korespondent: Henryk Chełmiński Chełm 1 marzec 1926 r.* *„Z” 11/5 1926.

Sprawozdanie trzecie:

Rzeczywistego członka – korespondenta – inkasenta – założyciela *Ligi Żegluga Polskiej: Morskiej i Rzecznej Oddziału Chełmskiego*, ozdobionego honorowym znakiem *Ligi*. Zainkasowałem od W.P. członków rat od 1 stycznia 1926 r. do 1 lipca 1926 r. – 108 zł.

Z odbioru wyżej wykazanej sumy posiadam własnoręczne pokwitowanie W.P. Prezesa *Oddziału Chełmskiego Ligi Morskiej i Rzecznej* ks. prefekta Chróścika.

Korespondent: Henryk Chełmiński 2 październik 1926 r.

*„Z” 49/3 1926.

Sprawozdanie czwarte:

Rzeczywistego członka – korespondenta – inkasenta – założyciela *Ligi Żegluga Polskiej: Morskiej i Rzecznej Oddziału Chełmskiego*, ozdobionego honorowym znakiem *Ligi*. Zebrałem dobrowolnych ofiar na obronę Kresów-Wschodnich w 1925 r., 44 zł. 40 gr. Z odbioru wyżej wskazanej sumy posiadam pokwitowanie, Prezesa N.O.K. Naczelnika poczty w Chełmie Moszyńskiego. *Korespondent: Henryk Chełmiński, 12 styczeń 1927 r.* *„Z” 5/2 1927.

Sprawozdanie piąte:

Rzeczywistego członka – korespondenta – inkasenta – założyciela *Ligi Żegluga Polskiej: Morskiej i Rzecznej Oddziału Chełmskiego*, ozdobionego honorowym znakiem *Ligi* – stałego mieszkańca m. Chełma przy ul. Kolejowej Nr 133 działającego na mocy upoważnienia Wielmożnego Księdza Rektora Kościoła Katedralnego w Chełmie i W. P. Międzybłockiego. Zebrałem dobrowolnych ofiar na odbudowę Katedry w Chełmie w 1925 r. – 89 zł. 20 gr., i w 1926 r. – 61 zł.: razem 150 zł. 20 gr. Z odbioru wyżej wskazanej sumy posiadam pokwitowanie. *Henryk Chełmiński, Chełm 12 styczeń 1927 r.* *„Z” 5/2 1927.

List otwarty – Komitetu Floty Narodowej – do zamożnych sfer społeczeństwa w Polsce (odnotowany w Chełmie **2 czerwca 1927 r.** o treści). **Komitet Floty Narodowej** po blisko dwuletniej działalności, mającej na celu gromadzenie funduszy na budowę **Polskiej Floty Morskiej**, której dotkliwy brak nasze państwo odczuwa, wnosi apel wsparcia datkami na wzniosły cel. Komitet Floty Narodowej Warszawa, ul. Elektoralna 2 (gmach Ministerstwa Przemysłu i Handlu), PKO Nr 30.

*,Z” 13/5 1927.

Od 1922 r. jako pierwszy w okręgu lubelskim i na kresach Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Kazimierz P. Janczykowski (1888-1972), od 1 września 1918 r. nauczyciel wychowania fizycznego Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie, odkrywał i promował uroki rzeki Bug i jej walory krajoznawczo-turystyczne oraz zdrowotne do uprawiania kąpieli i sportów wodnych. Tym samym stał się pionierem turystyki wodnej (kajakami i łodziami) po Bugu (od 1928 r. dołączyli Tadeusz Dąbrowski i Edmund Prost.

Od 1923 r. tworzył szkolne bazy-przystanie wodne nad Bugiem:

1. kąpielisko-bazę wodną (ogólną) w Uhrusku n\Bugiem;
2. szkolną wodną przystań w Dorohusku n\Bugiem;
3. szkolną wodną przystań Koła Krajoznawczego Młodzieży Szkolnej (KKMS) „Czarniecczyków” w Bytniu n\Bugiem;

- od tej chwili rzeka Bug, stała się ważnym miejscem odpoczynku, wakacji, kąpieli słonecznych i wodnych, nauki pływania, pływania na łodziach i kajakach a przede wszystkim rzeką rejsową turystyki wodnej i wszystkich spływów do morza.

Sporty wodne: Kajak – kajakarstwo;

Kajakarstwo podobnie jak narciarstwo daje nam możliwość bezpośredniego zetknięcia się z pięknem, otaczającej nas natury, do czego bezsprzecznie dąży każdy mieszkaniec miasta. **To też pionierami – tego do niedawna tak mało znanego u nas sportu – była przeważnie młodzież zrzeszona w klubach sportowych i szkolnych kołach sportowych, a przede wszystkim Harcerstwo Polskie.** Kajakarstwo nazwać dziś możemy najbardziej pociągającym sportem wodnym w Polsce. Liczne spływy i stale zwiększająca liczba członków **Polskiego Związku Kajakowców** najlepiej o tym świadczą. Szybki w ostatnich czasach rozkwit sportu kajakowego należy przypisać licznym zaletom kajaka. Wszędzie tam, gdzie inny typ łodzi nie przedostanie się, można dopłynąć, poprzez tamy i małe rzeczki, dotrzeć do obranego celu kajakiem, który zrodził się u lodowatych wybrzeży Grenlandii, a jej mieszkańcy Eskimosi, do dziś używają tej łodzi jako środka lokomocji. Pierwszym kajakowcem był Mac Gregor, który w latach 1860-63 uprawiał ten sport na wodach Wielkiej Brytanii i zachodniej Europy. Pierwszy składak wynalazł Henrich student z Monachium. Pierwszymi warsztatami produkującymi składaki były zakłady Kleppera w Rosenheim w 1907 r. Zastosowanie żagla do kajaka zostało wprowadzone przez twórcę skautingu gen. Baden-Powella. **Organizacja sportu kajakowego w Polsce datuje się od 1928 r., od chwili powstania przy Polskim Związku Narciarskim Komisji Kajakowej, przekształconej w 1930 r. na Polski Związek Kajakowców, współpracujący z Ligą Morską i Kolonialną oraz Akademickim Związkiem Morskim.** Rozwój kajakarstwa-sportu w ogóle zbiega się z okresem organizacji jego w Polsce. Podróż kpt. Romera w 1928 r., na składaku przez Atlantyk i przepłynięcie w czasie 56 dni szlaku Lizbona – Wyspy Kanaryjskie – Małe Antyle, była najważniejszym wyczynem sportowym, okresem rozwoju i propagandy. Z naszych kajakowców, dr Korabiewicz na kajaku (za 100zł.) spod Tatr, Wagiem, Dunajem, morzem Czarnym i Egejskim dopłynął do Aten. Szlak Warszawa – Szczecin – Kopenhaga przebył na kajaku z żaglem kpt. Prószyński. Taniość sprzętu i łatwość transportu składają się na wielką popularność. Nabyć można gotowy kajak już od 45 zł., płócienny składak za 110 zł. – nawet można go samemu zrobić. Kajaki dwuosobowe są praktyczniejsze.

***Stefan Nowicki.**

Propaganda morza była prowadzona w chełmskich szkołach bardziej w średnich, praktycznie od **1929 r.** Jedynie w Gimnazjum „Czarniecczyków” ta idea była prowadzona-promowana od **1925 r.** Miało to ścisły związek z budową kąpieliska-bazy wodnej-(ogólnej) w Uhrusku nad Bugiem i szkolnej wodnej przystani w Dorohusku nad Bugiem i ich oddaniem do użytku z początkiem **1927 r.** Pierwszym jej przejawem było zorganizowanie przez Kazimierza Janczykowskiego latem **1927 r. kursu wioślarsko-pływackiego** w Uhrusku nad Bugiem, celem przygotowania załogi łodzi szkolnej „Chełmianki” do wycieczki-rejsu Bugiem i Wisłą do Warszawy w **1929 r. Latem 1928 r.** z inicjatywy K. Janczykowskiego zostało powołane przy Gimnazjum „Czarniecczyków” pierwsze w Chełmie „**Szkolne Koło Miłośników Wody**” a w **1929 r.** też z jego inicjatywy i staraniem kl. VII H założono „**Klub Wioślarski**”. Klub postawił sobie za cel propagowanie sportów wodnych i urządzenie wycieczek wioślarskich.

Ze wspomnień K. Janczykowskiego: „*Oto przyszła moda na kajaki i rób co chcesz, wszyscy nagle zachorowali na kajaki. Dyrekcja Gimnazjum była zwolennikiem prac ręcznych i politechnicznych w szkole, wydała nawet w 1927 r. Specjalny Dekret o Budowie Flotylli Kajakowej. Młodzież podjęła hasło w zimie budujemy kajaki, w lecie spłyniemy kajakami do Gdańska. Z prawdziwą przyjemnością można było przypatrywać się z jakim zapalem pracowali chłopcy przy konstrukcji własnych kajaków. Kierownik budowy nauczyciel robót ręcznych, skonstruował własnej koncepcji kajak, który został zaliczony do typu tureckich łodzi wyścigowych*”; – „*Powstała również w Gimnazjum z mojej inicjatywy już w 1925 r. pracownia-stolarnia przy KKMS, tu młodzież robiła sprzęt do wędrowania i turystyki pieszej i wodnej w tym też do wychowania fizycznego*”; – *Od 1927 r. w pracowni-stolarni z polecenia dyrekcji gimnazjum młodzież budowała też łodzie do szkolnych wypraw wodnych, do portów-przystani na Bugu, do: Warszawy, Gdańska, morza i w inne strony*”.

W celu pełnego wykorzystania programu rejsów łodziami do morza (chodziło o czas budowy łodzi), zlecono nawet budowę jeszcze dwóch łodzi. Wykonawcą jednej z łodzi (na siedemnaste osób 6-wioseł na zmianę do tego 2-sterników i dowodzenie) była Fabryka Mebli Giętych w Zwierzyńcu koło Zamościa nadzorowana też i przez dyrektora tutejszego Gimnazjum, (dawnego „Czarniecczyka”). Natomiast druga łódź była dziełem pracowni mistrza stolarskiego w Dorohusku.

*Od 1927 r. nawiązała się jakaś współpraca, pomiędzy chełmskimi działaczami **Ligi Morskiej i Rzecznej** a K. Janczykowskim i gimnazjalnymi wodnymi kołami szkolnymi, a szczególnie ze „**Szkolnym Kołem Miłośników Wody**” i „**Klubem Wioślarskim**”. W/w koła postawiły sobie za cel propagowanie morza, jako też rejsy, kajakami lub łodziami po wodach polskich.*

Jak wspominał K. Janczykowski: „*Lato 1928 r. miało wykazać stopień przydatności i przygotowania naszej młodzieży do sportów wodnych. Dużą rolę w organizacji spływu do Gdańska odgrywał kapitan Edmund Prost, który stanął na czele ekipy „Czarniecczyków*”.

*Latem w wakacje 1927 r. czyniono pierwsze udane próby, jednak w 1928 r. pod wodzą K. Janczykowskiego i kpt. E. Prosta ruszyło kilka szkolno-młodzieżowych rozpoznawczych kajakowych wypraw-rejsów, do miejscowych portów-przystani na rzece Bug m. in. do zaprzyjaźnionych: **Przystani LMK we Włodawie, Przystani Oddziału Miejskiej LMK w Brześciu nad Bugiem, Przystani Jacht-Klubu Warszawskiego w Modlinie i Przystani Okręgowo Stołecznej LMK na Żoliborzu.** Celem było przygotowania wyprawy do Morza. Wyprawy startowały z bazy wodnej w Dorohusku. Po powrocie opowiadaniom o przygodach i niezwykłych przeżyciach członków wypraw nie było końca. **K. Janczykowski i kpt. E. Prost pod koniec 1928 r.:** „*postulowali o wykonaniu proporca, który by sprawiał, że od 1929 r. każda wyprawa była by ozdobiona takim proporczykiem i wizerunkowo oznaczała by to, że wyprawa jest z Chełma*”. W 1929 r. odbyły się trzy wyprawy dwie łodziami*

i jedna kajakami; do Warszawy i do Gdańska- Morza, wszystkie startowały z bazy wodnej w Dorohusku. Wykonano też proporzec i chorągiewkę, będę o tym pisał dalej.

Z końcem roku szkolnego 1929 r. K. Janczykowski zwołał Sejmik w Gmachu Gimnazjum „Czarnieczyków” w Chełmie. Poświęcony był wszelkim sprawom morza (wynikiem jednak bierności Chełmskiej Ligi Morskiej i Rzecznej). Sejmik wziął na siebie jakby, rangę miejską i powiatową. Zaproszeni goście to delegacje z: Komendy ZHP, WF i

PW, LOPP, LMiR, Garnizonu 7 pp. Leg. i 2 pac., starostwa, był też delegat Ligi z Lublina oraz uczniowie Gimnazjum – nie było przedstawiciela Magistratu.

- I tak rozpoczęła się współpraca Gimnazjum „Czarneckich” z Ligami Morskimi w Chełmie w tym przypadku z Oddziałem Chełmskiej Ligi Morskiej i Rzecznej, tu też należy stwierdzić, że w okresie swojej działalności Oddział LMiR nie wykazał się znaczącą aktywnością w Chełmie i w powiecie chełmskim – co innego Liga Morska i Kolonialna (1931-1939), czy nawet Liga Morska (1945-1952) ale o tym będę pisał dalej.

Maj-Czerwiec 1929 r. to krajoznawczo-turystyczna morska wyprawa łodzi „Chełmianki” do Warszawy i Gdańska (Bugiem i Wisłą), grupy wycieczkowej młodzieży „Czarneckich”. Rejs szlakiem wodnym inspirowany przez K. Janczykowskiego, dużą rolę w organizacji spływu odegrał kpt. Edmund Prost. Wodowanie łodzi i chrzest „Chełmianki” odbył się w Dorohusku n/Bugiem, tu też nastąpił start. Łódź była okazała i wyglądała jak turecki krążownik, a wybudowali ją członkowie Koła Miłośników Wody i oni stanowili załogę. W pierwszym odcinku rejsu, „Chełmianie” towarzyszyło kilka kajaków, pełniących obowiązki przybocznej straży. Specjalnie na ten rejs uszyto mundury i stroje. Flotylli przewodził dyr. W. Ambroziewicz w admirałskim mundurze, jego zastępcą był T. Dąbrowski w mundurze kontradmirała, bosmanem był Dolek Chomicki, załogę tworzyli majtkowie zaopatrzeni w odpowiednie emblematy. Pierwszy obóz-postój organizacyjno-taktyczny był w Bytyniu, tu pierwszy nocleg. Tu w Bytyniu do rejsu dołączył K. Janczykowski (organizator wyprawy), wielu Bytyniaków odwiedziło wyprawę przy ognisku. Rankiem chłop cienki a wysoki bosman Dolek Chomicki zagrał pobudkę, apel, raport i ruszyliśmy dalej, majestatycznym poślizgiem, miarowych uderzeń 3-par wiosła. Z Włodawy dyr. Ambroziewicz wrócił do Chełma. Pod Brześciem towarzyszące nam kajaki skręciły na wschód, popłynęły trasą dróg wodnych na Prypeci i Polesiu. Aby nadgonić czas, odcinek Wisły od ujścia Bugo-Narwi do stolicy byliśmy ciągnięci przez holownik „Flis”, tak też nocą minęliśmy Warszawę, 5km za Warszawą holownik nas zostawił i dalej już płynęliśmy sami. Po drodze tworzone bazy postojowo-noclegowe dla innych wypraw. Była to pierwsza tak duża wyprawa wodna. Był to ważny moment w życiu sportowym Chełma, i uczczenia-uczestnictwa w Gdańsku Święta Morza. **„Gdy wpływaliśmy do Gdańska „Chełmianka” błyszczała jak złoto. Biało-czerwony proporzec i trójbarna chorągiewka ziemi chełmskiej wesoło łopotały na porannym wietrze. Ekspedycja bohaterskich „Czarneckich” przybiła do przystani, która przyjaźnie witała białego chełmskiego Misia”.**

Lipiec 1929 r., pierwsza wycieczka-rejs wodny kajakami do Warszawy, członków KKMS „Czarneckich”, które zostały wybudowane przez członków wodniaków w szkolnej modelarni-stolarni. W wycieczce uczestniczyła też grupa harcerzy.

Wyprawa łodzi „Chełmianki” do Warszawy – w niedzielę 15 sierpnia 1929 r., wyruszyła w rejs z Dorohuska (z bazy szkolnych sportów wodnych „Czarneckich” 25km od Chełma) wyczynowa łódź 6-wiosłowa, której załogę stanowili: Dyr. Gimnazjum Wiktor Ambroziewicz, nauczyciel Gim. Tadeusz Dąbrowski, absolwent Gim. Kazimierz Brand, i uczniowie Gim. Jerzy Ambroziewicz, Chomicki, Jerzy Kopczyński, Jerzy Nowicki i Jan Słomiński. Łódź (na zamówienie) została wybudowana w Zwierzyńcu pod kierunkiem dyrektora tutejszego Gimnazjum (byłego wychowanka „Czarneckich”) Kazimierza Brandta. Ceremonii chrztu łodzi dokonał ks. Szyszko proboszcz z Dorohuska (sympatyk Lig Morskich i spotów wodnych). Łódź otrzymała nazwę „Chełmianka”, a chrzestnymi byli: dyr. Ambroziewicz i Dąbrowski. Łódź z bazy w Dorohusku ruszyła w dół rzeki o godz. 12.00, o godz. 17.00 dotarła do Uhruska, tu zabrała na pokład K. Janczykowskiego (organizatora całej wyprawy). Celem podróży jest Warszawa, do której żeglarze „Chełmianki” popłyną z Modlina w górę Wisły. Rejs w dzień, nocą spanie w namiotach w zbadanych punktach trasy

(czuwanie co godzinę). Żegluga miała znaczenie nie tylko sportowe, ale także wycieczkę pełną przyjemnych wrażeń i przygód dla jej uczestników. Była to też propaganda sportu wioślarskiego, i idei Polskiego Morza.

*, „Z” 22/4 1929.

10-lecie odzyskania Morza Polskiego – zorganizowane po raz pierwszy święto z tak doniosłą rangą, **przez Magistrat chełmski dnia 10 lutego 1930 r. w Chełmie**, wypadło dosyć uroczyście. Na balkonie Ratusza w Chełmie umieszczono dekorację przedstawiającą okręt, na kadłubie którego wypisana była data objęcia w posiadanie morza. Przed tak udekorowanym Ratuszem zebrali się przedstawiciele Władz Państwowych i Społeczeństwa miejscowego. Przed frontem Ratusza ustawiła się Kompania Wojska oraz Przysposobienie Wojskowe ze Szkół Średnich Chełma. Na balkonie ukazał się Prezydent miasta Stanisław Gutt, który wygłosił przemówienie: *„Dnia 10 lutego 1920 r. wojsko nasze zajmując Pomorze, dotarło do Bałtyku, i generał Haller w imieniu Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza rzucił w fale morskie pierścień szczerzoty. Były to symboliczne zaślubiny Polski z morzem..; Odzyskaliliśmy skromny 140km skrawek wybrzeża..; Aby władać morzem, musimy odbudować silną flotę polską..; Dziś już Bandera Polska powiewa na własnych okrętach w różnych światach stronach...; W celu i skoordynowania działalności instytucji i osób dążących do utworzenia Floty Morskiej ustanowiony został Ustawą z dnia 16 lutego 1927 r.*

Komitet Floty Narodowej". Po przemówieniu orkiestra 7 pp. Leg. odegrała hymn narodowy „Jeszcze Polska nie zginęła”. Na zakończenie na maszcie symbolicznego okrętu zawisła Bandera Polska. Dla ułatwienia akcji propagandy na cele **Komitetu Floty Narodowej** (Morskiej) – powstały **Koła Miejskowe** – w **Chelmie Koło Miejskowe powstało 4 grudnia 1929 r. i 12 grudnia 1929 r. Zarząd Koła, Przewodniczącym został prezydent Stanisław Gutt, zatwierdzony przez Zarząd Główny. Składaka roczna wynosiła 1 zł.** Pierwsza do apelu budowy Floty Narodowej, stanęła kadra oficerska chełmskiego garnizonu WP. *, „Z” 6/3 1930.

Ostrzeżenie – notka z 11 marca 1930 r. „Jak stwierdziliśmy w wielu wypadkach firmy polskie dają swe ogłoszenia reklamowe do czasopisma „Flota Narodowa” w mniemaniu, że w ten sposób przyczynią się do zasilenia funduszy Komitetu Floty Narodowej na budowę polskiej floty morskiej. Pragnąc wyprowadzić społeczeństwo z mylnego mniemania, Komitet Floty Narodowej niniejszym podaje do wiadomości, że czasopismo „Flota Narodowa” jest przedsiębiorstwem prywatnym, nie mającym nic wspólnego z instytucją Komitet Floty Narodowej, który ma konto PKO 30,„. Wszystkie czasopisma prosimy o przedruk niniejszego komunikatu. **Sekretarz Generalny Komitetu Floty Narodowej – General Mariusz Zaruski.** *, „Z” 8/4 1930.

Pismo z 18 maja 1930 r. do Ligi Morskiej i Riecznej w Chelmie, w sprawie wycieczki do Sztokholmu. Państwowe Przedsiębiorstwo „Żegluga Polska”, chcąc popularyzować ideę wycieczek morskich oddało Oddziałowi Ligi Morskiej i Riecznej w Grudziądzu swój salonowy statek „Gdynia” na wyjątkowo ulgowych warunkach, dzięki czemu Liga jest w stanie zorganizować wycieczkę morską do Sztokholmu za cena niższą o 60%. *, „Z” 15/5 1930.

Łódź z Dorohuska do Gdańska dnia 2 lipca 1930 r. – Wrażenia z wycieczki – „Wyszedłem już dawno z wieku młodzieńczego, ale co to szkodzi odmłodzić się nieco. Postanowiłem odbyć wycieczkę z Dorohuska do Gdańska. W towarzystwie p. prof. dnia **2 lipca 1930 r. o godz. 9.00 wyruszyliśmy z Dorohuska. Nasza łódź o nazwie „WIŚKA”, maleństwo o nośności 150 kg**, była przeciążona ponad miarę, gdyż waga nasza wraz z najkonieczniejszym bagażem wynosiła przeszło 180 kg, wzięliśmy z sobą 2-koce, przybory do gotowania, prowiant, ubrania, aparat fotograficzny itd. Łódź nasza posiadała ruchome siedzenia na rolkach dla wiosłarza, to też posuwaliśmy się rażno naprzód wśród zielonych brzegów. Pierwszym klubem wiosłarskim, napotkanym po drodze, był Wojskowy Klub Wiosłarski w Brześciu n\B, gdzie gościnnie nas przyjęto i gdzie wypoczywaliśmy całą dobę po 4-dniach podróży-rejsu z Dorohuska. Po drodze zwiedziliśmy Włodawę i Kodeń. We Włodawie zatrzymaliśmy się na noc u znajomych z Chelma, bawiących się na letnisku. Za Brześciem rzeka Bug, przejąwszy rzeki Muchawiec i Krznię, znacznie się rozszerza, stając się szeroka, miejscami nieomal jak Wisła, z licznymi wypami i odnogami. Przy wietrze przeciwnym prądowi, powstają dość wysokie fale, które od czasu do czasu (szczególnie ta 9-ta) nalewają nam do łodzi nieco wody i wtedy musimy przybijać do brzegu i wylewać wodę, co zatrzymuje nas w podróży. Za miasteczkiem Mielnikiem kończą się Rusińskie wioski i zaczyna się Podlasie z ludnością polską i katolicką. Tak płynąc, mijaliśmy zadumane wioski, letniska, miasteczka. Niektóre z nich jak Drohiczyn przeżywały kiedyś lepsze czasy, o czym świadczą ruiny kościołów i zamków (dawne twierdze obronne przeciw napadom Litwy). W Serocku (miasteczko 10 tys.) niepogoda zatrzymała nas na 4-dni – nie mieli hotelu tylko jeden brudny żydowski zajazd – ostatecznie gościliśmy się u nadbrzeżnych rybaków. Sprawa hoteli i jadłodajni wiąże się ściśle z turystyką. Dużo się o tym pisze, że turystyka stwarza nowe źródła dochodu, przyciąga obce pieniądze z zagranicy (a mamy piękne okolice). W Kodniu w czasie pory obiadowej, nie znaleźliśmy obiadu. Pod Małkinią spotkaliśmy młodzieńca, który sam jeden z wysiłkiem płynął w górę rzeki dość dużą 4-wiosłową łodzią. Przedstawił się jako uczeń gimnazjum z Sokala i prosił o wpisanie do dzienniczka podróży.

Muszę zaznaczyć, że pływanie po Bugu wymaga odwagi, gdyż w wodzie tkwią obalone pnie drzewne, resztki mostów, spotykają się liczne mielizny i trzeba raz po raz wychodzić z łodzi, ciągnąć ją przez mielizny i uważać aby je nie uszkodzić. Wreszcie nadeszła uroczysta chwila, kiedy minawszy twierdzę Modlińską, wypłynęliśmy na Wisłę. Spływ Wisłą jest łatwiejszy niż Bugiem. Główne koryto Wisły oznaczone bojami, co chwila mijają nas stateczki, łodzie i kajaki. Pierwszy nocleg pod Czerwińskiem, następny w Płocku, tu doznaliśmy serdecznego przyjęcia w klubie wioślarskim. Poczynając od Płocka, stale w dalszej drodze nocowaliśmy w klubach wioślarskich. Wisła nieuregulowana szeroko się rozlewa, płynie kilkoma koryta, tworząc malownicze wyspy i liczne mielizny. W połowie drogi między Włocławkiem a Toruniem Wisła uregulowana i taka zostaje aż do ujścia. Miasta i miasteczka na Pomorzu to prawdziwy kontrast z takimi w Kongresówce. Nawet miasteczko jak Gniew robi wrażenie – stary zamek krzyżacki dobrze zachowany. Wypływając z Gniewa awaria łodzi, dlatego w dalszy rejs do Gdańska połączyliśmy się z wycieczką 7-uczniów gimnazjum z Warszawy na 2-żaglówkach, (jedna z żaglówek była ich własnej roboty). Na 29-dzień podróży znaleźliśmy się na Gdańskim granicznym posterunku sprawdzanie dokumentów, krótkie zapytanie co do bagażu i droga dalej otwarta. Po niebezpiecznych falach dla małej łodzi w porcie Gdańskim, 30 lipca po południu dobijamy do przystani polskiego klubu wioślarskiego. Tu nasz rejs-podróż kończy się a łódź po zapakowaniu odesłaliśmy kolejną. Klub w Gdańsku walczy z trudnościami finansowymi, na dobitkę władze gdańskie grożą eksmisją z jego siedziby. W ogóle stosunek gdańszczan do wszystkiego co polskie jest nadzwyczaj wrogi. Podsumowując rejs-podróż nasza trwała 29 dni, z których 20-dni płynęliśmy a 9-dni odpoczynek, postoje inne przyczyny. Przeplłynęliśmy Bugiem, Narwią i Wisłą łącznie ponad 1.100km. płynąc przeciętnie dziennie od 50 do 60km. Wycieczka dostarczyła dużo niebezpiecznych wrażeń, dała możliwość odpocząć fizycznie i umysłowo. Po całodzienniej pracy przy wiosłach jakże miły był wypoczynek wieczorem przy ognisku, a potem kamienny sen w namiocie. Trzeba być poetą, aby opisać zachody i wschody słońca, chłody i ciepło, wiatry i zmiany pogody i dzikość nurtu rzek. Muszę podkreślić w wysokim życzliwy stosunek naszych wieśniaków do turystyki. Ludność polska czy Rusińska nader przyjaźnie ułatwiała nam zadanie, cz to potrzebne informacje czy produkty spożywcze, cz pomoc w przeniesieniu łodzi. Szeroki cudny gościniec otwarty jest dla wszystkich. Jeżeli kto chce uciec na jakiś czas od zgiełku jarmarku życia niech popłynie w słoneczną dal ku morzu. Nagrodą mu będzie zyskane zdrowie i poznanie dużej postaci kraju i ludzi”. **Napisał – P.G.**

*, „Z” 27,29,30/2 1930.

OBYWATELKO ! OBYWATELU !

Czy jesteś członkiem Komitetu Floty Narodowej. Każdy powinien być członkiem Komitetu Floty Narodowej. Budujemy Flotę Narodową. Nasza Przyszłość Na Morzu. Zapisy przyjmuje przewodniczący Koła Stanisław Gutt codziennie od godz. 9.00 do 15.00 Magistrat pokój Nr 17 – składka roczna tylko 1-zł. ***Koło Miejscowe***, zatwierdzone przez Zarząd Główny – udziela wszelkich informacji, wydaje bezpłatnie broszury propagandowe oraz sprzedaje odznaki członkowskie. ***Przewodniczący Koła Komitetu Floty Narodowej w Chełmie Stanisław Gutt – 1930 r.***

*, „Z” 36/8 1930

Analizując – wszelkie dostępne źródłowe materiały i informacje dotyczące obecności i działalności Polskich Lig Morskich w Chełmie to jest „Ligi Żeglugi Polskiej” i „Ligi Morskiej i Rzecznej” w latach 1921–1930, można by je ocenić jako bardzo skąpe, i wysnuć następujące spostrzeżenia i wnioski:

- poza pięcioma źródłowo-rzeczowymi sprawozdaniami, nie było innego odnotowania w chełmskiej prasie, brak jest też jakiejkolwiek dokumentacji z działalności **Lig**, (podczas kwerend napotkałem też na kilka lakonicznych informacji dotyczących tej samej kwestii **Lig**, ale ich autentyczności nie mogłem zweryfikować);

- pozytywne nawet akcenty działalności-propagandy **Ligi w Chełmie** (wynikające ze sprawozdań), to: 1 – zbieranie składek-rat członkowskich; 2 – rozpowszechnianie i sprzedaż wydawnictw **Ligi** wśród wszystkich członków i też ogółu społeczeństwa pt: „**Morze**”, „**Polskie Morze**”, „**Powitanie Morza**”, „**Ekonomiczne położenie morza**” i żetonów **Ligi**; 3 – zbieranie dobrowolnych ofiar m. in. na odbudowę Katedry w Chełmie ;

- z braku źródłowych materiałów nie można stwierdzić, czy było jakiegokolwiek merytoryczne czy społeczne zainteresowania działalnością wymienionych **Lig w Chełmie do 1930 r.** ze strony **Magistratu, starostwa, wojska czy innych organizacji** (jak już pisałem **Ligi** mieściły swoją siedzibę przy kościele i ksiądz był ich prezesem i stąd też prowadziły swoją wszelką działalność);

- mimo, że od **kwietnia 1927 r.** widzi się ze strony Centralnego Kierownictwa **LMiR** zacieśnienia więzi organizacyjnej z **oddziałami z terenu i z prowincji**, to **Chełmski Oddział** w swej działalności był raczej pasywny (a nawet hermetyczny);

- były też czynione jakieś rutynowe działania ówczesnego **Oddziału Chełmskiego Ligi Morskiej i Rzecznej** na zmianę nazwy na **Ligę Morską i Kolonialną w Chełmie**, jednak do tego nie doszło w tej formie organizacyjnej;

- od 1927 r. szeroką akcję propagandy idei morskich, prowadziły chełmskie szkoły średnie, a przewodziło tej propagandzie (w Chełmie i w powiecie chełmskim), **Gimnazjum im S. Czarnieckiego w Chełmie**, poprzez odczyty i pogadanki oraz wioślarskie wyprawy turystyki wodnej rzecznej kajakami i łodziami po rzekach polskich – było to wielką zasługą **K. Janczykowskiego**;

- od 1927 r. widzi się i ze strony władz miejskich **Magistratu, starostwa, garnizonu-wojska**, zainteresowanie sprawami-ideą **Polskich Lig Morskich** i ich profesjonalną propagandą – na podstawie artykułów zaistniałych w chełmskiej prasie.

Rozdział III:

Liga Morska i Kolonialna Oddział-Obwód w Chełmie i w powiecie chełmskim (1931-1939).

* *

- Wprowadzenie do „Polskich Lig Morskich” :

Liga Morska i Kolonialna (1930-1939) – powołana podczas III Walnego Zjazdu Delegatów **LMiR**, który obradował w dniach 25-27 *października 1930 r.*, ze względów propagandowych w **Gdyni** – w obronie zagrożonej pozycji Polski na wybrzeżu i morzu (tu też znaczenie tzw. korytarza).

Najważniejsze aspekty Zjazdu, których idee przedstawiały ówczesną sytuację polityczno-gospodarczą w Polsce to: 1 – wystąpienie, gen. Romana Góreckiego prezesa Rady Głównej **LMiR**, który zwrócił uwagę *na akcję niemiecką, dążącą do obalenia traktatu wersalskiego i dokonania rewizji polskiej granicy zachodniej, podkreślił również konieczność prowadzenia w tej sytuacji żywej propagandy za granicą na rzecz polskich spraw morskich i Pomorza*; 2 – wystąpienie, Benedykta Krzywca delegata Oddziału Propagandy Floty Wojennej **LMiR** przy Kierownictwie Marynarki Wojennej na temat *„Znaczenia floty wojennej w życiu Polski”*, i 3 – wystąpienie **gen. Gustawa Orlicz-Dreszera**, *„O potrzebie akcji kolonialnej w Polsce”*.

Zjazd uchwalił nowy Statut oraz wnioski przedłożone komisji żeglugowej: – utworzenie przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu (MPiH) specjalnej Rady dla Spraw Żeglugi Śródlądowej; – poparcia przez MPiH akcji tworzenia przedsiębiorstw żeglugi morskiej powstających z inicjatywy prywatnej; – zawrócenia się przez MPiH do odpowiednich zagranicznych towarzystw klasyfikacyjnych, w których zarejestrowane są polskie statki morskie, aby włączyły do swego grona rzeczoznawców polskich, ponieważ kontrola techniczna naszych statków dokonywana jest głównie przez inżynierów niemieckich; – rozpoczęcia opracowania planów budowy stoczni w Gdyni; – konieczność rozbudowy marynarki wojennej.

Natomiast 8 listopada 1930 r. odbyły się wybory do Zarządu Głównego (ZG) – **Prezesem ZG** wybrano **gen. Gustawa Orlicz-Dreszera** na lata 1930-1936 – jednego z prominentów obozu piłsudczykowski i ideologa kolonii – był też jednym z trzech kandydatów przymierzanych na stanowisko Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych. Generał Gustaw Orlicz-Dreszer był bezsprzecznie działaczem dużej klasy, który w ciągu paru lat swego prezesowania przekształcił Ligę w masową organizację nie tylko społeczną, ale i polityczną, odgrywającą w latach 30-tych dość istotną rolę w życiu politycznym II Rzeczypospolitej, stanowiąc ośrodek kształcenia opinii publicznej. W latach 1936-1939 do wybuchu wojny funkcję **Prezesa ZG** pełnił **gen. Stanisław Kwaśniewski** (przewodniczył też *Komisji Sportów Wodnych*). Natomiast w latach 1930-1939 od zjazdu gdyńskiego 1930 r. nieprzerwalnie aż do wybuchu wojny był **Prezesem Rady Głównej Józef Kożuchowski** (w latach 1935-1939 wiceminister skarbu). Istniejąca do 1935 r. Komisja dla Spraw Młodzieży, została w lutym 1936 r. przekształcona w Wydział Wychowania Morskiego Młodzieży (podzielony na trzy sekcje: kół szkolnych, harcerską i akademicką) którego przewodnictwem objął **gen. Mariusz Zaruski**. W 1937 r. utworzono nowy Wydział – Wycieczek i Obozów.

Członkiem Rady Głównej przez cały okres działalności **LMiK** był **kpt. Apoloniusz Zarychta**, współpracownik Wojskowego Biura Historycznego, z wykształcenia geograf – w

1925 r. jeden z adiutantów marszałka Józefa Piłsudskiego, a od 1932 r. naczelnik Wydziału Polityki Emigracyjnej MSZ.

Przypominając: Generał Gustaw Orlicz-Dreszer – to nie tylko gorący patriota, ale i nacjonalista – rzecznik mocarstwowej wizji Polski, współdecydującej o sytuacji politycznej w Europie Środkowej. To on właśnie z racji silnej indywidualności potrafił wzbudzić w działaczach Ligi entuzjazm dla ideologii mocarstwowej, która w Lidze przybrała charakter morsko-kolonialny. Ideologia ta była w jego przekonaniu jedynym programem pozwalającym rozwiązać problemy społeczno-gospodarcze, z jakimi borykała się II Rzeczypospolita, miała być programem dla jutra, dla przyszłych pokoleń Polaków. Program ten wyrastał nie tylko z oceny ówczesnej trudnej sytuacji społeczno-politycznej Polski – której generał był świadomy – ale także z poczucia politycznego osamotnienia Polski w Europie. Realizacja tych idei miała zagwarantować Polsce uzyskanie statusu państwa, będącego w pełni uprawnionym przedmiotem w układzie sił europejskich.

Statut Ligi Morskiej i Kolonialnej (Warszawa 1931, s. 1,2) określał (w art. 3), że Stowarzyszenie dążyć będzie do: **a)**podniesienia rozwoju i jak najszerzego spopularyzowania wiedzy w zakresie spraw morskich, rzecznych i emigracyjno-kolonialnych; **b)**czynnego współdziałania w tworzeniu i rozbudowie wszelkich urządzeń koniecznych dla rozwoju polskiej żeglugi morskiej i śródlądowej, a więc floty wojennej, marynarskiej handlowej, portów i ich urządzeń, regulacji rzek i śródlądowych dróg wodnych oraz handlu morskiego, rybactwa i przemysłu z żeglugą związanego; **c)**utrzymania ścisłego kontaktu z wychodźstwem polskim za granicą w zakresie jego życia narodowego i kulturalnego; **d)**pozyskania terenów, celem zapewnienia narodowi polskiemu nieskrępowanej ekspansji ludzkiej i gospodarczej oraz do koncentracji wychodźstwa polskiego na obczyźnie i podtrzymanie jego spójni z krajem ojczystym.

Statut z 1930 r. (ustalony na zjeździe gdańskim) stwierdzał, że **Liga** dzieli się organizacyjnie na: **okręgi, oddziały i władze centralne;**

- **Oddział LMik** mógł powstać za zgodą **Zarządu Głównego** pod warunkiem, że zgłosiło do niego akces co najmniej 20-członków Stowarzyszenia. Bezpośrednimi władzami oddziałów były: walne zgromadzenie członków oraz zarządy oddziałów, jako organy wykonawcze tych zgromadzeń. **Zarząd Oddziału** składał się z 5-11 członków oraz 3-5 zastępców wybranych przez walne zgromadzenie na okres 1-roku. Zarząd wybierał ze swego grona prezesa, wiceprezesa, sekretarza i skarbnika;

- **Okręg** był drugim szczeblem organizacyjnym – równy terytorialnie jednemu lub kilku województw obejmował zasadniczo wszystkie oddziały na jego terenie. W Zjeździe okręgowym, co rocznym, uczestniczyli – prezesi oraz delegaci oddziałów. Wybrany na zjeździe zarząd okręgu składał się z 15 członków i 7 zastępców;

- **Walny Zjazd Delegatów, Rada Główna i Zarząd Główny**, to władze centralne Stowarzyszenia. **Całokształt prac LMik realizowany był pod kierownictwem Rady Głównej i Zarządu Głównego.**

- **W 1933 r.** V Walny Zjazd Delegatów wprowadził nowy szczegół organizacyjny: **Obwód**, który miał za zadanie kierować działalnością Oddziałów Ligi na terenie miasta, powiatu, kilku powiatów. Władzami obwodu były: zjazd, zarząd i komisja rewizyjna obwodu. Powołanie obwodów dostosowało strukturę Ligi do administracyjnego podziału kraju na województwa – odpowiednik okręg i powiaty – odpowiednik obwód.

- **W 1937 r.** VII Zjazd Delegatów, uchwalił ostatni statut i wniósł dalsze poprawki. Czynnikiem ułatwiającym Lidze zachowanie autonomii była także osoba **gen. Orlicz-Dreszera, Prezesa Zarządu Głównego**, którego nie kwestionowana pozycja w obozie sanacyjnym niewątpliwie dawała Lidze sporą niezależność.

Zjazd gdyński – formułując w nowym statucie podstawowe cele Stowarzyszenia oraz zmieniając jego nazwę na – **Ligę Morską i Kolonialną** – zakończył ostatecznie proces

kształtowania się programu Ligi. **LMiK** wkroczyła jednocześnie w 1930 r. w nową fazę działalności, której przyświecała wizja *mocarstwowej Polski*.

*

Liga Morska i Kolonialna – była też z wielkim patriotycznym rozmachem promowana przez *Wodza Naczelnego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego wyzwoliciela Polski*. Sprawy morza i lotnictwa były mu na sercu, jako idea prowadząca do społecznej odpowiedzialności za losy narodu i jego kultury.

* *

Uwaga: Tworzenia Oddziałów LMiK – (w terenie i na prowincji) :

Analizując materiały dotyczące tworzenia się i działalności (*Polskich Lig Morskich*), w tym przypadku – **Ligi Morskiej i Kolonialnej 1930-1939** – (*patrz też Tadeusz Białas*), uwagę moją zaintrygowały informacje, dotyczące właśnie pierwszych dwóch lat **1930-1932**, które w swojej treści są jakby sprzeczne, a niewątpliwie mające istotne znaczenie w identyfikacji ustalenia prawidłowej daty tworzenia się niektórych Oddziałów LMiK na terenie kraju, gdzie podstawą powołania danego Oddziału LMiK musiała być zgoda Zarządu Głównego (*tylko nie wiadomo w jakim czasie*):

- **z jednej strony** (takie sformułowanie): *Rozwój organizacyjny LMiK* postępował niezwykle dynamicznie. *Wyjątkiem były tylko lata 1930-1932*, w których mimo podjęcia dużego wysiłku organizacyjnego, w celu zrealizowania uchwały zjazdu gdyńskiego zalecającej w najbliższym okresie *zwiększenia liczby oddziałów do 300* i podwojenia liczby członków rzeczywistych (do 60 tys.), *rozwój został zahamowany w wyniku zaostrzenia się kryzysu gospodarczego*. Sprawozdanie z tego okresu wręcz stwierdzało, że „*szybki rozwój liczby członków w pierwszym okresie kadencji ZG został zahamowany w lecie 1931 r., z powodu nagłej niżki pensji urzędników oraz masowych redukcji w przemyśle i handlu. Wywołało to gwałtowny spadek liczby członków w bardzo wielu oddziałach dosięgających nieraz 20 i więcej procent ich liczebności*”. Jednak już w następnych latach rozwój Ligi postępuje niezwykle szybko: w 1933 r. – 70.630 członków, w 1935 r. – 282.012, w 1937 r. – 535.237, w 1938 r. – 889.818, a w ostatnim badaniu z 1939 r. – 1.095.962 członków;

- **z drugiej strony** (takie sformułowania dwóch pism): **1** – **LMiK**, organizacja programowo głosząca apolityczność, w istocie swojej była jednak stowarzyszeniem prorządowym i z tej racji przez cały czas swej działalności była popierana i otaczana opieką przez czynniki państwowe. Formy tego poparcia i opieki miały różny charakter, także i administracyjny. W dniu **1 kwietnia 1931 r.** Ministerstwo Spraw Wewnętrznych rozesłało okólnik adresowany do wszystkich wojewodów, w których proszono ich o „*wydanie polecenia podległym organom, by ze swej strony, w poczynaniach LMiK okazywali należyłą pomoc i życzliwe poparcie*”; **2** – Wojewoda (każdy) w piśmie wykonawczym z **10 czerwca 1931 r.** do zarządzenia MSM, adresowanym do wszystkich starostów powiatowych i prezydentów miast, o wiele bardziej jednoznacznie określił zadania administracji terenowej w organizowaniu **LMiK** niż wspomniane zarządzenie MSW. „*Przystępując do organizacji LMiK na podległym terenie, zechce Pan Starosta zmontować oddział z zarządem, opartym przede wszystkim na jednostkach ideowych społeczeństwa, pozostawiając sobie obiektywny wgląd na celowość i charakter oddziału. Nadmieniam, że o ile z jednej strony konieczne jest zrzeszenie w LMiK jak najszerzych warstw społeczeństwa, to z drugiej skład organizacji a nade wszystko jej kierownictwa musi nosić charakter bezwzględnie państwowo-twórczy. Nadmieniam wreszcie, że odnośne instrukcje zmierzające dla zaszeregowania w LMiK wszystkich urzędów i instytucji państwowych, samorządowych i prywatnych zostały już, względnie zostaną w najbliższym czasie podane do wiadomości zainteresowanych*”.

- **Wnioski:** 1-może nie każdego Oddziału to dotyczyło; 2-spontanicznej i pełnej oddania działalności działaczy i członków Oddziałów, w propagowaniu idei Polskich Lig Morskich, nie da się nagle zahamować na 2-lata.

Liga Morska i Kolonialna Oddział-Obwód w Chełmie :

Analizując wszelkie dostępne źródłowe materiały i informacje dotyczące (*obecności i działalności Polskich Lig Morskich w Chełmie w latach 1930 –1939*) a przede wszystkim powołania-tworzenia się w Chełmie **Ligi Morskiej i Kolonialnej** w okresie pierwszych 2-lat to jest **1930-1932**. Stwierdzić należy, że wiele informacji w obecnej chwili jest nie do zweryfikowania dlatego przedstawiam je wszystkie – a może właśnie te informacje miały istotny wpływ na tworzenie **LMiK w Chełmie**:

- w odniesieniu do centralnych przemian strukturalnych w działalności Polskich Lig Morskich, wynikiem czego w 1930 r. powołano Ligę Morską i Kolonialną na którą wpływ miało wojsko, władze w Chełmie po raz pierwszy przejęły wszelkie działania, [*z uwagą też śledziły poczynania (znanej w Chełmie wspaniałej-osobowości), generała Gustawa Orlicz-Dreszera i wybraniem go Prezesem Zarządu Głównego LMiK*] i;

- po wielu działaniach powołały **jakby czasowo** z początkiem **lipca 1931 r. Komitet Miejski Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie** – były planowane-powołane dwie sekcje: 1 – do spraw ogólnych i propagandy, i 2 – do spraw propagowania sportów wodnych. Za pracę sekcji miał odpowiadać sekretarz S. Robinson, a biuro mieściło się przy ul. Lwowskiej 9. Komitet zjednoczył około 250 entuzjastów LMiK, (*z braku informacji nie wiadomo też, na jakiej podstawie został powołany*);

- w tym czasie miała wspierać Komitet Miejski Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie – powołana **Liga Morska i Kolonialna w Warszawie Oddział w Chełmie** z siedzibą przy ul. Lubelskiej 4, i jej prezesem Mieczysławem Słowskim.

Wraz z tymi wydarzeniami, dalej była kontynuowana współpraca pomiędzy **Chełmską LMiK a K. Janczykowskim i wodniakami z Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie**. Już w wakacje 1930 r. członkowie „Klubu Wioślarskiego” zorganizowali *spływ do morza*. W 1932 r. z inicjatywy K. Janczykowskiego, przy Gimnazjum powołano pierwsze i najaktywniejsze w Chełmie i w regionie **Koło Szkolne Ligi Morskiej i Kolonialnej**. Przy Kole zorganizowano trzy sekcje: 1 – morska, 2 – kolonialna, 3 – *śródlądowych szlaków wodnych*. Sekcja morska – organizowała *akademie propagandowe i wycieczki do Uhruska*. Sekcja kolonialna – nawiązała stosunki z Polakami za granicą, którym posyłała książki polskie oraz fundusze na budowę szkół polskich. Sekcja szlaków wodnych – budowała kajaki i poprzez referaty propagowała turystykę wodną. W 1933 r. do LMiK zapisały się wszystkie klasy Gimnazjum, płacąc jako członek zbiorowy 1 zł. miesięcznie. W międzyczasie powołano sekcję 4 – propagandową, która urządziła poranki propagandowe i wieczorki wyświetlania przeżrocy. **Koło Szkolne LMiK „Czarniecczyków”** brało czynny udział w akademiach, urządzanych staraniem Oddziału Miejskiego LMiK i międzyszkolnej LMiK.

Z czasem powstały **Koła Szkolne Ligi Morskiej i Kolonialnej w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim i Żeńskim, Państwowej Szkole Rzemieślniczej, Zasadniczej Szkole Zawodowej w Chełmie i Szkole Rolniczej w Okszowie**.

Staraniem Komendy Powiatowej Związku Strzeleckiego i Kom. Pow. PW oraz Zarządu ZS Dorohusk, odbyło się dnia 12 lipca 1931 r. rejonowe święto WF i PW w Dorohusku. Punktem kulminacyjnym programu święta (poza zawodami pływackimi nad Bugiem) był start łodzi i jej wyjazd do Gdańska. O godz. 14.00 cały brzeg Bugu zaroił się ponad 2.000 tłumem widzów z Dorohuska i okolicy, gdzie u brzegu Bugu kołysała się łódź

skonstruowana przez strzelców, a która zanieść miała młodych pionierów aż na siwe fale polskiego Bałtyku – propagując idee Ligi Morskiej i Kolonialnej. Poświęcenia łodzi dokonał miejscowy ks. proboszcz Szyszko (propagator sportu i idei Ligi) i w okolicznościowym przemówieniu stawiał cel sportu wodnego i znaczenie dla Polski dostępu do Morza. Ojcami chrzestnymi łodzi byli: Starosta Bagiński i żona płk Dąbka. Po uroczystości poświęcenia obsada łodzi w osobach Strzelców Władysława Pupki i Kazimierza Błażejewicza zajęła miejsca w kajaku i na znak podany przez Kom. Pow. ZS łódź odbiła od brzegu przy dźwiękach orkiestry 7 pp. Leg., grającej I-szą Brygadę i entuzjastycznych okrzykach publiczności pomknęła chyżo w dół rzeki Bug hen – aż na polskie morze – Szczyć Boże młodym pionierom.

„Święto Morza” – Ostateczny termin „Święta Morza”, które odbędzie się w 1932 r. w Gdyni został przesunięty na dzień 31 lipca 1932 r., ze względu na zapewnienie przybycia Pana Prezydenta Rzeczypospolitej. Jeżeli chodzi o całość naszych granic zachodnich oraz praw Polski do Morza i niezależności Państwa, Liga Morska i Kolonialna dokłada wszelkich starań aby uroczystość ta wypadła jak najokazalej. Pragnąc umożliwić jak najszerszym sferom ludności wzięcia udziału w „Święcie Morza” Ministerstwo Komunikacji zdecydowało się udzielać jak najbardziej idących zniżek kolejowych, do 65% normalnej ceny biletu do Gdyni i z powrotem. LMiK w Gdyni ułatwi też pobyt. Cena biletu z Chełma do Gdyni 3-kl., zamiast 42zł. 80gr wynosi 25zł. 10gr. Wszelkie informacje Biuro Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonialnej, Warszawa, Nowy Świat 35.

**, „Z” 10/2 1932.*

Ze względu na propagandę idei Polskich Lig Morskich (a tym samym problem spraw wodnych w Chełmie – czyli posiadania akwenów wodnych). Ukazał się na łamach prasy 10 lipca 1932 r. artykuł pt. „Na czasie” (a w nim) – Jednym z braków, jakie ma Chełm, jest brak rzeki, w której można by latem się wykapać. Nasza rzeka Uherka, jest o tyle rzeką, o ile np. jezioro „Bazyłjańskie” można by nazwać, morzem. Niestety „Bazyłjany” obszar ponad 3-km, tu kąpiel w płytkiej wodzie razem w towarzystwie koni i krów, co można się nabawić chorób zakaźnych. Liczne w okolicy „glinianki” posiadają również wodę brudną cuchnącą, a prócz tego nierówne dno, zimne prądy i są niebezpieczne. Staw w posesji p. Czyżewskiego wprawdzie blisko, ale na wygląd prędzej bajoro niż sadzawka. Pozostaje więc rzeka Uherka, wielkie słowo a woda po kolana nawet po kostki, ale woda bieżąca więc czysta – jest tu śluza nowo budującego się kąpieliska. Nie ma tak, gdzie z dziećmi się wykapać, najpewniej w domu i to w balii. Od wielu lat, gada się w Chełmie, o budowie sztucznego kąpieliska przez Komitet Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

**, „Z” 10/2 1932.*

- NIE MASZ SILNEJ POLSKI BEZ MORZA -

Wielkie jest znaczenie morza dla rozwoju Państwa Polskiego. Krzewieniem tego zrozumienia przede wszystkim zajmuje się nasza Liga Morska i Kolonialna – jako stowarzyszenie, wspiera czynniki rządowe.

Dnia 9 października 1932 r. ukazał się na łamach chełmskiej prasy, pierwszy artykuł pt. Liga Morska i Kolonialna w Chełmie informujący o powołaniu w Chełmie Oddziałów LMiK – (a może to dalsze zmiany strukturalne LMiK w Chełmie) – następującej treści: Na terenie naszego miasta Liga Morska i Kolonialna działa na razie, za pośrednictwem dwóch oddziałów: – Oddziału Wojskowego posiadającego w swoim łonie maksymalną liczbę 350-członków, oraz – Oddziału Chełmskiego datującego się już od dnia 8 lipca (nie ma daty roku tylko niejasne b.r.), który liczy obecnie 50-członków. Składki członkowskie, oprócz jednorazowego wpisowego w wysokości 1-zł., dla członków rzeczywistych, wynoszą miesięcznie: dla członków rzeczywistych po 1 zł.; dla członków wspierających po 50 gr.; dla

*członków zbiorowych po 10 gr. od osoby. *(analizując w\w artykuł zdziwił mnie jeden szczegół, dlaczego autor tego tekstu użył takiego sformułowania – działa na razie). Siedziba Oddziału mieści się przy Wydziale Hipotecznym w Chełmie (gmach Sądu Grodzkiego – plac Kościuszki). Prezes Oddziału LMiK w Chełmie **Feliks Frąckiewicz**. *(uwaga do formy informacji: dlaczego Prezes Oddziału LMiK w Chełmie a nie Prezes Oddziału Chełmskiego LMiK w Chełmie; nie było też podane, czy te dwa Oddziały Wojskowy i Chełmski działały na takich samych zasadach, czy jako dwa oddzielne Oddziały były podporządkowane jednej zwierzchniej władzy w Chełmie, czy też prowadziły osobną czy konkurencyjną działalność, bo z dalszej działalności można takie wnioski wysnuć – jednak najważniejsze, że LMiK była w Chełmie i działa dla dobra Najjaśniejszej Rzeczypospolitej. „Z” 18/1 1932.*

- Na budżet LMiK w Chełmie składałyby się: opłaty członkowskie, wpisowe, darowizny, legaty, subwencje, wpływy z prenumeraty i sprzedaży wydawnictw, dochody ze świąt, z imprez, ze zbiorów ulicznych, oraz inne zgodnie ze statutem.

*- Na działalność Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie, już od 1931 r. znaczący wpływ miało wojsko i mjr Meissner mianowany ekspertem spraw morza i Lig, z ramienia chełmskiego dowództwa garnizonu – *w celu tworzenia przez wojsko placówek LMiK, proponowano wprowadzenie nazewnictwa w\g administracji wojskowej np. oddziały-obwody dla struktur garnizonu (był to wniosek do realizacji).*

- Jakiś wkład w działalność LMiK miał kpt. Edmund Prost, z jego inicjatywy powróciła sprawa zrobienia proporca dla LMiK w Chełmie na wzór „Czarnieczyków”, który by wizualnie prezentował, reprezentował, czy propagował Chełmską LMiK w kraju, (na podstawie wniosku przystąpiono do uszycia-zrobienia takiego proporca, oraz utworzenia obwodów przy Oddziale Wojskowym LMiK w Chełmie) – pomysł popierał mjr Meissner.

W dniach od 2 do 16 października 1932 r. Liga Morska i Kolonialna w całej Polsce obchodzi swoje 2-tygodniowe programy. Propaganda na terenie Chełma, wobec trudności, od Zarządu Oddziału Chełmskiego niezależnych, polegać będzie na wspólnym z Towarzystwem Opieki nad dzieckiem, wydaniu niniejszego propagandowego numeru „Zwierciadła”; na urzędzeniu w dniu 8 października dancingu w Sali Resursy, na bardziej intensywnej pracy w kierunku zjednania sobie członków, kończąc wreszcie ten okres propagandy 2-tygodniowego przedstawieniem amatorskim. Powyższe padając do wiadomości mieszkańcom naszego miasta Chełma i powiatu chełmskiego, Zarząd Oddziału Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie pragnie dotrzeć do najdalszych zakątków naszych osiedli, by pod banderę LMiK zwołać największą liczbę członków, by tym samym wesprzeć rząd nasz w jego pracy na morzu. Pragnienie, by nasza Liga Morska i Kolonialna nie jak do chwili obecnej 40.000 ale najmniej pół miliona członków miała niech nam w tych tygodniach

propaganda przyświeca. Uwaga: 1-członek rzeczywisty opłacający stale składki 1 zł. miesięcznie, otrzymuje bezpłatnie miesięcznik „Morze”. (*Siedziba Oddziału mieści się przy Wydziale Hipotecznym w Chełmie (gmach Sądu Grodzkiego – plac Kościuszki). Prezes Oddziału LMiK w Chełmie Feliks Frąckiewicz.* *„Z” 18/1 1932.

Liga Morska i Kolonialna i jej idee szturmem zdobywały Chełm i powiat chełmski – dlatego też bardzo aktywnie działał od chwili powołania Oddział Powiatowy Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie.

Powołano też przy LMiK w Chełmie trzy działy programowe: 1 – morski, 2 – kolonialny, 3 – łączności z Polakami będącymi za granicą, którym niesiono pomoc materialną. Rozbudowano też powołane dwie nowe sekcje: 1 – sekcję zabawową, 2 – sekcję wycieczkową.

Chełmska LMiK objęła w latach 1934-1939 wspólnie z Pow. Kom. WF i PW patronat nad pływalnią-basenem mieszczącym się przy ul. Lwowskiej w Chełmie. Za program sportowy organizację zawodów pływackich i naukę pływania z ratownictwem wodnym – odpowiedzialnym był nauczyciel wychowania fizycznego Bolesław Z. Kruczek-(Wirski).

Liga Morska i Kolonialna od samego początku cieszyła się wielką popularnością władz miejskich, dlatego został zorganizowany w Chełmie w 1932 r. (po raz pierwszy) „Tydzień Ligi Morskiej i Kolonialnej”. *„Z” 19/4 1932.

W dniu 14 maja 1933 r. odbyło się w Rejowcu zebranie organizacyjne powołania Koła Ligi Morskiej i Kolonialnej. Organizację zebrania przeprowadził Antoni Budny. Z ramienia Oddziału Chełmskiego LMiK, Rejowiec odwiedził i pracom nadzorował mjr Meissner. Należy wspomnieć, że w krótkim czasie w Rejowcu powołano: Szkolne Koło LMiK Nr 1; Oddział LMiK Cukrowni; Gminny Oddział LMiK w Rejowcu. *„KN” 1/2 1933.

W czwartek 25 maja 1933 r. odbyło się w Starostwie w sali parafialnej – zgromadzenie propagandowe Chełmskiej Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie. Zebranie otworzył mgr Dziemski Prezes Oddziału Chełmskiej Ligi, z jego wyboru przewodniczącym zgromadzenia został komisarz m. Chełma Olgierd Gordziałkowski. W prezydium zasiadli radca Izby Rolniczej J. Hołysz, wójt gminy Sawin Wanarski i wójt gminy Wojsławice Rogowski, sekretarzował sekr. Gm. Staw Haterkowski. Głos też zabierał delegat Zarządu Okręgowego z Lublina Jan Wujastyk, dużo mówił o roli morza. Po tym przemówieniu mjr Pruszkowski wyjaśnił zebrany cel i zadania Ligi Morskiej i Kolonialnej omówił też szczegółowo strukturę organizacyjną Ligi. *„KN” 3/5 1933.

W gminie Olchowiec 4 czerwca 1933 r. zostało zawiązane Koło Ligi Morskiej i Kolonialnej. Zarząd Koła LMK w Olchowcu w celach propagandy morza zorganizował wycieczkę nad Polski Bałtyk, która weźmie też udział w święcie morza 29 czerwca. Członkowie LMiK skorzystają z bardzo wysokich zniżek i ułatwień – St. Gnatowski, Wójt gm. Olchowiec. *„KN” 4/3 1933.

W dniu 28 maja 1933 r. z inicjatywy Dymitra Stepaniuka, odbyło się zebranie organizacyjne powołania Koła Ligi Morskiej i Kolonialnej w Wierzbicy w ilości 28 członków. Zarząd Koła LMiK utworzyli: Przewodniczący – Michał Kruczyński, skarbnik – Józef Dziewulski, sekretarz – Dymitr Stepaniuk. Komisja Rewizyjna: Florentyna Kokoszka i Franciszek Pająk. Dla członków Koła LMiK miesięcznik „Morze” i w nagrodę wycieczka na święto morza w Gdańsku 29 czerwca. *„KN” 5/3 1933.

W dniu **3 czerwca 1933 r.** z inicjatywy sekretarza Michała Taczańskiego odbyło się w Urzędzie Gminnym Rakolupy zebranie poświęcone propagandzie morza i założenie **Stowarzyszenia Gminnego Ligi Morskiej i Kolonialnej w Rakolupach w ilości 22 członków (podpisał W. S.)**. *Również w dniu **3 czerwca 1933 r.** po odbytej konferencji nauczycieli gminy Rakolupy, nauczycielstwo przybyło (z protestem dlaczego nie byli obecni przy powołaniu LMiK) do Urzędu Gminnego Rakolupy i założyło inicjatywę nauczycielstwa (drugie) **Koło Ligi Morskiej i Kolonialnej gminy Rakolupy**.
*„KN” 6/2 1933.

Komitet Powiatowy „Święta Morza” w Chełmie zorganizował dla chętnych chełmian wycieczkę nad Polski Bałtyk **2 czerwca 1933 r.** Zapisy prowadzą: w Starostwie, p. Wach, i na stacji kolejowej naczelnik St. Łazowski.
*„KN” 6/5 1933.

W dniu **28-29 czerwca 1933 r.**, **Wydział Wykonawczy Komitetu Święta Morza**, zorganizował w Chełmie wiece propagandowe pod hasłami: **„Nie damy ziemi i Morza” i Frontem do Morza**. Również i **Grzegorz Dziemski Prezes Oddziału LMiK w Chełmie** zorganizował wiec pod hasłem **„Święto radości i wiary”**.
*„KN” 8/1 1933.

Program uroczystości Święta Morza w Chełmie w 1933 r.:

- **28 czerwca 1933 r. środa Godz. 15.00** – Świst syren fabrycznych, straży pożarnych, parowozów, świstki policyjne i inne. Wstrzymanie wszelkiego ruchu na ulicach miasta przez 2-min. Początek sygnałów jest początkiem wstrzymania ruchu ulicznego. **Godz. 15.05** – Po wykonaniu sygnałów ludność przystępuje do masowej dekoracji domów, balkonów, sklepów itp. **Godz. 20.00** – Capstrzyk orkiestry wojskowej wyrusza z koszar o godz. 20.00 i maszeruje ulicami Lubelską do Szkoły Rzemieślniczej, Pocztową, Reformacką, Młynarską, Lubelską do koszar. Capstrzyk orkiestry KPW wyrusza ze świetlicy kolejowej o godz. 20.00 i maszeruje ulicami Kolejową, Szkolną, Lubelską, Obłóńską i powraca do świetlicy. Zapłoną znicze przed pomnikiem i na Kopcu Wolności i palić się będą do godz. 24.00:

- **29 czerwca 1933 r. czwartek Godz. 7.00** – Pobudka orkiestry wojskowej przed kościołem Roz. Św. Apostołów i na Górcie Katedralnej. **Godz. 9.00** – Nabożeństwo w cerkwi i synagodze. Zamknięcie ruchu kołowego na ulicy Lubelskiej od Młynarskiej do Szkolnej i na Lwowskiej od Lubelskiej do Reformackiej (apteka Dziemskiego). Ustawienie wojska, strzelców, PW, szkół, delegacji publiczności itp. na dziedzińcu Starostwa i na terenie cmentarza kościelnego według planu. **Godz. 10.00** – 15-min. bicie w dzwony nabożeństwo w świątyniach rzym.-kat. Kazanie wygłosi ks. prof. Uniw.-Lub. Jan Dąbrowski. **Godz. 11.30** – Defilada przy ogrodzie miejskim, porządek: wojsko, PW, organizacje b. wojskowych, organizacje społeczne, szkoły powszechne, szkoły średnie. **Godz. 13.00** – Wiec na placu przy strzelnicy małokalibrowej naprzeciw poczty. Przemówienie Insp. Szkol. Wacława Szrajtera. **Godz. 15.00** – Zabawa ludowa w parku miejskim. **Godz. 21.00** – Zamknięcie zabawy odśpiewaniem „Roty” Konopnickiej. **(właściwie był to coroczny ramowy-rytualny plan)*

Hasła 1933 r.: **„Nie ma Polski bez morza, nie ma morza bez floty wojennej – Natychmiast do budowy floty wojennej – Musimy fortyfikować Gdynię – Flota wojenna zapewnić nam może wolność morską, dobrobyt, znaczenie mocarstwowe, korzystne przymierza, swobodę handlu zamorskiego, kontakt z wychodźstwem i bezpieczeństwo na wypadek wojny – Sejm obecny ma przed sobą historyczne i odpowiedzialne zadanie, stworzenie Polskiej Floty Wojennej”**.
*„KN” 8/2 1933.

W wakacje 1933 r. flotylla ośmiu kajaków Gim. „Czarniecczyków” wraz z załogą, odbyła rejs na dni „Święta Morza” spływem Bugiem i Wisłą do Gdańska i Morza.

Liga Morska i Kolonialna – powstała z zaraniu niepodległości naszego państwa jako Towarzystwo „Bandery Polskiej” i stale powiększa swój zasięg. Świadczy to wyraźnie, o postępie idei morskiej w społeczeństwie naszym. *Ilość aktywnych Oddziałów Ligi w 1932 r. na terenie kraju wzrosła ze 198 do 360, ilość członków z 40 do ponad 100 tys., oprócz 70 tys. młodzieży zrzeszonej w 600 kołach szkolnych.* Wzrósł też nakład organu Ligi miesięcznik „Morze” (z 30) do 50 tys. egzemplarzy. Do szeregów Ligi garnie się nie tylko inteligencja, ale również sfery robotnicze i włościanie. Liga prawie wyłącznie utrzymuje się ze składek swoich członków. Prace Ligi składają się z trzech zasadniczych dziedzin: żeglugi śródlądowej i wychowania wodnego młodego pokolenia, spraw morza oraz naszej ekspansji zamorskiej, zarówno ludzkiej, jak i gospodarczej. Dziedzina pierwsza prac Ligi – to wykorzystanie dla państwa sieci naszych wód śródlądowych, tej ważnej a, niestety, zaniedbanej części naszego bogactwa narodowego. Nie mogąc na tym polu działać praktycznie. Liga stara się uzgodnić akcję zainteresowania sfer rządowych i społecznych, przeprowadzić odpowiednią propagandę, wprowadzić w życie zasadniczy postulat – komercjalizację dróg wodnych. Obok tego postępuje naprzód akcja wychowania wodnego, mającego na celu tężyznę młodego pokolenia, oswojenia go z żywiołem wodnym na naszych rzekach i jeziorach, i co zatem idzie, skierowania jego wzroku ku morzu. O rozmiarach tej akcji, prowadzonej w ścisłym porozumieniu z organizacjami sportu i turystyki wodnej, świadczy liczba wzniesionych i prowadzonych przez Ligę ponad 50 przystani, pływalni i schronisk turystycznych. Jeżeli chodzi o kwestię polskiego morza, zagadnienie dla naszego państwa tak wielkiej doniosłości, Liga objawia zainteresowanie wszelkimi przejawami życia polskiego na wybrzeżu i morzu. W niedługim już czasie Liga przejmie na siebie całą techniczną stronę zbiórki po ostatecznym zlikwidowaniu b. Komitetu Floty Narodowej. Podkreślić również wypada takie zadanie, jak opieka nad marynarzem, wyrażającą się założeniem „Domów Marynarza” w Gdańsku i Gdyni, kontakt i pomoc, niesiona Polskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku, stypendia dla uczniów szkoły morskiej, akcja wycieczkowa na wybrzeża, utrzymanie żywej łączności z pokrewnymi instytucjami w państwach sprzymierzonych bałtyckich i słowiańskich itd. Jeżeli chodzi o propagandę, to tutaj należy podkreślić sukces zorganizowanego przez Ligę w 1932 r. po raz pierwszy w Gdyni „Święta Morza”, które stało się doroczną manifestacją całej Polski na rzecz nierozzerwalności związków jej z morzem. Wysłunięte przez Ligę hasła wzmożonej naszej ekspansji na tereny zamorskie, wykorzystanie dla kraju olbrzymich sił żywotnych jakie reprezentuje Polonia zagraniczna, znalazły, podobnie jak kwestie morza, pełne zrozumienie w społeczeństwie. Wyrazem tego zrozumienia jest powodzenie zbiórki na „Fundusz Kolonialny”, która przez 9-miesięcy przyniosła prawie 90 tys. zł., dając możliwość organizacji realizacji programu nawiązania współpracy ekonomicznej łączności z Polonią południowo-amerykańską, dania inicjatywy na tamtejszym terenie do wszczęcia akcji kolonizacyjnej, opartej na razie wyłącznie o kapitały społeczne. Równocześnie Liga przyczyniła się w dużym stopniu do spotęgowania przedsiębiorczości polskiej na terenie Afryki oraz dała początek współpracy polsko-francuskiej w dziedzinie kolonialnej. Hasła Ligi Morskiej i Kolonialnej spowodowały wzrost ilości Kół Przyjaciół Morza Polskiego w Stanach Zjednoczonych, Brazylii, Francji, Czechosłowacji a nawet Austrii – współpracujących czynnie z Ligą. Hasła Ligi Morskiej i Kolonialnej „Nie masz Polski bez morza” i Bałtyk to „okno na świat” jest najcenniejszym dziedzictwem Rzeczypospolitej.

*, „KN” 8/3 1933.

Święto Morza w Gminach w dniach 28 -29 czerwca 1933 r.:

***UWAGA: (po analizie) właściwie taki ramowy program święta jaki był w Gminie Wojsławice przestrzegano we wszystkich gminach (przedstawiam go) ponieważ brakowało go w opisie innych gmin.**

Gmina Wojsławice – 27 czerwca 1933 r. powołany Komitet Obchodów Święta Morza w gminie Wojsławice zrealizował program: – 28 czerwca godz. 15.00 Ochotnicze

Straże Pożarne w całej gminie dadzą przez 15-min. sygnał na trąbkach i bekadłach, tam gdzie nie ma straży, sołtysi zarządzają 15-min. bicia w gong, na ten sygnał manifestacyjnie przez 2-min. zatrzyma się cały ruch w gminie; **godz. 20.00** wszelkie organizacje Straże Pożarne, Związek Strzelecki, Związek Młodzieży Wiejskiej, urzędują capstrzyk z orkiestrą, przechodząc ulicami swych miejscowości: – **29 czerwca godz. 8.00** pobudka orkiestr w całej gminie, dekorowanie domów i sklepów flagami narodowymi i proporczykami LMiK; **godz. 10.00** bicie dzwonów 15-min., msza, po nabożeństwie przemarsze; **godz. 15.00** zgromadzenie na boisku w Wojsławicach oraz na placu kościelnym w Turowcu, prelegenci omówią znaczenie morza i floty morskiej dla Polski, rezolucje wieców specjalna sztafeta odwiedzi do Komitetu Powiatowego w Chełmie; **godz. 20.00** przedstawienie w Domu Ludowym w Wojsławicach; **godz. 21.00** śpiew w całej gminie „Nie damy ziemi...” zakończenie święta. **Gmina Bukowa** – Sawin rano bicie dzwonów, w pochodzie Związek Strzelecki, Ochotnicza Straż Pożarna, dzieci szkolne, harcerze, członkowie Wyznania Gminy Żydowskiej. Przemowa wójta gm. Jana Wanarskiego. Salwa honorowa Oddziału Związku Strzeleckiego. Okrzyki i prezentacja broni na cześć weterana 1863 r. Seweryna Pulikowskiego. „Jeszcze Polska nie zginęła” w kościele. Przemowa o morzu i Pomorzu kierownika szkoły Gindrychowej na placu przed szkołą. „Nie rzucim ziemi” z salwą honorową. Nabożeństwo w synagodze. Odczytanie rezolucji przez sekretarza gminy Czesława Kolanowskiego. Z terenu gminy nadeszło 16-rezolucji. **Gmina Olchowiec** – Uroczystości zorganizował Komitet Obywatelski Obchodów Święta Morza, wyłoniony z Zarządów Gminnych LMiK i LOPP. Zaproszono wszystkie organizacje społeczne z terenu gminy m. in. Straże Pożarne z Busówna z komendantem Mikołajem Nowosadem ze Święcicy z Michałem Forysiukiem z Syczyna z Sergiuszem Martyniukiem. Nabożeństwo w kościele w Olchowcu i w cerkwi w Syczynie. Akademia w pałacu w Chylinie. Przemawiał Mieczysław Krawczyński. Obecny był Zdzisław Lechnicki. Wieczorem chór z Syczyna śpiewał po polsku i ukraińsku, występ zespołu amatorskiego i zabawa taneczna (dochód na cele LMiK). **Gmina Pawłów** – Kanie: Oddział Związku Strzeleckiego, Straż Pożarna, Koła Młodzieży Wiejskiej, Banderia 18 ludzi z Krasnego, oddział cyklistów. W pochodzie około 2.500 osób. Defiladę przyjmował referent bezpieczeństwa publicznego Hipolit Ulejczyk. **Gmina Turka** – Odbyło się zebranie organizacyjne zwołane z inicjatywy wójta gminy Aleksandra Śliwowskiego – po zreferowaniu spraw morza powołano **Oddział Ligi Morskiej i Kolonialnej**, wybrano też zarząd w składzie: Prezes – Józef Patajewicz, Z-ca – Władysław Joachimczak, skarbnik – Aleksander Śliwowski, sekretarz – Aleksander Poliszuk. Następnie postanowiono urządzić 2 lipca Święto Morza w Dorohusku nad Bugiem, ponieważ dnia 29 czerwca przypada corocznie odpust w Świerżach. Obchody święta: nabożeństwo w Dorohusku i w cerkwi w Berdyszczach, pochód z udziałem dziatwy szkolnej ruszy na Bug przygrywała orkiestra z Husynnego, przemówienia okolicznościowe dr Roguski, Jan Głąb i W. Joachimczak, na Bugu puszczanie wianków i chorągiewek oraz zawody wioślarskie i pływackie, na koniec w Dorohusku zabawa na wolnym powietrzu, bufet Związku Strzeleckiego. **Gmina Żmudź** – Główne gminne punkty uroczystości: Żmudź, Klesztów, Pobołowice – przemawiał wójt gminy Stefan Pielech. Świst syren gorzelni w Żmudzi, młynów gazowych, sygnały alarmowe straży pożarnych oraz gwizdki, rozpalenie ognisk, nabożeństwo w Klesztowie, zakończenie zabawą w Domu Ludowym w Żmudzi. **Gmina Rakolupy** – Zebranie w Urzędzie Gminy, Rada Gminy, sołtysi, zastępcy, przedstawiciele organizacji społecznych. Rezolucja w sprawie morza. Wieczorem palono w różnych punktach gminy ogniska. Nabożeństwo w kościele w Kumowie i cerkwi w Sielcu. Następnie zgromadzenie nad jeziorem w Leśniowicach. Organizacje i stowarzyszenia z transparentami z całej gminy. Przemawiali: K. Joachimowicz, M. Bogdan, Gassner, W. Majkutowicz, S. Kitera, Plise, J. Spiczyński i W. Smoczyński. Pochód z orkiestrą z Majdanu Leśniowskiego, przemaszerował przez Leśniowice, Plisków, Rakolupy, gdzie rozwiązał go wójt gminy Czerniej. **Gmina Rejowiec** – Inicjatywą LMiK,

sygnały syren dekoracja flagami państwowymi i LMiK. W pochodzie Straż Ogniowa z rejonu i cementowni oddziały Strzelca, KPW, przedstawiciele LOPP i LMiK. Przemówienie na rynku wójta gminy Stanisława Majewskiego i wice-prezesa Oddziału LMiK Rejowiec Jana Sztaby. **Gmina Siedliszcze** – Komitet Święta Morza ks. S. Batorski, wójt gminy Wojciech Nieradko, nacz. poczty Edward Klachowicz, sekretarz S. Stachowski, komendant posterunku Wacław Rudziński, kierownik szkoły Kazimierz Strąkowski, Mikołaj Wasilewski, Władysław Wojtas i inni. Sygnały trąbek, strażackich. Pochód przez rynek, przemowa naczelnika poczty Edwarda Kłochowicza. **Gmina Staw** – Nabożeństwo bicie w dzwony. Szkoły ze Stołpia, Bezku, Ochoży, Czulczyc, Sajczyc, Krobonoszy, Zarzecza, Paryps z modelami okrętów, Koło Strzelca z Leonowa, na czele sołtysi, Zontag z Nowosiólek i Szubert z Henrysina. Orkiestry z Czulczyc, Leonowa i Janowa. Straże Pożarne ze Stawu i Nowosiólek. Banderie kosynierów w rogatywkach z Czulczyc. Organizacje młodzieżowe z Nowosiólek i Czulczyc. Kółka Rolnicze z Nowosiólek i Horodyszcz. Mleczarnia Spółdzielcza z Nowosiólek. Stow. Wzajemnej Pomocy z Bezku. Kasa Stefczyka z Czulczyc. Zarząd Kasy Pożyczkowo Oszczędnościowej. Rada Gminna, duchowieństwo. Pochód przed figurą w Ochoży. Przemowy wójta gminy Marcina Domino, radnego Marcina Borysa, Aleksandra Senderskiego. Pochód u rzeki Garki, na moście przemówienie sędziego Tadeusza Kozerskiego. Deklamacje, rzucanie wianków do wody i puszczanie okrętów. Powrót pochodu do Urzędu Gminnego. Ponad 3.000 ludności, entuzjazm, łzy w oczach u sędziwych gospodarzy. **Gmina Świerże** – Uroczystości w trzech punktach: **Świerże, Ruda Huta i Zalin** – Palenie stosu w Świerżach nad Bugiem, puszczanie wianków do rzeki, defilada ponad 3.000 osób.

*,*KN*"13/3 1933).

Dorohusk 1933 r. (baza-przystań wodna nad rzeką Bug) – Rytualna uroczystość Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie nad rzeką Bug, oraz poświęcenie proporca przed rejsem Chełm – Dorohusk – Gdynia do Morza :
- (taką łodzią jak „Chełmianka” – odbywały się rejsy do Morza od 1929 r.);
- uroczystości w takiej formie-formule odbywały się corocznie do wakacji 1939 r.

Święto Morza we Włodawie – obchody 28 czerwca 1933 r. zorganizował Powiatowy Komitet Święta Morza przy współudziale miejscowego Kółka Ligi Morskiej i Kolonialnej, i pomocy przedstawicieli władz cywilnych, wojskowych i organizacji społecznych oddziału Strzelca, Straży Pożarnych z Włodawy, Orchówka, Okuninki współudziale Żydowskiego Klubu Sportowego oraz 300 osób ludności zgromadzonych **29 czerwca** na placu tenisowym nad Bugiem gdzie po poświęceniu sekcji wioślarskiej Oddziału Związku Strzeleckiego, później nastąpiła defilada kajaków i łodzi strzeleckich, na koniec zabawa ludowa. *,KN” 9/1 1933.

W sobotę 4 listopada 1933 r. odbyła się w restauracji A. Lassotowej ul. Lubelska 70 w Chełmie, wieczornica taneczna Chełmskiego Oddziału Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie, z której dochód przeznaczony został na rozbudowę Floty Polskiej. *,KN” 27/6 1933.

W dniu 15 listopada 1933 r. w Lublinie odbył się **Zjazd Prezesów Oddziałów Powiatowych Ligi Morskiej i Kolonialnej**. Obecni byli: delegat Zarządu Głównego LMK Juliusz Dreszel, Przewodniczący Okręgu LMK płk Iwanowski, Kurator Okręgu Szkolnego i inni. Jak wykazał Zjazd – **Chełmski Oddział Ligi Morskiej i Kolonialnej pod względem swej aktywności jest jednym z lepszych (w województwie-okręgu a nawet w kraju)**. *,KN” 28/5 1933.

Zarząd Oddziału Powiatowego Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie (prezes mgr G. Dziemski) w odniesieniu z 10-lutego do 14-rocznicy objęcia morza przez Polskę (tu stworzony FOM), wyłonił osobną **sekcję powiatową Funduszu Obrony Morskiej** (przewodniczący T. Krzyszkowski) i postanowił wspólnie z nią zwołać zebranie informacyjno-organizacyjne przedstawicieli wszystkich warstw społeczeństwa w poniedziałek 22 stycznia 1934 r. o godz. 19.00 w Sali Resursy Polskiego Klubu Społecznego – celem realnej pomocy poprzez wszelkie ale dobrowolne zbiórki. Również zostały wybrane osoby zaufania w powiecie, przy współpracy Urzędów Gminnych. Za skuteczną akcję odpowiedzialny jest też **Przewodniczący Sekcji Wojskowej FOM mjr Meissner i Przewodniczący Sekcji Kolonialnej FOM Szmidt**. *,KN” 4/1 1934.

W sobotę 10 lutego 1934 r. odbyła się w Chełmie 14-rocznica odzyskania dostępu do morza. Uroczystości zorganizowało Starostwo i Oddział Chełmski Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie jako instytucja społeczna.

Koło Ligi Morskiej i Kolonialnej w Wiszniewicach – Wyciąg z protokołu odprawy Sołtysów, gminy Wiszniewice, powiatu chełmskiego odbytej w dniu 10 lutego 1934 r. w sali Zarządu Gminy pod przewodnictwem Wójta gminy Antoniego Końcowego. Dzień Święta Morza 10 lutego 1934 r. Panowie Sołtysi gminy Wiszniewice obchodzili uroczystości. Do zebranych w tym dniu przemówił kierownik szkoły w Cycowie Mieczysław Kolasiewicz, przedstawił znaczenie Morza i cele LMiK. Zobowiązał też sołtysów aby wezwali ludzi do dobrowolnego opodatkowania się w poszczególnych gromadach na rzecz Ligi Morskiej i Kolonialnej, i ażeby sami dali przykład zapisując się jednocześnie na członków wspierających do Koła Ligi Morskiej i Kolonialnej w Cycowie. Prezes miejscowego Koła Ligi Morskiej i Kolonialnej Wacław Cegłowski przedstawił warunki przynależenia, wysokości składek członkowskich itd. Następnie Sołtysi jednogłośnie uchwalili zapisać się z dniem 1 lutego 1934 r. na członków wspierających do Koła LMiK w Cycowie. (Podpisali) **Sekretarz gminy – Wacław Cegłowski i Wójt gminy Antoni Końcowy**. *,KN” 4/1 1934.

Koło Ligi Morskiej i Kolonialnej w Siedliszczu – W niedzielę **25 lutego 1934 r.** Prezes Zarządu Powiatowego LMiK w Chełmie Grzegorz Dziemski w towarzystwie członka Zarządu mjr Meissnera udali się do Siedliszcza gdzie zorganizowali Koło Ligi Morskiej

i Kolonialnej w Siedliszczu do którego przystąpiło 50-osób jako członkowie rzeczywisci i 4-osoby jako członkowie wspierający.

Koło Gminne Ligi Morskiej i Kolonialnej w Stawie – W dniu **18 lutego 1934 r.** odbyło się (w gronie 300-osób) w sali Zarządu Gminnego w Stawie zebranie organizacyjne celem założenia Koła Gminnego Ligi Morskiej i Kolonialnej w Stawie. Zebraniu nadzorował por. Firla z 2 pac z Chełma. Ukonstytuowany na zebraniu zarząd LMiK reprezentuje obok Koła LOPP drugą społeczną organizację na terenie gminy.

*, „KN” 9/3 1934.

W dniu 4 marca 1934 r. odbyło się w Chełmie w sali „Resursy” Klubu Społecznego – Walne zebranie członków Oddziału Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie, który jest jednym z przodujących w województwie lubelskim – Zebranie otworzył Prezes Oddziału G. Dziemski. Przewodniczył płk H. Kreiss, prezydium stanowili Szybowiczowa i K. Schmidt. **Oddział Chełmski Ligi Morskiej i Kolonialnej szczyti się imponującym przebiegiem świąt morza i liczbą przeszło 200-członków, w powiecie zorganizował 11-Oddziałów i 2-Koła Gminne. Na stan obecny każda gmina powiatu ma swoją komórkę LMiK, i jest to wyłączną prawię zasługą Wojskowego Oddziału Ligi Morskiej i Kolonialnej, które założyło 8-Oddziałów.** Odczytano preliminarz budżetowy. Wzorowe prowadzenie księgowości i kasowości przez Tołwińskiego i inż. Wacha. Z działalności Kół Szkolnych LMiK, których kierownictwo pozostaje w rękach dyrektorów, należy wspomnieć i podkreślić spływ do Bałtyku, urządzony w swoim czasie przez dyr. T. Dąbrowskiego z uczniami i spływ do morza Czarnego urządza dyr. J. Jakubowicz. Omówiono sprawę powołania do życia **Kolejowych Oddziałów Liniowych.** Postanowiono aby każdy członek zjednał 2-nowych członków. Podziękowano ustępującemu zarządowi płk H. Kreissowi, inż. Wachowi i Tołwińskiemu za ich pracę oraz staroście E. Woronowiczowi za przychyłność do poczynañ Ligi.

*, „KN” 10/3 1934.

Dlatego też wkrótce zostały powołane Oddziały przy PKP (KPW) w Chełmie:

- **Liga Morska i Kolonialna Obwód Węzła Kolejowego w Chełmie ul. Plac Żwirki 1, Prezes Stefan Wasilewski ;**
- **Liga Morska i Kolonialna Koło Kolejowe Chełm ul. Katedralna 5, Prezes Jan Kotecki.**
- **Kolejowy Oddział Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie.**
- **Oddział Drogowy Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie.**

W dniu **18 lutego 1934 r.** odbyło się w Krzywiczkach w lokalu Urzędu Gminnego zebranie organizacyjne, i powołano **Koło Gminne Ligi Morskiej i Kolonialnej w Krzywiczkach.** Przewodniczył zebraniu wójt gminy Józef Hołysz. Sprawy Ligi omówił mjr Meissner. Przemawiał też sekretarz gminy Andrzej Stachira. Wybrano Zarząd Ligi: Prezes-Andrzej Stachira, Wice-Marcin Durko, sekretarz-Stanisław Przychoda, skarbnik-Józef Hołysz, zastępca sekretarza-Henryk Wieruho, członkowie: Augustyn Bieńkowski, Jan Szymański, członków rzeczywistych 22-osoby i wspierających 9-osób.

*, „KN” 11/6 1934.

Koncert na rzecz Ligi Morskiej i Kolonialnej – odbył się w sobotę 10 lutego 1934 r. w sali „Resursy” Polskiego Klubu Społecznego. Wystąpili artyści wybitni europejskiego poziomu.

*, „KN” 11/6 1934.

Piękny dar imieninowy LMiK Z inicjatywy Przewodniczącego Sekcji Funduszu Obrony Morskiej Tadeusza Krzyszkowskiego Zarząd Powiatowy LMiK przesłał w dniu 19 marca 1934 r. do Belwederu oryginalny w pomyśle i gustowny w wykonaniu adres hołdowniczy dla Pana Marszałka. Tło adresu stanowi orzeł Legionowy z obramowaniem

wężykowym wylepiony dobranymi według barw znaczkami FOM. Pod orłem wypisano złotymi literami: „*Twórcy Marynarki Wojennej Józefowi Piłsudskiemu, w hołdzie Liga Morska i Kolonialna w Chełmie, 19 III 1934 r.*”. Ten wspaniały prezent wykonali: Tadeusz Krzyszkowski, Gustaw Dekert i Władysław Pasek.

*, „KN” 13/4 1934.

F. O. M.: „Z inicjatywy *Ligi Morskiej i Kolonialnej, uchwałą Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 1933 r.* powołano do życia *Fundusz Obrony Morskiej*. W roku bieżącym na całym obszarze Rzeczypospolitej odbywa się zbiórka pieniężna na ów fundusz; Na fundusz ów muszą dawać wszyscy obywatele Rzeczypospolitej bez różnicy wyznań, narodowości, przekonań politycznych; Sprawa obrony morskiej to nie jest spraw chwili bieżącej, sprawa tego lub innego rządu, a jest to zagadnienie, od którego zawisło szczęście przyszłych pokoleń i los naszego bytu niezależnego; Niech Chełm, jako miasto znane z patriotyzmu i ofiarności społecznej, godnie odpowie na Apel Ligi Morskiej i Kolonialnej i stanie w szeregu tych miast, które przodują w ofiarności na „Fundusz Obrony Morskiej”. **Jan Szybowiec.**

*, „KN” 13/4 1934.

Na terenie województwa Lubelskiego w 1934 r. wre praca organizacyjna nad przygotowaniem i usprawnieniem zbiórki na „Fundusz Obrony Morskiej”. Niezależnie od akcji prowadzonej przez wszystkie placówki Ligi Morskiej i Kolonialnej, których w województwie jest ponad sto, nie licząc Kół lokalnych i Kół szkolnych, wszystkie powiaty zostały objęte siecią obwodowych mężów zaufania, działających w poszczególnych gminach oraz lokalnych mężów zaufania w każdej gromadzie wiejskiej w każdym mieście.

Po okresie zimowym, wiosną 1934 r. została otwarta przystań, oraz wypożyczalnia kajaków *Ligi Morskiej i Kolonialnej w Hrubieszowie na rzece Huczwie*. Ładne i starannie wykonane kajaki, których liczba znacznie wzrosła, będą i w 1934 r. ściągać liczne rzesze miłośników sportów wodnych.

Sekcja Marynarki Wojennej powstała w 1934 r. przy Oddziale Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie – przewodniczącym Sekcji został Tadeusz Krzyszkowski. Zadaniem *Sekcji Marynarki Wojennej* jest zbiórka pieniężna na Fundusz Obrony Morskiej. Zbiórka ta ma trwać w ciągu 1934 r. i objąć nie tylko członków LMiK ale całą ludność Polski. Akcją zbiórki na FOM na terenie powiatu chełmskiego kieruje *przewodniczący Sekcji Marynarki Wojennej Tadeusz Krzyszkowski*, przy współpracy pozostałych członków Sekcji Gustawa Dekerta i Jana Szybowicza. Zbiórkę na terenie miasta Chełma powierzono 79-mężom zaufania. Powiat Chełm, został podzielony na 15-obwodów, z których każdy ma swego obwodowego męża zaufania. Oprócz tego do współpracy z obwodowymi mężami zaufania zostało powołanych 380 osób w charakterze lokalnych mężów zaufania. Z dnia 1 kwietnia 1934 r. zamówiono i otrzymano z Zarządu Głównego LMiK w Warszawie znaczków na FOM, na sumę 7.400 zł. Rozprzedano znaczków w tym czasie na sumę 218 zł. i 20 gr. Zarząd Główny LMiK w Warszawie przewidział minimalną sumę 22 gr. przypadającą przeciętnie do zapłacenia na rzecz FOM przez każdego obywatela Polski na cały 1934 r. na podstawie powyższych obliczeń powinno wpłynąć na FOM z całego terenu Rzeczypospolitej 7 milionów zł., z czego na województwo Lubelskie przypada do zapłacenia 600 tys. zł., a na powiat Chełm około 39 tys. zł., co miesięcznie powinno dać w rezultacie 3.600 zł. Liczymy na zrozumienie całej społeczności Chełma i powiatu.

*, „KN” 16/4 1934.

Marszałek Polski Józef Piłsudski dziękuje Lidze Morskiej i Kolonialnej w Chełmie za upominek imieninowy. Zarząd Powiatowy Oddziału Chełmskiego Ligi Morskiej i Kolonialnej otrzymał z Sekretariatu Osobistego Pana Ministra Spraw Wojskowych pismo

treści następującej: „Sekretariat osobisty Pana Marszałka Piłsudskiego z polecenia Pana Marszałka uprzejmie dziękuje za nadesłany na imieniny upominek”.

Propagandowe Obozy Nadmorskie w 1934 r. Celem umożliwienia członkom LMiK z terenu całej Polski, pobyt nad morzem za minimalną opłatą: Zarząd Główny Ligi Morskiej i Kolonialnej organizuje w czasie od 3 czerwca do 15 września 1934 r. tzw. **Propagandowe Obozy Nadmorskie** – warunki doskonałe, dogodny dojazd. Bliższych informacji udziela **Biuro Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie ul. Lwowska 9.**

Obozy Instruktorskie LMiK w 1934 r.. Celem obozu instruktorskiego Ligi Morskiej i Kolonialnej jest przygotowanie dla Oddziałów Kadr działaczy-propagatorów LMiK. **Zarząd Oddziału Powiatowego LMiK w Chełmie** poszukuje kandydatów na kurs instruktorski. Wszelkie informacje **Biuro Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie ul. Lwowska 9.**

Propagandowe Obozy Młodzieży Szkolnej w 1934 r. Obozy wyłącznie dla członków Kół Szkolnych Ligi Morskiej i Kolonialnej, obojga płci w wieku powyżej 10-lat – prowadzone pod fachowym kierownictwem wychowawców, (termin 20 czerwiec - 27 sierpień). Kandydaci kierowani przez kierowników lub dyrektorów szkół.

Propagandowo-żeglarski obóz młodzieży nad Jez. Narycz. Przyjmowana będzie młodzież powyżej 12-lat, na 4-tyg. obozy od 20 czerwca 1934 r. koszt 45 zł. Wszelkie informacje **Biuro Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie ul. Lwowska 9.**

Nauka pływania i sport kajakowy w 1934 r. Pragnąc umożliwić wielu osobom z pośród społeczeństwa chełmskiego naukę pływania oraz dać możliwość rozwoju sportu wodnego, Oddział LMiK w Chełmie organizuje kursy pływania i kursy pływania kajakiem. Oba kursy odbywać się będą pod okiem specjalistów instruktorów na pływalni PW i WF w Chełmie przy ul. Lwowskiej (zniżki dla członków LMiK i WF i PW). Wszelkie informacje **Biuro Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie ul. Lwowska 9.**

*, „KN” 18/2 1934.

Z początkiem czerwca 1934 r. na zebraniu przedstawicieli wszystkich organizacji i stowarzyszeń w Chełmie wybrano ścisły Komitet Wykonawczy (na Św. Morza 28-29 czerwca) w skład którego weszli: Prezes – C. Odorkiewicz, Wice – Szybowiczowa i Dziedzicki, skarbnik – Tołwiński, sekretarz – Ukleja. **Do powołanego Komitetu Honorowego weszli:** starosta E. Woronowicz, płk Kreiss, prezydent Gordziałkowski, ks. kan. Kosior, ks. Gruszka, pastor Lucera, rabin Adamaszek, mgr Dziemski i Fr. Rut. **Wyłoniono 5-sekcji:**

1. **zbiórkowa** – Przewodniczy Inspektor Krawczyk przewodniczący FOM;
2. **kwesty ulicznej** – Przewodniczy Wanda Głowacka;
3. **dekoracyjna** – Przewodniczy Fąfrowicz;
4. **imprezowa** – Przewodniczy Dziedzicki;
5. **porządkowa** – Przewodniczy kom. Pawłowski.

Program dla Chełma i powiatu. **Utworzono też sekcję propagandowo-prasową przy Komitecie – której przewodniczącym został redaktor Kazimierz Czernicki.** Chełmski Oddział LMiK w Chełmie zorganizował też dla swoich członków wycieczkę na święto do Gdyni. Wszelkie sprawy **Biuro Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie ul. Lwowska 9.** Główne uroczystości Święta Morza w Chełmie odbyły się na kąpielisku jako tzw. raut na wolnym powietrzu, a w Ogrodzie Miejskim główna Zabawa Ludowa. Tegoroczne święto postawiło przed sobą trzy cele: 1 – zdobywanie najszerzych mas społeczeństwa dla akcji zbiórkowej na Fundusz Obrony Narodowej; 2 – zaprawienie młodego pokolenia obywateli do służenia Polsce na morzu i wychowanie wodne obywateli; 3 – dalszy rozwój Ligi Morskiej i

Kolonialnej i dotarcie jej do najdalszych zakątków Rzeczypospolitej i do wszystkich ośrodków polskich za granicą. Dla większej popularności i rangi święta morza w Chełmie, przy zbiegu ulic Lubelskiej i Piramowicza w Chełmie ustawiono kiosk z pamiątkami pod patronatem T. Illukiewicza, a dochód przeznaczono na fundusz LMiK.

- **Ciekawostki z Chełma z dni „Święta Morza”:** *m. in.* „Jednocześnie wyjechał z remizy Miejscowej Straży Pożarnej samochód, udekorowany jako okręt wojenny nazwany imieniem FOM, gustownie przystrojony banderami LMK oraz sygnałówkami, okręt wywołał zrozumiałą sensację wśród licznie na ulicach zgromadzonej publiczności chełmskiej, do której z pokładu wygłaszał propagandowe hasła autentyczny marynarz Polski” – „Na pięknie przybranym lampionami ze znakiem LMiK kąpielisku PW i WF zorganizowano wielką zabawę publiczną pt. „Noc Gdyńska”, nastroju morskiego dodawała zbudowana przez Komitet wysoka 15-metrowa latarnia morska”.

Po święcie morza **1934 r. Zarząd Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie wybrał nowe władze Sekcji Marynarki Wojennej: Przewodniczy – Stanisław Krawczyk, wice – Józef Zajfen i Szybowicz, skarbnik – Gustaw Dekierd, sekretarz – Dobrzyński. Członkowie: Lederman i Frenkiel.**

Z prac LMiK w Chełmie w 1934 r. „Sprawy Morza to naczelne zadania LMiK. Cała Rzeczpospolita została opasana siecią komórek organizacyjnych zwanych Oddziałami LMiK i z nich to promienieje żywa propaganda”. Oddział LMiK w Chełmie nie pozostaje w pracy swej w tyle, a to też w dużej mierze zasługa prezesa G. Dziemskiego. Zarząd Okręgu LMiK w Lublinie doceniając dobrą działalność Powiatowego dotychczas Oddziału LMiK w Chełmie, na zasadzie nowego statutu (właściwie wprowadzanego już od kilku lat), zamianował go Oddziałem Obwodowym. **Obwodowy Oddział LMiK w Chełmie** obecnie jeszcze scementuje pracę wszystkich **Oddziałów w powiecie**. Zaznaczyć należy, że dotychczas w województwie lubelskim, pa za Chełmem tylko Oddziały w Siedlcach i Zamościu zostały podniesione do godności Obwodów. Nawiązując do działalności (już po rutynowym mianowaniu) **Oddziału Obwodowego LMiK w Chełmie**, i z inicjatywy Zarządu został powołany **Komitet „Dnia Polaka z zagranicy”** pod przewodnictwem Dąbrowskiej – mający na celu zorganizowanie uroczystości 12 sierpnia 1934 r., w związku z II Zjazdem Polaków z zagranicy. Skonstruowano też uroczysty adres powitalny od Ziemi Chełmskiej, wykonany przez członka Legionu Młodych Wacława Ukleję – a przewiózł go uroczysto do Warszawy, jako delegat Mizner sekretarz **Kolejowego Oddziału LMiK. Jan Szybowiec.**

*,KN” 32/3 1934.

W związku ze śmiercią **Jadwigi Młodowskiej (1882-1934) członka Zarządu LMiK Chełm**, Zarząd Oddziału Obwodu LMiK w Chełmie składa zamiast wieńca 10 zł. na FOM.

W dniu 23 września 1934 r. w sali Kasyna Garnizonowego w Lublinie odbył się Zjazd przedstawicieli Zarządów Obwodów i Oddziałów Powiatowych LMiK. W Zjeździe uczestniczyło 70-osób reprezentujących 18-placówek LMiK. Przedstawiciele złożyli sprawozdania od 1 stycznia do 1 września określający osiągnięcia i dorobek. Pod uwagę wzięto 3-czynniki działalności organizacji społecznych: 1) ilość placówek i członków, zasięg działalności; 2) popularność wśród społeczeństwa propagowanych przez organizację idei i haseł; 3) sprężystość i natężenie pracy. Z tego punktu działalność LMiK w Chełmie jest znacząca: nastąpił przyrost nowych Kół LMiK; bardzo dobra propaganda Św. Morza czy Dnia Polaka z Zagranicy; procentowe wykonanie zbiórki na FOM; dobrze pracuje Sekcja Kolonialna. Dlatego na Zjeździe wysoko oceniono tegoroczną aktywność Obwodu Chełmskiego LMiK.

*,KN” 40/2.3 1934.

Kajakiem po Bugu sierpień-wrzesień 1934 r. (opis): „Wycieczka nasza obejmująca 500km Bugiem i Narwią nie należy bynajmniej do żadnych wyczynów sportowych i nie odznacza się specjalną malowniczością trasy, a jednak zostawiła jedyne w swoim rodzaju nie zatarte wspomnienia. Urok natury, urok bezpośredniego z nią obcowania okazał się dla nas nie odparty, wspaniałej wodnej włóczędzy. *Kajak zrobiłem sam według wzoru puławskiego trochę tylko zmodyfikowanego, 5m. długi 75szer. niezbyt więc duży, ale pakowny, wygodny, szybki i nie wywrotny. Bez żagla – i ryzyka gdy naładowany cennymi rzeczami łatwy przy wietrze do wywrotki.* Podróż naszą rozpoczynamy z **Uhruska**, dokąd łódkę przewieźliśmy koleją, a następnie chłopską furmanką aż nad sam brzeg **starego Bugu**. Woda duża, zapowiada jazdę szybką i bezpieczną, możemy się nie obawiać mielizn i pali, które są obecnie głęboko pod wodą. Po uciążliwym pakowaniu, które zajmuje 2-godz., wyruszamy. Pierwsze kilometry mijają szybko, ale nie przyzwyczailiśmy się jeszcze do machania wiosłami, ponadto pieczeni żywcem przez słońce, męczymy się prędko i odpoczywamy na prądzie wody. Zapasy cukru, masła, kaszy itd., które zabraliśmy z domu, uzupełniamy jajkami kupionymi we wsi **Zbereże**. Obiad wykwintny z jajecznicy i kaszki krakowskiej z maggi zjadamy koło wsi **Holendry** i po odpoczynku jedziemy dalej. Bug wąski i kręty coraz to nowe odsłania nam widoki. Niestety przestajemy na nie reagować, bo pod wieczór trzęsie nami febra i niemiłosiernie boli skóra spalona słońcem mimo nacierania oliwą. Stajemy więc na nocleg 5-km przed Włodawą. Nocleg w namiocie własnej roboty uszytym w przeddzień wyjazdu, przy pomocy mojej siostry. Domek nasz chroni nas dobrze, brezent za podłogę i kace do przykrycia. Prymus rażno gotuje nam herbatkę. Od przepalenia słońcem łykamy 2-pastyłki chiny. We Włodawie cumujemy w pięknej Przystani LMiK, tu spotykamy wycieczkę Lwowiaków jadących do Gdyni, wrzucamy listy do skrzynki, zaopatrujemy się w wodę sodową, zapisujemy wydarzenia w naszej księdze pamiątkowej i ruszamy. Po drodze pierwsza przygoda i wypadki. Przez Bug prosto przed nami zwisa lina od promu, my na szczęście omijamy przeszkodę przy brzegu, na skutek krzyków ludzi. Jednak płynące przed nami 3-osady kajakowe w tym znajoma załoga Lwowiaków nie zauważyła w porę przeszkody, teraz na brzegu wszyscy reperują połamane wiosła i rozprute kajaki. Po tej przygodzie dalsza droga już w świetnej formie fizycznej i psychicznej – i wiatr pomyślny. W nocy pierwsza burza z piorunami i ulewnym deszczem – nasz domek-namiet zdaje doskonale egzamin. Rankiem pogoda bobra – mkniemy rażno i podziwiamy roślinność i ptaki wodne. Nagle spostrzegamy miasto **Ślawatycze** – postój, kupujemy nowy prowiant i oliwę do smarowania skóry. Dalej podróż bez przygód. Mijamy **Kodeń** z cudownym obrazem **Matki Boskiej**. W **Kodniu dogania nas wyprawa 3-uczniów z chełmskiego Gimnazjum „Czarnieczyków”, podróżujących kajakami naokoło województwa lubelskiego**. W ich towarzystwie ze śpiewem szybciej prujemy fale Bugu, a tu wpadamy wieczorem do **Brześcia**. Nocleg dostajemy w twierdzy (pchły nas pogryzły). Rano zwiedzamy twierdzę, ponuro i smutno. Obiad otrzymaliśmy w twierdzy w kasynie wojskowym. Następnie zwiedzamy **Brześć** w towarzystwie kelnera, który pomógł nam taniej kupić prowiant na drogę. Pokrzepieni na ciele i duchu rozstajemy się z towarzystwem załogi gimnazjum, **dziękujemy p. Neumanowi dozorca Przystani Wojskowego Klubu Wioślarskiego w Brześciu** za opiekę nad kajakiem i ekwipunkiem – i ruszamy dalej. Za **Brześciem** wola nasza i siły wystawione są na ciężką próbę. Bug szeroko rozlany wygląda miejscami jak wielkie jezioro, silny przeciwny wiatr i duże fale oraz mewy krzykliwe nad naszymi głowami – mimo wielu przeciwności płyniemy dalej. Pomimo kilkudniowego silnego wiatru, robimy dziennie po 50km. Mijamy **Drohiczyn**, parę kilometrów dalej oglądamy piękny klasztor w **Wierowie** w którym mieści się zakład wychowawczy dziewcząt, poznajemy kilku księży z zakładu. Z dnia na dzień pogoda jest lepsza, mijamy **Nur** i **Brok**. Wyraźnie wyczuwa się bliskość stolicy, brzegi usiane letnikami. W **Warszawie** mamy już dwóch utopionych kajakowiczów – na rzece ruch motorówek, statków i innych wodnych wehikułów. Jeszcze tylko jeden dzień, dwunasty,

włóczęgi pozostał, posepniejemy obaj, mogło być dłużej. Po długim kręceniu dobijamy do **Serocka**. Bug, piękny i dobry dla nas, skończył się. Jeszcze 25km ciężkiej pracy pod prąd **Narwią**. Wreszcie na horyzoncie ukazuje się znany kościółek, cynkowy dach dworu, świecący bielą z gęstwiny parku i – koniec drogi. - **T. D.**

*, „KN” 41/2 1934.

Oddział Obwodowy Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie w ciągu ostatnich miesięcy 1934 r. rozwinął swoją działalność nie tylko na terenie miasta, ale i całego powiatu. Po Zjeździe Delegatów w Lublinie, który wykazał, że Chełm – obwód pod względem organizacji pracy stoi na pierwszym miejscu. W myśl postanowień Zjazdu: w każdej wiosce Koło LMiK; w każdej szkole Koło Szkolne LMiK; już tworzy się szereg nowych placówek LMiK. Zarząd Okręgu Lubelskiego przysłał instruktora, który od 9 października, rozpoczął 2-miesięczny objazd powiatu, uświadamiając prelekcjami ludność wsi-miasteczek, zakładając niemal codziennie nową placówkę LMiK. Oprócz tego od dawna, członkowie Zarządu Obwodu wyjeżdżają na lustracje istniejących już od dawna Oddziałów, nawiązując z nimi coraz bliższy kontakt i usprawniając ich administrację. Społeczeństwo coraz bardziej służy LMiK, a wiele osób zgłasza się do **Biura LMiK ul. Lwowska 9 w Chełmie**, należy podkreślić, że członek LMK Stanisław Rubinson w ciągu 2-tyg. zjednał 100-nowych członków do **Miejscowego Oddziału LMiK w Chełmie**. Większość urzędów w Chełmie przystąpiła na członków zbiorowych, poszczególne placówki Straży Ogniowej zadeklarowały współpracę, Legion Młodych zawsze chętnie pracuje w organizacji LMiK, a duchowieństwo wszystkich wyznań poparło serdecznie pracę i poczynania Zarządu Obwodu. **Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie** wysłał na ręce premiera Kozłowskiego, ministra Jędrzejewicza i prezesa BBWR Sławka następującą rezolucję: *Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie podjął trudny obowiązek uświadomienia społeczeństwa powiatu chełmskiego w sprawach, dotyczących polskiego morza i polskich koloni oraz wykorzystania zbiorowego czynu ofiarnego dla utrwalenia panowania Polski na Morzu. Na apel nasz stanęło do współpracy całe niemal nauczycielstwo pod sztandarami LMiK.* Zgodnie z okólnikami Ministerstwa WRiOP i Kuratorium Szkolnego oraz poparciem nauczycielstwa, młodzież szkolna została zorganizowana w Koła Szkolne LMiK. Młodzież szkolna i nauczycielstwo zgrupowane w Kołach Szkolnych LMiK, zawsze staje w obronie ideałów i całości naszej organizacji. **W imieniu 2.000 członków Obwodu LMiK w Chełmie – Zarząd.**

*, „KN” 48/1.2 1934.

Dnia 2 grudnia 1934 r., w sali Klubu Społecznego „Resursa” w Chełmie odbyło się przedstawienie teatralne, w wykonaniu **Zespołu Artystycznego Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie**. Dochód przeznaczony na propagandę Chełmskiego Obwodu LMiK.

Dnia 17 grudnia 1934 r. w Sali kina LOPP w Chełmie wypełnionej zasłużoną publicznością, generał Mariusz Zaruski z Zarządu Głównego LMiK w Warszawie, wygłosił odczyt ilustrowany filmem na temat rozwoju sportu żaglowego (i spostrzeżenia z ostatniej jego podróży po Bałtyku na jachcie „Temida I”). Był to wielki zaszczyt dla Chełma i Chełmskiej LMiK.

Popierajmy FOM – Jan Szybowiec Przewodniczący Sekcji FOM w Chełmie.

Złota Lista – W zrozumieniu obywatelskiego obowiązku, następujące osoby złożyły obligacje Pożyczki Narodowej na Fundusz Obrony Narodowej: Aleksander Chmielewski 200zł., Franciszek Wleklik 100zł., Tomasz Jacheć 50zł., Jan Doroszewski 100zł., Grzegorz Dziemski 250zł., Majer Gecel Lejzor 50zł., Stanisław Bessert 100zł.; Jan Szybowiec 100zł. – razem 950zł. Morze woła spełnijcie swój obowiązek. **Zarząd Obwodu Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie.**

*, „KN” 1-2/2 1935.

Staraniem Zarządu Obwodowego Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie odbył się 10-dniowy bezpłatny ***kurs instruktorów i prelegentów*** dla przyszłych działaczy LMiK w dniach od 7 do 17 lutego 1935 r., w Sali Państwowej Szkoły Handlowej w Chełmie (Sali udzielił woj. Zakrzewski). Delegatami z Zarządu Okręgowego LMiK z Lublina byli, prezes Zarządu Okręgu płk dyplomowany S. Iwanowski, mgr S. Jaroszyński i woj. E. Całko. Kurs ukończyło 90-osób świadectwo otrzymało 83-osoby. Tematyka obejmowała wszystkie sprawy-problemy związane z morzem i ideą LMiK. Przyjezdnym kursantom zapewniono nocleg i wyżywienie po cenach najniższych. Wykładowcami na kursie byli: woj. T. Dąbrowski, woj. F. Wojnar, insp. A. Pikulski, mjr A. Meissner, por. Z. Sieben, woj. K. Janczykowski, W. Ziółkowski, woj. St. Własiuk, dr W. Zajfen, mgr H. Ulejczyk, H. Szybowiczowa, woj. J. Szybowicz. Stałymi gośćmi kursu byli członkowie ***Zarządu Obwodu LMiK w Chełmie*** oraz oficerowie jako delegaci ***Oddziału Garnizonowego LMiK w Chełmie***. Sprawy organizacyjne prowadził woj. St. Robinson – ***Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie***.

W 1935 r. w 15-rocznicę odzyskania Morza, „Święto Morza” w Rejowcu zorganizowały: Szkolne Koło LMiK Nr 1 w Rejowcu, Oddział LMiK w Rejowcu Cukrowni i Gminny Oddział LMiK Rejowiec.

Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie komunikuje, że w dniach od 31 marca do 14 kwietnia 1935 r., będzie czynna w Salonach Oficerskiego Kasyna Garnizonowego w Lublinie przy ul. Peowiaków 12 (jako pierwsza tego rodzaju w woj. Lubelskim) – Wystawa Marynistyczna – dla wszystkich którzy interesują się sprawami morza. Dla wycieczek zniżki.

Komitet Wykonawczy „Święta Morza” przy Zarządzie LMiK w Chełmie będzie pracował w 1935 r. pod przewodnictwem wice-starosty T. Illukiewicza – pod patronem, LMiK Powiatowy Komitet Święta Morza w Chełmie. Komitet – zaprasza wszystkich do uczestnictwa w tegorocznym święcie. Na rogu przy zbiegu ulic Lubelskiej i Pierackiego będzie czynny kiosk LMiK z pamiątkami. Dla chętnych wycieczka do Gdyni na święto morza. ***Centrum „Święta Morza” w Chełmie*** (poza rytualnym programem) jak zawsze w Ogrodzie Miejskim tu wiec propagandowy i zawody balonikowe a na pływalni WF i PW zawody pływackie, bokserskie i siatkówki. ***Centralne uroczystości Powiatowe „Święta Morza” odbyły się w Dorohusku nad rzeką Bug. Za porządek w Dorohusku wśród miejscowej i przyjezdnej publiczności odpowiedzialne były też: Oddział Kolejowy LMiK Dorohusk, Oddział LMiK gm. Turka i Strzelec Dorohusk.*** Za specjalne-popularne pociągi wycieczkowe Chełm-Dorohuska i z powrotem odpowiedzialni: ***Liga Morska i Kolonialna Komitet Kolejowy Obchodu Święta Morza Zarząd Oddziału Węzła Kolejowego Chełmskiego*** na dworcu kolejowym w Chełmie, naczelnik stacji Łazowski i woj. Frankiewicz – *30 czerwca wycieczka pociągiem popularnym 10 z Chełma i powrót 22 z Dorohuska, w obie strony 1zł. od osoby; od 12 w Dorohusku szereg imprez rozrywkowo-sportowych: regaty, zawody pływackie, defilada łodzi i kajaków, wyścigi kajaków, puszczanie wianków i lampionów na wodę oraz wiele innych niespodzianek; przygrywać będą trzy orkiestry; karty uczestnictwa w biurze LMiK ul. Lwowska 9, u Zawiadowcy st. Chełm, w biurze ***Oddziału Drogowego*** obok dworca i w kasach biletowej i towarowej stacji Chełm – ***Komitet Kolejowy Święta Morza.*** Specjalną uwagę publiczność ma zwracać na wspaniale iluminowany dworzec kolejowy w Chełmie oraz na zbudowany samorzutnie przez kolejarzy dużego rozmiaru okręt, jako symbol propagujący ideę morską wśród szerokiego społeczeństwa miejscowego i przyjezdnym pasażerów. Wszelkie sprawy w biurze LMiK przy ul. Lwowskiej 9 w Chełmie, w biurze też do nabycia ***Informator Morski*** (w nim całokształt zagadnień morskich, gospodarczych i kolonialnych). W związku ze świętem morza po raz pierwszy odbędzie się,

konkurs na najpiękniej udekorowany balkon, okno lub witryna sklepu. Nagrodę ufundował Magistrat miasta Chełma, a konkurs rozstrzygnie specjalnie powołany przez LMiK i Magistrat, Sąd Konkursowy.

**Echa z terenu. Koło Ligi Morskiej i Kolonialnej Lokalne i Szkolne w Syczynie po raz pierwszy obchodziły i zorganizowały w dniu 29 czerwca 1935 r. bardzo uroczyste „Święta Morza” nad jeziorem Syczyńskim, przy pomocy Ochotniczej Straży Pożarnej i Rady Gromadzkiej.*

Sprawozdanie z działalności Obwodu Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie za miesiące: kwiecień, maj, czerwiec 1935 r. –

Na dzień 1 kwietnia 1935 r. Obwód LMiK w Chełmie liczył:

- 15-*Oddziałów Lokalnych,*
- 36-*Kół Szkolnych,*
- 26-*Kół Lokalnych,*
- 522-*członków rzeczywistych,*
- 461-*członków popierających,*
- 958-*członków zbiorowych,*
- 2.485-*młodzieży szkolnej.*
- 4.426-*członków ogólny stan Obwodu LMK w Chełmie.*

Na dzień 1 lipca 1935 r. Obwód LMiK w Chełmie liczył:

- 15-*Oddziałów Lokalnych,*
- 26-*Kół Lokalnych,*
- 37-*Kół Szkolnych,*
- 509-*członków rzeczywistych,*
- 500-*członków popierających,*
- 1.203-*członków zbiorowych,*
- 2.406-*młodzieży szkolnej,*
- 4.618-*członków ogólny stan Obwodu LMiK w Chełmie.*

W tymże kwartale 1935 r.: Obwód LMiK w Chełmie rozpoczął budowę własnej Przystani Wodnej w Dorohusku; wysłał z całego powiatu eksponaty na Wystawę Szkolną w pierwszej połowie maja 1935 r. do Lublina; 12 maja 1935 r. Zarząd Obwodu LMiK wysłał delegatów na Zjazd Okręgowy do Lublina; 2 czerwca 1935 r. urządził Zarząd Obwodu LMiK Zjazd Obwodowy w Chełmie w Klubie Społecznym, na który przybyli delegaci poszczególnych placówek z powiatu chełmskiego; zarząd Obwodu LMiK w 1935 r. wyasygnował fundusze na kajak-żaglowiec, który zrobiło Koło Szkolne LMiK przy Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Chełmie, łódź została przesłana do Lublina na Wystawę Szkolną. Specjalnie trudna do utrzymania jest placówka w Sawinie. Bardzo ciężkie i trudne jest podejście do miasta w sprawie rozprzedaży znaczków FOM.

**, „KN” 27/4 1935.*

*W dniach 28 września i 1 października 1935 r. odbyły się w restauracji „Adria” w Chełmie dancingi z wieloma atrakcjami, urządzone staraniem **Sekcji Imprezowej Obwodu LMiK w Chełmie**, dla wszystkich chętnych. Wstęp 50 gr., dochód na cele **LMiK. Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie.***

***Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie**, zorganizował w **październiku 1935 r.** za pomocą **Sekcji Propagandowej** cykl bezpłatnych odczytów i wykładów propagujących idee morskie i kolonialne. Na wykłady prowadzone przez prelegenta i działacza LMiK Jana Szybowicza, proszeni są wszyscy chętni.*

Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie, zorganizował w dniach od 10 do 20 października 1935 r., **pierwszy teoretyczny kurs żeglarski** w gmachu Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Chełmie. Absolwenci tego Kursu mogą następnie wziąć udział w **kursie ślizgów żaglowych** w Szacku w czasie od 27 grudnia 1935 r. do 8 stycznia 1936 r. przez Zarząd Okręgowy LMiK – opłata 1 zł. 50 gr.

Ruchliwy Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie, jeden z największych na terenie Okręgu Lubelskiego, podjął pod koniec 1935 r. wzmożoną działalność. Zaangażowano specjalnego fachowca-instruktora, lustrującego działalność kół w powiecie, udzielając wskazówek w pracy organizacyjnej LMiK. Następnie w **grudniu 1935 r. członkom Koła Szkolnego LMiK przy Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Chełmie, Zarząd oddał do dyspozycji łódź żaglową „Jolka P.Ż.7” którą członkowie Koła LMiK tegoż Seminarium odbędą latem 1936 r. wycieczkę po wschodnich szlakach wodnych.** Także **Sekcja Propagandowa** prowadzi skuteczną akcję propagandową bezpłatnych odczytów na temat idee morskich i LMiK.

*,KN” 50-51/2 1935.

LIGA MORSKA i KOLONJALNA
OBWÓD W CHEŁMIE

konto P.K.O. Nr. 145.096 Adres biura: Lwowska 9.

439/36 Chełm, dn. 25 czerwca 1936 r.

Do
Zarządu Miejskiego
w Chełmie.

Zarząd Obwodu Ligi Morskiej i Kolonjalnej w Chełmie zwraca się z uprzejmą prośbą o zwolnienie podatku komunalnego 200 % od opłat akcyzowych na dzień 29 czerwca rb. na imprezach sportowych "Święta Morza" na basenie pływackim P.W.i W.F.

Mamy niezłomną nadzieję, że prośba nasza będzie załatwiona przychylnie ze względu na doniosły cel naszej organizacji.-

Z p o w a ż a n i e m

Sekretarz:
/H. Szybowiczowa/

Prezes Obwodu L.M.K.:
/E. Woronowicz/
Starosta Powiatowy.

Zarząd Miejski w Chełmie
WYDZIAŁ

Wpły 26 Czer 1936 nęto
Zaświadczenie
Otrzymał
27/VI 36

Komunikat LMiK w Chełmie – Komitet Obywatelski pod protektorem Starosty Powiatowego E. Woronowicza i Komendanta Garnizonu ppłk L. Jasińskiego organizuje w Chełmie w dniu **9 lutego 1936 r.** uroczysty obchód z okazji – **XVI Rocznicę Odzyskania Dostępu do Morza** – z wieloma imprezami i niespodziankami, pod hasłem „Polskie Morze – Klejnot Nasz”. Odezwa LMiK: „*Liczną obecnością zamanifestujemy uczucia nasze, rwącą falą płynące ku morzu, tej bramie na świat, przez którą wyjść mamy z ekspansją gospodarczą i ludzką, by w szeregu państw świata zająć miejsce godne Narodu Wielkiego*” – Komitet Obywatelski.

*, „KN” 4/3 1936.

W sali kina „**Strzelec**” w Chełmie odbyły się w dniu **6 kwietnia 1936 r.** pod przewodnictwem Komendanta Garnizonu Chełmskiego ppłk L. Jasińskiego doroczne walne zebrania członków **Oddziałów Garnizonowych Ligi Morskiej i Kolonialnej, FOM i LOPP.** Ze sprawozdania wynikało, że na apel o składaniu papierów wartościowych na cele rozbudowy marynarki naszej złożyli dobrowolnie oficerowie, podoficerowie i pracownicy cywilni w postaci obligacji Pożyczki Narodowej wzgl. kuponów: **2 pac i Grupy Artylerii 4.216 zł. 22 gr., 7 pp. Leg. 77 zł., Składnicy Mat. Int. 18 zł., 2 Szpitala Okręgowego 195 zł. oraz PKU Chełm.** W dyskusji uchwalono **preliminowanie kwoty 200 zł. na budowę przystani LMiK na Bugu w Dorohusku, która będzie drugą z kolei na terenie Okręgu Lubelskiego LMiK i urządzenie zbiorowych wycieczek nad morze dla szeregowców formacji tutejszego garnizonu.** Dokonano też wyboru **mjr A. Meissnera z 2 pac na Prezesa Oddziału Garnizonowego LMiK, następnie mjr Gutakowskiego z 7 pp. Leg. na pierwszego wice-prezesa i kpt. Zadoreckiego z 2 pac na drugiego wice-prezesa oraz członków Zarządu ppłk lek. Kuleszy Komendanta 2 Szpitala Okręgowego i mjr Barańskiego.** Podziękowano też uroczystie i z oklaskami staremu Prezesowi Oddziału Garnizonowego LMiK płk H. Kreissowi i właściwemu jego organizatorowi, jako też i 9 oddziałów gminnych, przekazanych następnie Obwodowi LMiK w Chełmie.

*, „KN” 4/3 1936.

Chełmski Obwód LMiK, winien stać się wzorem dla wszystkich placówek LMiK w Rzeczypospolitej. Ubiegłej niedzieli **26 kwietnia 1936 r., odbyło się w Chełmie Walne Zebranie i Zjazd Obwodowy Ligi Morskiej i Kolonialnej.** Po wysłuchaniu sprawozdania z działalności Zarządu, obecni na Zjeździe reprezentanci zarządu Okręgowego LMiK w Lublinie, oświadczyli, że nie tylko na terenie Okręgu Lubelskiego, lecz i na całym obszarze Rzeczypospolitej Obwód Chełmski jest najlepiej prowadzoną placówką LMiK. Rzeczywiście, rozwój tej instytucji w Chełmie na przestrzeni 3-lat wygląda imponująco. W 1933 r. Liga Morska i Kolonialna na terenie Chełma i powiatu liczyła 392 członków, a na dzień 1 stycznia 1936 r. wraz z kolami szklonymi mamy w powiecie 77 placówek Ligi z ogólną ilością 4.326 członków. **Prezesem od chwili powołania LMiK w Chełmie przez 3-lata był G. Dziemski, natomiast nowym prezesem został wybrany Jan Szybowiec (długoletni Prezes Sekcji Obrony Morskiej).** Do Zarządu Obwodu zostali też wybrani: **Jan Baran, Halina Danowska, Gustaw Dekert, Bronisław Dziemski, rejent Godlewski, Józef Kalicki, Edward Kosk, Jan Lachcik, Walenty Lipiec, mjr Meissner, Eugeniusz Oleszkiewicz, Wiktor Onderko, kom. Józef Pawłowski, Jan Parafiński, St. Robinson, Mikołaj Sagatowski, Jan Sapieha, Stefan Szczepkowski, Halina Szbowicz, Zofia Tomaszewska, Jan Wasilewski, Stanisław Wiączkowski, Wierzbicki, H. Zajfen i Zajfenowa.**

*, „KN” 15/3 1936.

W dniu **29 marca 1936 r.** w Sali wykładowej służby ruchu w Chełmie, odbyło się doroczne walne zgromadzenie członków i delegatów podległych **Oddziałowi LMiK Obwodu Kolejowego w Chełmie.** Ukonstytuowanie nowo wybranego **Zarządu Obwodu Kolejowego odbyło się 8 kwietnia 1936 r.** w skład którego weszli: **Prezes Obwodu i Oddziału Stefan Wasilewski;** Wice-Prezesi: Obwodu woj. Bolesław Szczeciński i Oddziału Michał Łazowski;

Skarbnik Obwodu Stanisław Kozieli; Skarbnik Oddziału Stanisław Gniewoszewski; Sekretarz Obwodu i Oddziału Kazimierz Kowalski. Członkowie Zarządu: woj. Stanisław Frankiewicz, Piotr Kisielewski, Tadeusz Buzalski, Andrzej Ćwiek. Komisja Rewizyjna: Przew. Bronisław Rogowski, Antoni Dziaduszyński i Józef Baran. Delegaci na Walny Zjazd Okręgowy do Lublina: Stanisław Kozieli i woj. Stanisław Frankiewicz. **Sekcja Obwodowa „Obrony Morskiej” – Przewodniczący Władysław Furowicz**, z-ca przew. Eugeniusz Janik, sekretarz i skarbnik Medard Żubrowski. Członkowie: Antoni Pawelec, Wacław Newelski i Feliks Zieliński.

*, „KN” 15/4 1936.

Liga Morska i Kolonialna Zarząd Obwodu w Chełmie – Komunikat: Zarząd Główny LMiK w Warszawie, realizując hasło „*Pracuj na łądzie a odpoczywaj na wodzie*”, organizuje w wakacje 1936 r.: *obozy wypoczynkowe, ośrodki żeglarskie nad morzem i nad jeziorami w kraju oraz wycieczki turystyczne celem zwiedzania naszego pięknego wybrzeża morskiego i portu Gdyni*. W okresie wakacji: 1 – Ośrodek żeglarski koedukacyjny nad jeziorem Narocz (4-tyg. 50 zł. młodzież, 70 zł. nauczyciele), 2 – Obóz dla młodzieży w wieku 12-17 lat nad jeziorem żarnowieckim (4-tyg. 60 zł.), 3 – Obóz na Helu dla wszystkich w tym członków LMiK (od 1 do 4-tyg. od 22 do 85 zł.). Wszelkie szczegóły w **biurze Obwodu LMiK ul. Lwowska 9 w Chełmie – por. Edmund Prost**.

Chlubna działalność LMiK w Chełmie – Ostatnio (wg pisma data 21 marca 1937 r.) odbyło się w Chełmie doroczne walne zebranie członków **Miejscowego Obwodu LMiK w Chełmie**. Wg sprawozdań **Obwód liczy: 5.385-członków zorganizowanych w 13-placówkach gminnych, 27-kołach szkolnych, 22-kołach lokalnych i 16-placówkach na terenie miasta i powiatu**. Obwód dysponuje własną biblioteką, **posiada przystań wioślarską na rzece Bug pod Dorohuskim, żaglówkę i kajak**. Pod względem zbiórki na FOM Chełm zajmuje 3-miejsce na terenie woj. Lubelskiego. Wybrano nowe władze: **Prezes Obwodu – ppłk J. W. Chylewski z 2 pac; Wice-Prezesi – J. Szybowiec i kpt. P. Łazowski z PKU Chełm**.

*, „KN” 14/3 1937.

Ogłoszenie z 18 kwietnia 1937 r.: Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie, uprzejmie prosi osoby z terenu miasta i powiatu Chełm, które przebywały w koloniach zamorskich, na emigracji lub zagranicą, aby podały dla celów ewidencyjnych zawód i adres obecny z zaznaczeniem, w którym roku i gdzie dana osoba przebywała – **biuro Zarządu Obwodu LMiK, Chełm ul. Lwowska 9**.

LMiK Obwód Chełmski urządza w okresie poprzedzającym **Święto Morza od 21 do 27 czerwca 1937 r.** włącznie, szereg odczytów propagandowych i prosi Zarządy Organizacji Społecznych, życzące sobie zorganizowania takiego odczytu dla swoich członków, o porozumienie się bądź z **Przewodniczącym Sekcji Odczytowej adw. K. Zielińskim** (ul. Pierackiego 17), bądź też z Zarządem LMiK (przez panią Szybowicz, apteka Dziemskiego).

*, „KN” 25/3 1937.

Za obchody Święta Morza w Chełmie w 1937 r. będą odpowiedzialni: **Komitet Honorowy** (władze Magistratu, starostwa, wojska i zaci chełmianie); **Komitet Wykonawczy** (Przewodniczący kpt. P. Łazowski, Wice: S. Krawczyk i E. Prost, skarbnik Kowalewski, z-ca skarb. L. Fiumiel, sekretarz St. Nowicki i z-ca sekr. I. Rudnicki) oraz poszczególne **Sekcje: 1-Rozprzedaży znaczków na FOM, list ofiar na łódź podwodną i materiału dekoracyjno-propagandowego; 2-Kwesty ulicznej; 3-Propagandowo-prasową; 4-dczytową; 5-Zabawy dziecięcej; 6-Organizacji dancingu; 7-Zawodów sportowych; 8-Zabawy na basenie; 9-Dekoracyjna**

LIGA MORSKA I KOLONJALNA
POWIATOWY KOMITET „ŚWIĘTA MORZA”
W CHEŁMIE

W dniach 27, 28 i 29 czerwca r. b. dorocznym zwyczajem obchodzić
będziemy na terenie miasta Chełma

„ŚWIĘTO MORZA”

z następującym programem:

W dniu 27 czerwca r. b.

- Od g. 19—19,03 sygnały syren, dające hasło do rozpoczęcia podniosłych uroczystości „Święta Morza”
- O godz. 20 Capstrzyk orkiestr: 7 p. p. Leg. i K.P.W. z udziałem 7 p. p. Leg., 2 P.A.C., Związku Strzeleckiego, K. P. W. i organizacji społecznych.
- O godz. 20,30 Zbiórka organizacji i szerokich mas publiczności na placu Świętego Ducha, gdzie wygłoszone zostanie okolicznościowe przemówienie.

W dniu 28 czerwca r. b.

- O godz. 9,18 Wyjazd pociągu specjalnego z Chełma do Dorohuska na uroczystości poświęcenia przystani własnej L.M.K. w Dorohusku (Cena biletu kolejowego do Dorohuska i spowrotem wynosi 2 zł. 40 gr.)

Program uroczystości w Dorohusku:

- O godz. 11 Nabożeństwo w Kościele Parafjalnym.
- O godz. 11,30 Poświęcenie sztandaru Oddziału Kolejowego L. M. K. w Dorohusku.
- O godz. 12,40 Pochód nad Bug, gdzie odbędzie się wbijanie gwoździ do sztandaru, oraz zawody sportowe, zabawa i t. p. (Bufet obficie zaopatrzony. Ceny przystępne).
- O godz. 16 Poświęcenie przystani L.M.K.
- O godz. 20,44 Powrót z Dorohuska.

W dniu 29 czerwca r. b.

- O godz. 8,45 Raport przed kościołem Rozesłania Apostołów.
- O godz. 8,50 Podniesienie bandery na maszt przed gmachem Starostwa.
- O godz. 9 Nabożeństwa w świątyniach wszystkich wyznań oraz uroczysta Msza Święta w kościele parafjalnym Rozesłania Sw. Apostołów.
- O godz. 10 Poświęcenie sztandaru Obwodu L. M. K. Chełm na dziedzińcu przed Starostwem, poczem nastąpi krótkie przemówienie okolicznościowe, wbijanie gwoździ do sztandaru i wpisywanie się do książki pamiątkowej.
- O godz. 16 Na udekorowanym basenie P.W. i W.F. odbędą się Wielkie Zawody Sportowe (pływanie, boks, lekkoatletyka) oraz Z A B A W A urozmaicona tańcami, loterią amerykańską, sztucznymi ogniami i t. p. Bufet na miejscu obficie zaopatrzony i tani. Ceny biletów: dla dorosłych po 20 gr., dla szeregowców i młodzieży po 10 gr.

Czysty dochód z imprez przeznacza się na cele Ligi Morskiej i Kolonjalnej.

W dniach 27, 28 i 29 czerwca r. b. trwać będzie zbiórka uliczna do puszek, z której całkowity dochód przeznacza się na Fundusz Obrony Morskiej.

Licznym udziałem w uroczystościach „Święta Morza” zmanifestujemy nasze uczucia dla spraw rozwoju i potęgi sprawy Polskiej na Morzu.

POWIATOWY KOMITET
„ŚWIĘTA MORZA”
W CHEŁMIE

1936/26/2

LMiK Obwód Chełmski urządza w okresie poprzedzającym **Święto Morza od 21 do 27 czerwca 1937 r.** włącznie, szereg odczytów propagandowych i prosi Zarządy Organizacji Społecznych, życzące sobie zorganizowania takiego odczytu dla swoich członków, o porozumienie się bądź z **Przewodniczącym Sekcji Odczytowej adw. K. Zielińskim** (ul. Pierackiego 17), bądź też z Zarządem LMiK (przez panią Szybowicz, apteka Dziemskiego).

*, „KN” 2513 1937.

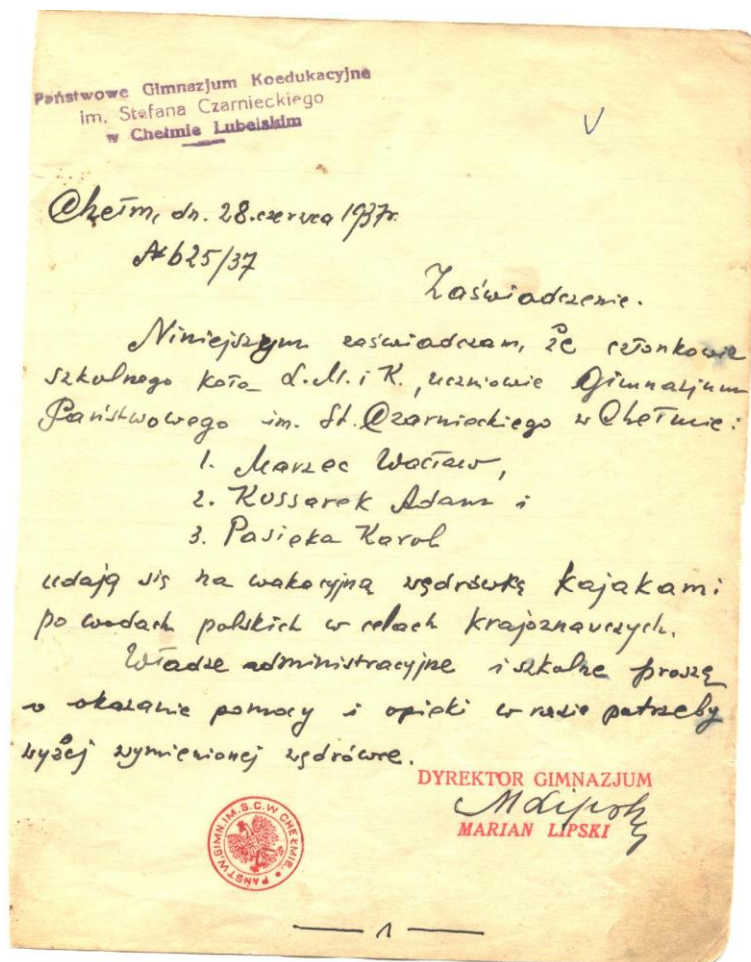
Za obchody Święta Morza w Chełmie w 1937 r. będą odpowiedzialni: **Komitet Honorowy** (władze Magistratu, starostwa, wojska i zaci chełmianie); **Komitet Wykonawczy** (Przewodniczący kpt. P. Łazowski, Wice: S. Krawczyk i E. Prost, skarbnik Kowalewski, z-ca skarb. L. Fiumiel, sekretarz St. Nowicki i z-ca sekr. I. Rudnicki) oraz poszczególne **Sekcje**: 1-**Rozprzedaży znaczków na FOM, list ofiar na łódź podwodną i materiału dekoracyjno-propagandowego**; 2-**Kwesty ulicznej**; 3-**Propagandowo-prasową**; 4-**dczytową**; 5-**Zabawy dziecięcej**; 6-**Organizacji dancingu**; 7-**Zawodów sportowych**; 8-**Zabawy na basenie**; 9-**Dekoracyjna**.

Historia Pewnej wyprawy :

Do napisania tego epizodu spośród poszczególnych wypraw sprowokował mnie ciekawy materiał dotąd jeszcze nigdzie nie wydany a napisany w formie kroniki przez załogę podczas wyprawy. Na pierwszej stronie kroniki umieszczono tytuł – **Bugiem i Wisłą z Chełma do Warszawy. Wędrówka kajakowa odbyta w lipcu 1937 r. przez zespół młodzieży Gimnazjum Państwowego im. Stefana Czarnieckiego w Chełmie**. Na drugiej stronie opis trasy: 1.**Chełm-Dorohusk n/Bugiem (koleją)**; 2..**Dorohusk-Modlin (Bugiem) ponad 600km**; 3.**Modlin-Warszawa (Wisłą)**; 4.**Warszawa-Chełm (koleją)**.

Na trzeciej stronie skład wycieczki kajakarzy: **Marzec Wacław, Kossarek Adam, Pasieka Karol (kronikarz) i Skowroński Mieczysław**. Na czwartej stronie była odezwa dyrektora szkoły w brzmieniu:

- 4 lipca 1937 r. – po starannych przygotowaniach grupa nasza wyjechała z **Chełma** w niedzielę o 9.00 rano do **Dorohuska**. Za przewóz kajaków zapłaciliśmy 150 zł. Z **Dorohuska** niesieni falami rzeki **Bug** dopłynęliśmy do **Uhruska** mijając po drodze ciekawy ale stary i niebezpieczny most w **Świerżach**. W **Uhrusku n/Bugiem** mieściła się baza szkoleniowo-żyłkowa zorganizowana i budowana od 1922 r. przez Kazimierza Janczykowskiego i uczniów Gimnazjum „Czarniecczyków” w Chełmie m. in. przy pomocy Ligi Morskiej i Kolonialnej”, harcerzy, Hufca WF i PW oraz władz miejskich, „Strzelca” i „Sokoła”. Miała w swoich założeniach służyć do nauki pływania, ratownictwa wodnego, kajakowania, prowadzenia obozów, a przede wszystkim do używania zdrowotnych kąpiel. Jak wynika z notatek prowadzonych przez Kazimierza Janczykowskiego wyprawa ta miała charakter paramilitarny i wywiadowczo-propagandowy. Wyjazd z Chełma rozpoczynał ogólnopolskie **Dni Święta Morza** oraz ich popularyzowanie. Jednak celem wyprawy było zbadanie i poznanie stosunków panujących wśród ludności **Kresów Wschodnich** a po drodze tworzenie baz postojowych, na których proszono o potwierdzenie zebranych materiałów urzędników państwowych. Do tego zadania załoga była odpowiednio w tajemnicy przygotowana. Po powrocie miała zdać raport w tym zdobyte wszelkie informacje. Za Świerżami zrobiliśmy sobie zdjęcie na tle Wiatraka stojącego na wysokim piaszczystym brzegu. W Mielniku i przed Uhruską wysokie piaszczyste brzegi porośnięte rzadkimi sosnami.

- 6 lipca – jesteśmy we **Włodawie** tu odpoczynek. W drodze z Uhruska zatrzymaliśmy się w **Zabużu** następnie chwilę w **Olszance** tu zdobyliśmy zapasy, następnie obiad. Rozmowa i poświadczenie pieczęcią przez **Zalewskiego sołtysa wsi Bytyń** oraz rozmowa i potwierdzenie przez **Młodowskiego** proboszcza i urzędnika Stanu Cywilnego Parafii Prawosławnej w **Zabużu**. Następnie wieś **Olszanka** tu rozmowa i potwierdzenie przez

Mojsieja Koziola sołtysa. Wymuszony nocleg 2km od Włodawy w osadzie **Orchówek** potwierdzenie od **Pawła Homiczaruka sołtysa wsi Orchówek.** We **Włodawie** kajaki zostawiliśmy do przeglądu w **Przystani LMiK**, i z szefem LMiK zjedliśmy obiad w restauracji na rogu **ulic 3-go Maja i 13-go Listopada we Włodawie.** Złożyliśmy kwiaty pod pomnikiem Tadeusza Kościuszki i byliśmy na stadionie sportowym PW i WF. Po rozmowie i zdobytych informacjach potwierdzenie otrzymaliśmy z podpisem od **Szefa LMiK i Przystani we Włodawie Franciszka Piskorskiego;**

- **7 lipca** – po wielu perypetiach spowodowanych kapryсами pogody lał deszcz i nurtu rzeki Bug dotarliśmy do **Sławatycz.** Zwiedziliśmy miejscowość i przeprowadzili bardzo szczegółową rozmowę z proboszczem parafii ks. A. Chrujem, który potwierdził pieczęcią naszą obecność i zaopatrzył w prowiant, po noclegu ruszyli rankiem dalej;

- **8 lipca** – postój w **Kodniu**, rozmowa i wywiad z ludźmi a potwierdził obecność u stóp Cudownego Obrazu Matki Boskiej Kodeńskiej ks. Wł. Łuczak. Po drodze spenetrowaliśmy wieś **Dubicę i nocleg**, potwierdził **J. Haponiuk sołtys wsi Dubica gm. Domaczewo pow. Brzeskiego**, (właścicielka noclegu w rozmowie powiedziała, że też w lipcu 1936 r. nocowali tu nasi koledzy). Fale na Bugu dochodzą do 80cm. Jakies 15km przed Brześciem postój, piszemy na plaży wspomnienia we wsi **Kostomłoty;**

- **9 lipca** – przy płynięści do **Brześcia n/Bugiem i** zakotwiczyli w pięknej **Przystani LMiK**, pobyt potwierdził **Szef Oddziału Miejskiego LMiK S. Kaliszek.** Brześć miasto nawet ładne tylko duża ilość Żydów. Odbiliśmy spotkanie z młodzieżą **Gimnazjum Państwowego im. Traugutta**, która proponowała nocleg (nocował z nami p. Pytel policjant z Kowla, który kajakiem płynie do Warszawy). Po drodze **wieś Kużawka** rozmowa i potwierdzenie **W. Piekrasza sołtysa wsi Kużawka gm. Dohukały pow. Biała Podlaska;**

- **10 lipca** – nasza wyprawa wywiadowcza we **wsi Czyżewicze**, potwierdzenie od **J. Zenczuka sołtysa wsi Czyżewicze gm. Wołczyn pow. Brzeski;**

- **11 lipca** (niedziela) – **wieś Niemirów** postój, spotkanie z grupą działaczy wiejskich, potwierdził proboszcz parafii ks. F. Ulański;

- **12 lipca** – wieś **Klimczyce, tu nocleg** potwierdził **J. Stefaniuk sołtys gromady Klimczyce gm. Sarna pow. Siedlecki.** Już za Krynkami w okolicach Mielnika daje się zauważyć dużo letników, mijamy też sporo ilość kajaków;

- **13 lipca** – (jesteśmy 195km od ujścia Bugu do Wisły) zwiedzamy wieś **Drohiczyn**, potwierdza **Zd. Juniewicz proboszcz parafii Drohiczyn n|B;**

- **14 lipca** – przypadkowe spotkanie ze szkolną młodzieżą **gromady Wojtkowice Glinne** potwierdził **A. Mamiński sołtys Gromady Wojtkowice Glinne gm. Ciechanowiec** i **S. Grunwald proboszcz parafii Nurskiej.** Na Bugu wysoka fala, czasami zalewa kajaki, pewnego dnia wraz z falą wpadły nam do kajaka duże 4-ryby, był obiad;

- **15 lipca** – kolejne **wsie, potwierdzili S. Borowy sołtys wsi Glinie gm. Orło, pow. Ostrowski** tu nocleg i **J. Kulewa sołtys wsi Brańszczyk gm. Brańszczyk.** To już **85km od ujścia Bugu do Wisły** – Płyniemy, myślimy, opisujemy, porównujemy poszczególne powiaty, zwyczaję, podziwiamy piękno naszej biednej lecz zawsze tajemniczej Ojczyzny;

- **16 lipca** – 15km od **ujścia Narwi do Bugu**, już czujemy powiew zbliżający nas do **Wisły.** Mijamy **Wyszków** i zażywamy kąpieli na pięknej piaszczystej plaży;

- **17 lipiec sobota** – o godz. 9.00 wpłynęliśmy na **Wisłę**, co za uczucie. Jutro będziemy w Warszawie. Dziś postój i nocleg w **Modlinie** i przybywamy do **Przystani Jacht – Klubu Warszawskiego** i otrzymujemy piękny wpis i pieczęć szefa klubu i LMiK. Zwiedzamy przystań i podziwiamy parostatki rzeczne;

- **18 lipiec niedziela** – płyniemy do Warszawy, po drodze mijają nas parostatki, żaglówki i kajaki. Jaka piękna i szeroka jest Wisła i w koło dużo ptactwa, zresztą jak po drodze. Po wskazówkach Szefa Przystani Modlin cumujemy w warszawskiej przystani i

otrzymujemy wpis *Zarząd przystani Ligi Morskiej i Kolonialnej Okręgu Stołecznego „Żoliborz” potwierdza pobyt wycieczki uczniów z Chełma na przystani* – Warszawa dn. 18. VII. 1937 r. Sekretarz Al. Jędrzejowski (pieczęć LMiK Przystań Okr. Stoł. L.M.i.K. – Żoliborz”;

- 19 lipiec poniedziałek – zwiedzamy okolicę, obiad zjedliśmy już w spokoju w Jabłonnie, rozmowy i wywiady; (w czasie rejsu często było chłodno i głodno i brak snu).

- 20 lipiec wtorek – wracamy do Chełma. Żegnamy stolicę. Pociąg czeka.

Powracająca ekspedycja kajakowa był owacyjnie witana przez : dyrekcję szkoły, organizację LMiK uczniów i władze miejskie. Uczestnicy pisali – „Zdawaliśmy sobie sprawę, że czekało nas spotkanie i zdanie relacji z naszej wyprawy. Opisanie nastrojów i stosunków panujących wśród ludności polskiej nacji wielonarodowościowej powiatów i regionów nadbużańskich spenetrowanych przez nas”.

Jak podawała m. in. „Kronika Nadbużańska” we wrześniu 1937 r.: „W sali konferencyjnej Gimnazjum Państwowego im. S. Czarnieckiego w Chełmie odbyła się uroczysta akademii pod hasłem „Święta Morza” zorganizowana przez Szkolne Koło LMiK. Na uroczystość zaproszone były delegacje Powiatowego Komitetu Ligi Kolonialnej i Morskiej oraz Ligi Obrony Powietrznej Państwa, Związku Strzeleckiego i Hufca PW i WF. Na spotkaniu był również starosta i dowódca 7 Pułku Piechoty Legionów. We wspólnym komunikacie wydanym po wielu debatach stwierdzono, że wyprawa miała zaszczytny cel, który został zrealizowany, a doświadczenia i opisy ze szlaku zostały wykorzystane przez szkolne koło przyrodnicze, historyczne, geograficzne, krajoznawcze oraz szkolne muzeum i szkolny ruch krajoznawczo-turystyczny. Była to wspólna propaganda wakacji sportów wodnych i uprawiania turystyki wodnej”.

**Na podstawie Kroniki Wyprawy*

Echa Święta Morza w Polsce w 1937 r. – Jesteśmy pokoleniem, które pod wodzą Marszałka Józefa Piłsudskiego wcieliło w życie marzenia i ideały wieków, zrealizowane zdecydowaną wolą i niezłomną wytrwałością. Tam gdzie były piaski i torfowiska, powstał olbrzymich rozmiarów port Gdynia! Rozbudowaliśmy wsie, miasta, wybrzeża. Port w Gdyni (kiedyś wieś rybacka licząca 1.000 osób), dziś wielki port. Do portu w Gdyni weszło w 1923 r. 15-okrętów a w 1934 r. aż 4.142 okrętów. Stan Polskiej Floty Wojennej w 1937 r.: 3-kontrtorpedowce (Grom, Wicher i Burza); 5-torpedowców (Mazur, Kujawiak, Ślęzak, Podhalanin i Krakowiak); 2-kanonierki (Komendant Piłsudski i Generał Haller); 4-traulery (Jaskółka, Mewa, Rybitwa i Czajka); 3-łódzie podwodne (Wilk, Ryś i Żbik – oraz Gryf i łódź im. Marszałka Piłsudskiego w budowie); 1-transportowiec (Wilja); 2-okręty pomocnicze – holowniki (Smok i Lech); 1-okręt szkolny marynarki wojennej (Iskra).

Ogólnopolskie dane statystyczne LMiK :

- Na początku roku 1933 na obszarze Rzeczypospolitej mieliśmy: 409-Ogniwi LMiK (13-Okręgów, 368-Oddziałów, 23-Kół szkolnych) i 70.630-członków;

- Rok 1935 rozpoczęliśmy z następującym dorobkiem Rzeczypospolitej: 2.424-Ogniwi LMiK (17-Okręgów, 64-Obwody, 1.185-Oddziałów, 298-Kół, 860-Kół Szkolnych) i 295.892-członków;

- W dniu 1 stycznia 1937 r. stan organizacyjny LMiK był następujący w Rzeczypospolitej: 4.377-Ogniwi LMiK (18-Okręgów, 172-Obwody, 1.874-Oddziały, 478-Kół, 1.835-Kół Szkolnych) i 535.237-członków.

- Stan zbiórki na Fundusz Obrony Morskiej w dniu 5 maja 1937 r. wyniósł: 5.265.799 zł. 80 gr.

Liga Morska i Kolonialna w Chełmie, realizując hasło *pracuj na lądzie, a wypoczywaj na wodzie*, organizuje corocznie dla dorosłych i młodzieży obozy *wypoczynkowe i wyszkoleniowe żeglarskie* nad pełnym morzem i jeziorami w okresie wakacyjnym **1937 r.** Obozy takie, przystępne w kosztach, umożliwiają prawie każdemu członkowi LMiK świetny i zdrowy wypoczynek, pogłębiając bez wysiłku jego wiadomości teoretyczne o zagadnieniach aktualnych LMiK, a praktycznie przyczynią się do zapoznania i uprawiania tak zdrowych dla człowieka sportów wodnych, jak *plywanie i żeglarstwo*. Obozy dla dorosłych: **1. Obóz wypoczynkowy nad pełnym morzem w ośrodku im. gen. Orlicz-Dreszera k\Rosewia w Mieroszynie.** Mieszkanie w namiotach dwuosobowych lub ośmioosobowych domkach campingowych, wyżywienie 4x dziennie. Obóz zaopatrzony jest w przyrządy do ćwiczeń sportowych; **2. Obóz żeglarski nad jeziorem Troki.** Ośrodek posiada własny tabor żeglarski, mieszkanie we własnych budynkach na salach ogólnych. Obozy dla młodzieży (koedukacyjny): **3. Ośrodek żeglarski nad jeziorem Narocz** istnieje już od kilku lat – cały czas jest rozbudowywany. Ośrodek posiada własny tabor, składający się z 15-żaglówek i 1-łodzi motorowej. Obóz ten obok godziwej rozrywki sportowej i wypoczynku szkoli i zaprawia młodzież w sportach wodnych i zapoznaje z ideami i działalnością LMiK, wychowując w ten sposób przyszłych działaczy społecznych w zagadnieniach morza i kolonii. Przez czas pobytu w ośrodkach wypoczynkowo-żeglarskich, młodzież jest pod stałą opieką fachowych instruktorów-wychowawców i instruktorek-wychowawczyń oraz lekarza sportowego obozu; **4. Obóz wypoczynkowy nad jeziorem Żarnowieckim (Pomorze).** Wszelkie ww informacje w biurze Obwodu LMiK w Chełmie ul. Lwowska 9 – **Sekcja Sportów Wodnych Obwodu LMiK Chełm.**

*, „KN” 26/3 1937.

Z inicjatywy Lubelskiego Zarządu Okręgu Ligi Morskiej i Kolonialnej w Lublinie, **miesiąc listopad 1937 r.** został przeznaczony na propagandę spraw morskich i intensywną zbiórkę na rozbudowę naszej szczupłej floty wojennej. Zapoczątkowana **w 1934 r. zbiórka na Fundusz Obrony Morskiej** zyskała już sobie poparcie Polskiego społeczeństwa. **Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie** na jednym ze swych posiedzeń powziął śmiałą myśl zwrócenia się do społeczeństwa ziemi chełmskiej, mającej tak chlubną przeszłość dziejową za sobą, o maksimum wysiłku w ofiarności na ten cel. Kto wie, czy w rezultacie nie spowodowałoby to, że jeden z szeregu owych ścigaczy nosiłby nazwę „**Ziemia Chełmska**”. W tym celu zwołane na dzień **28 października 1937 r.** zebranie **Komitetu Obywatelskiego**, na którym licznie przybyli zacięci obywatele miasta Chełma, podjęli inicjatywę **Zarządu Obwodu LMiK** i wyłonili **Prezydium Komitetu** pod przewodnictwem: **Wicestaroście Słomińskiego, Prezydenta Chełma Tomaszewskiego, Wiceprezydenta Chełma Pawlaka.**

*, „KN” 45/1 1937.

Sekcja Odczytowa Polskiego Klubu Społecznego w Chełmie – w dniu **18 listopada 1937 r.**, zorganizowała w Resursie pierwszy (z cyklu) odczyt na temat: „**Rozbudowa Floty Wojennej Nakazem Chwili**”, który wygłosił działacz LMiK w Chełmie p. Symonolewicz.

Z okazji „**Dni Kolonialnych**” w **niedzielę 10 kwietnia 1938 r.** o 11.30 przy **dworcu kolejowym w Chełmie** odbyła się manifestacja licznie zebranych **kolejarzy węzła chełmskiego**, należących do różnych organizacji kolejowych. Do zebranych zwrócił się z okolicznościowym przemówieniem **naczelnik parowozowni Antoni Pawelec**. Następnie zagajenie kolonialne omówił Jan Szybowiec i odczytał rezolucję, którą zebrani jednocześnie przyjęli. Przy akompaniamencie orkiestry kolejowej KPW pochód wyruszył na Plac św. Ducha, aby tam wziąć udział w ogólnej manifestacji. O 18.00 w **Ognisku KPW** (Kolejowego Przysposobienia Wojskowego) odbyła się akademicka, odczyt organizacyjny pt. „**Żądamy Kolonii dla Polski**” wygłosił delegat Okręgowy LMiK z Lublina Bełczyński. Na zakończenie

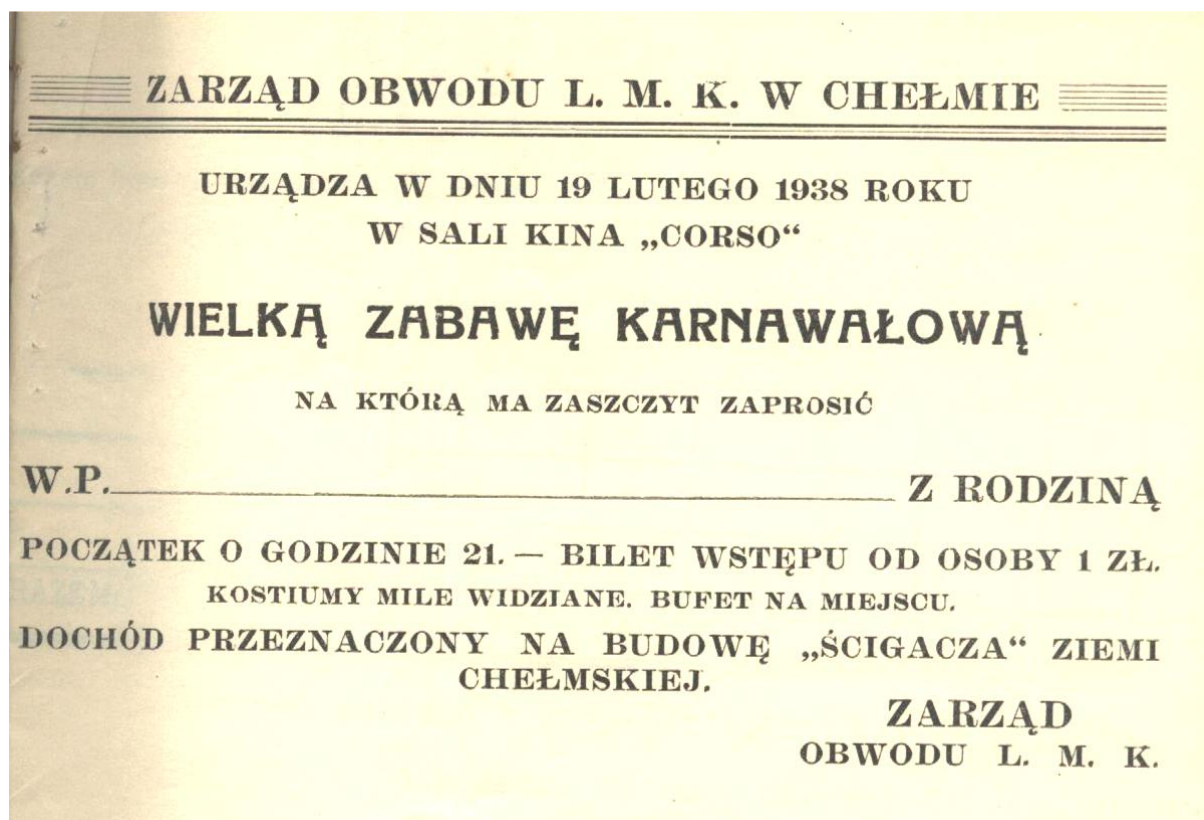
Prezes Obwodu Chełmskiego LMiK Stefan Wasilewski apelował do zebranych, aby popierali cele LMiK.

*„KN” 11/2 1938.

Liga Morska i Kolonialna kontynuując akcje wychowania żeglarskiego młodzieży organizuje również w 1938 r. w wakacje, nad jeziorem Narocz kursy żeglarstwa śródlądowego. Dziewczęta pozostawać będą pod opieką personelu kobiecego. Kurs daje uczestnikom wiadomości teoretyczne oraz praktyczne w zakresie żeglarstwa śródlądowego, pozwala na zdobycie **stopnia żeglarza**, a następnie **sternika śródlądowego** oraz umożliwia zdobycie (zaszczytnej) **POS (Państwowej Odznaki Sportowej)**, os. P.Z, pływ. Kurs żeglarski dla młodzieży szkolnej w wieku ponad 15-lat. Wszelkie informacje i w sprawie kursów żeglarskich udzielają placówki **LMiK w powiecie oraz Obwód LMiK w Chełmie ul. Sienkiewicza 16.**

Zgodnie z tradycją i rytuałem LMiK odbyły się w Chełmie i w powiecie chełmskim w dniach od **23 do 30 czerwca 1938 r. coroczne uroczyste obchody „Dni Morza”**, nadzorowane przez **Komitet Wykonawczy LMiK Obwód w Chełmie**. Centrum obchodów święta to: 26 czerwca zbiórka uliczna na FOM, loteria fantowa i zabawa ogólna w Kumowej Dolinie oraz 29 czerwca sporty wodne i wszelkie zawody pływackie na pływalni WF i PW.

Dnia **23 czerwca 1938 r. rozpoczęły się na terenie Kolejowym uroczyste „Dni Morza”** organizowane przez **Obwód Kolejowy LMiK w Chełmie** – o 20.00 w **Ognisku KPW** uroczysta akademicka, którą otworzył referatem **Prezes Obwodu Kolejowego LMiK Stefan Wasilewski**, okolicznościowe przemówienie na temat idei i celów LMiK wygłosił delegat Halljop z Zarządu Okręgowego LMiK w Lublinie. Dnia 26 czerwca i dni następne, zbiórki uliczne i inne imprezy, zaś 2 lipca ogólna zabawa taneczna.

LIGA MORSKA I KOLONIALNA ZARZĄD OBWODU W CHEŁMIE

ONTOP. K. O. Nr. 145096

SIENKIEWICZA 16 telef. 136

24/38

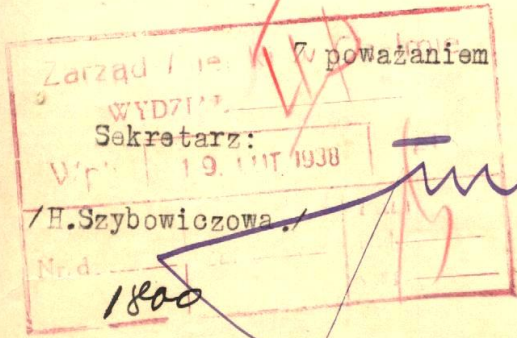
Chełm 18 lutego 1938 r. ~~xxxxx~~ 1938 r.

kont. N 109

Zarząd Obwodu Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie zwraca się z uprzejmą prośbą o łaskawe zwolnienie od podatku miejskiego za bilety wstęp na zabawę popularną organizowaną przez Zarząd Obwodu w sali kina "Corso" w dniu 19 lutego 1938 r.,.

Całkowity dochód z powyższej imprezy przeznaczony jest na budowę "ścigacza".

Prezes:

/Mgr. Miecz. Kaz. Słomski./

Zarząd Obwodu Węzła Kolejowego LMiK w Chełmie, pragnąc dostojnie uczcić 20-rocznicę Niepodległości Polski, zwrócił się z apelem do chełmskich kolejarzy, aby w uroczystym momencie dla całej Polski składali ofiary na rzecz Funduszu Obrony Morskiej (FOM) w myśl hasła „**Przez Morze do Potęgi Polski**” w celu rozbudowy Floty Wojennej.

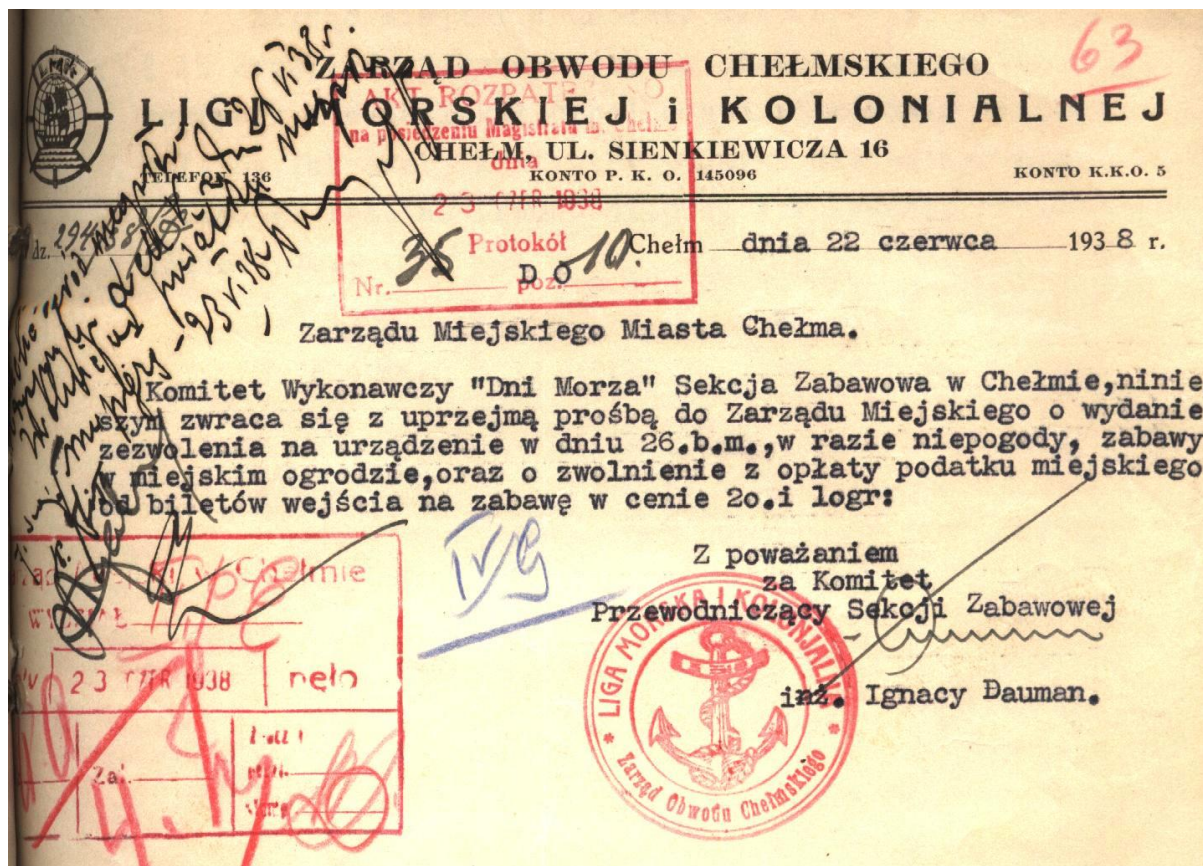
*,KN" 43/6 1938.

W Chełmie Lub. Zarząd Węzła Kolejowego Ligi Morskiej i Kolonialnej z prezesem St. Wasilewskim na czele wykazał się niecodzienną pracą w powiększeniu Funduszu Obrony Morskiej. Pragnąc, aby wszyscy pracownicy **PKP Węzła Chełmskiego** przyczynili się do rozbudowy **Polskiej Marynarki Wojennej**, Zarząd Węzła przez usilną propagandę zadań FOM, spowodował, że z dniem **18 grudnia 1938 r.**, już większa część członków Obwodu Kolejowego Chełmskiego LMiK opodatkowała się miesięcznie po kilkadziesiąt groszy na budowę **ścigacza „Lublin”** tak, że ogólna suma, jaka płynie z tego tytułu wyniesie miesięcznie 130 zł., akcja cały czas trwa. W ślady Węzła Chełmskiego wstąpił Węzeł Lubelski LMiK, co świadczy o wielkim zrozumieniu zagadnień morskich przez pracowników PKP.

*,KN" 48/1 1938.

Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie na łamach „Kroniki Nadbużańskiej” żegna swego byłego prezesa p. starostę Edwarda Woronowicza, życząc mu by na nowym terenie swej owocnej pracy był takim samym pionierem wielkiej idei potęgi Rzeczypospolitej i czynił szlachetne uczynki, tak jak na terenie powiatu chełmskiego.

*, „KN” 48/1 1938.

Z akcji zbiórki na FON. Zarząd Obywatelski Powiatowego Komitetu FON w Chełmie – wyjaśnia – (że sporządza sprawozdania ściśle według wzoru Wojewódzkiego Komitetu FON w Lublinie, który dzieli wpływy ze strony ziemiaństwa od rolnictwa na większą własność rolną i mniejszą). Dlatego, dla uniknięcia na przyszłość ewentualnych nieporozumień, Zarząd Komitetu zwrócił się do **Zarządów Gmin Wiejskich** z przypomnieniem konieczności ścisłego wykazywania na odwrocie przekazów nadsyłanych datków na r-k w KKO, czy wpłaty dokonywane zostały przez większą czy też mniejszą własność rolną. **Zarząd FON: prezes – T. Tomaszewski, sekretarz – S. Umiński, skarbnik – L. Fiumel.**

*, „KN” 3/1 1939.

Komunikat – Obwodu Chełmskiego Towarzystwa Popierania Polonii Zagranicznej: Miesięczny okres działalności propagandowej **TPPZ**, trwający od 15 stycznia do 15 lutego wyraził się największym nasileniem **5 lutego 1939 r. w „Dniu Polaka z Zagranicy”,** w którym odbędzie się szereg uroczystości w Chełmie. Najważniejsze z nich to zbiórka uliczna na rzecz **Funduszu Szkolnictwa Polskiego Zagranicą** (najważniejsze obchody w Sali Gmachu Liceum i Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie). **Zarząd Obchodu Chełmskiego TPPZ** prosi o wsparcie zbiórki.

*, „KN” 6/2 1939.

Zorganizowane Rolnictwo Polski Funduje Ścigacze dla Marynarki Wojennej – Zarząd Okręgowego Towarzystwa Organizacji i Kółek Rolniczych w Chełmie, przypomina z dniem 12 marca 1939 r. wszystkim Kółkom Rolniczym w powiecie chełmskim, o uroczystej deklaracji złożonej Marszałkowi E. Śmigłemu-Rydzowi przez Radę Główną CTO i KR w dniu **9 kwietnia 1938 r., która brzmiała:** „Wieś polska z dumą nosi w sobie poczucie współodpowiedzialności za rozwój Potęgi Rzeczypospolitej. Miłością i przywiązaniem darzą serca wiejskie zbrojne ramię narodu. Wieś polska wciąż czuje potrzebę materializowania swych uczuć. Niemal każda rodzina wiejska z radością daje żywą część swego rodu do zaszczytnej służby w szeregach naszej świętej Armii – W spontanicznym odruchu w roku zeszłym szły ofiary z najbiedniejszej chaty na Fundusz Obrony Narodowej, dla naszej Marynarki Wojennej,.. **Rada Naczelna Centralnego Towarzystwa Organizacji i Kółek Rolniczych** mając zlecenie Walnego Zjazdu uczczenia w sposób godny 20-lecia odzyskania niepodległości, na posiedzeniu w dniu 9 kwietnia 1938 r. – m. in. apeluje do członków organizacji o wzięcie udziału w zbiórce na ścigacze, Prezydium ustaliło też następujące minimalne normy składek: 1 – gospodarstwa płacą składkę w wysokości od 1 do 2 kg żyta z ha. Ścisłą stawkę ustala WTO i KR dla swych terenów; 2 – organizacje wiejskie: Kółka Rolnicze, Koła Gospodyń Wiejskich, Koło Młodzieży Wiejskiej, Spółdzielnie i inni płacą 5 do 10 zł.; 3 – powiatowe ogniwa organizacyjne 50 do 100 zł. **Zarząd O.T.O.K.R. w Chełmie** zaznacza, że już wpływają na powyższy cel składki z całej Polski, ze wszystkich Kółek Rolniczych, w wykazach jednak brak (jak na razie) rolników i Kółek Rolniczych z powiatu chełmskiego! Wpłaty i ofiary na ścigacze przyjmuje również sekretariat **Okręgowego Towarzystwa Organizacji i Kółek Rolniczych w Chełmie przy ul. Pierackiego 41**, i wszelkie wpłaty będą ogłaszane w „Przewodniku Gospodarskim” i „Kronice Nadbużańskiej”. **Zarząd Okręgowego Towarzystwa Organizacji i Kółek Rolniczych w Chełmie Lub.** *„KN” 11/3 1939.

W dniu 12 kwietnia 1939 r. na koloni robotniczej przy Cementowni Firley w Rejewcu, wygłosił odczyt o Lidze Morskiej i Kolonialnej pt. „Zagadnienia morskie w dobie obecnej” Jan Szybowiec wiceprezes LMiK w Chełmie. *„KN” 16/1 1939.

Lista Nr 2 Ofiar z półrocza 1939 r.; pt. „Rolnictwo funduje Ścigacze dla Marynarki Wojennej” złożone w **O .T.O.K.R. w Chełmie**. Najaktywniejsze Kółka Rolnicze z **Wołkowian, Mołodutynii i Andrzejowa**.

W dniu 12 marca 1939 r. odbyło się w Chełmie 5 Walne Zebranie i Zjazd Obwodowy Węzła Kolejowego Ligi Morskiej i Kolonialnej:

- **Zarząd Okregu reprezentowali Vice-Prezes inż. Chłudziński i mgr Haljop.** Po złożeniu sprawozdania przez Zarząd Obwodu i udzielenie absolutorium Zarządowi, dokonano wyboru nowego Zarządu, który ukonstytuował się w następującym składzie: - **Zarząd :** **Stefan Wasilewski – Prezes Obwodu i Oddziału; Kazimierz Kancyrski – I Vice-Prezes; Eugeniusz Janik – II Vice-Prezes; Kazimierz Kowalski – Sekretarz; Piotr Kisielewski – Skarbnik Obwodu; Jan Eljaszczuk – Skarbnik Oddziału; Czesław Śluz, Feliks Zieliński, Józef Wolny, Eugeniusz Kitaszewski, Władysław Miskiewicz, Franciszek Winkler, Jan Grzywacz, Józef Bociański – Członkowie Zarządu;** - **Sekcja Obrony Morskiej :** **Antoni Pawelec – Przewodniczący; Józef Bociański – Skarbnik; Jan Grzywacz – Sekretarz;** - **Fundusz Obrony Morskiej – Antoni Pawelec;** - **Komisja Rewizyjna : Julian Krysiak – Przewodniczący; Stefan Sadura, Tadeusz Buzalski – Członkowie; Stanisław Adamczuk, Michał Soja – Zastępcy.**

- **Zarząd Obwodu sprawuje jednocześnie obowiązki Zarządu Oddziału Węzła Kolejowego Chełm. Natomiast Obwód Węzła Kolejowego LMiK zasięgiem swym obejmuje**

Oddziały kolejowe: Hrubieszów, Zamość, Zawada, Zwierzyniec, Krasnystaw, Rejowiec, Chełm i Dorohusk.

- *Ogólna liczba członków na dzień 1 stycznia 1939 r. – 778. Wpływy roczne – 7.212 zł. 12 gr. Na Fundusz Obrony Morza przekazano – 1.691 zł. 07 gr. Na akcje kolonialną – 160 zł. 61 gr.*

- *Należy podkreślić, że oprócz przekazanych sum na FOM, Zarząd Obwodu wykorzystując okólnik Ministra Komunikacji zezwalający na potrącanie z list płacy pracownikom kolejowym składek na FOM, wydał odezwę do pracowników, której rezultatem do tej pory jest, podpisane 639 deklaracji, a suma miesięczna wynosi 169 zł. – i akcja trwa dalej.*

- *Zarząd Obwodu nowy okres pracy rozpoczyna hasłami:*

**WSZYSCY KOLEJARZE W SZEREGACH LMiK
ZBIERANIE FUNDUSZÓW NA ŚCIGACZ „LUBLIN”
DOMAGAMY SIĘ KOLONII DLA POLSKI**

**, KN” 22/4 1939.*

*W kwietniu i maju 1939 r. bracia strzelecka Zarząd i Strzelcy z Oddziałów z Woli Korybutowej, Marysina, Dorohuska, Świerża, Sawina i Pobołowic oraz Komendy Pow. ZS i Borysik – w dalszej zbiorce na dozbrajanie armii złożyli swoje datki razem w sumie 720 zł. na **Fundusz Obrony Morskiej**. Przy tej okazji, dnia 3 maja odbyło się wręczenie karabinu ręcznego przez Oddział Związku Strzeleckiego w Żulinie pułkowi piechoty ziemi chełmskiej.*

*Zarząd Główny Ligi Morskiej i Kolonialnej w Warszawie wyjednał w Dowództwie Marynarki Wojennej oświadczenie, że członkowie LMiK i ich synowie będą mieli pierwszeństwo przy zgłaszaniu się do ochotniczej służby w **Marynarce Wojennej**. Zgłoszenia przyjmuje **Biuro Obwodu LMiK w Chełmie ul. Pijarska 1 róg Lubelskiej** w godz. 9 – 14 codziennie za wyjątkiem świąt i niedziel. Zgłaszający się muszą być Członkami LMiK. **Zarząd Obwodu LMiK w Chełmie.***

**, KN” 23/2 1939.*

*W dniu 24 czerwca 1939 r. główne uroczyste święta **Dni Morza** na terenie **Osady Rejowiec** odbyły się na **Kadelnicy k\Białego Rowu** i zgrupowały ponad 2.000 publiczności biorących udział w wielu ciekawych imprezach kulturalno-sportowych.*

**Hasła 1939 r. LATO NAD NASZYM MORZEM
WYWCZASY LETNIE SPĘDZAĆ NAD POLSKIM MORZEM**

Jak wynika z notatek K. Janczykowskiego w wakacje 1939 r. wyruszyły z Chełma z bazy wodnej „Czarniecczyków” i LMiK w Dorohusku 4-wyprawy: 2-kajakowe i 2-łódkami – tzw. wakacyjne wędrówki wodne penetracyjne w celach krajoznawczych.

- *W czerwcu-lipcu odbyły się dwa spływy łódkami Bugiem i Wisłą które prowadziły (pierwszy) do Warszawy i (drugi) do Morza;*

- *W czerwcu-lipcu (pierwsza) wakacyjna wędrówka w celach krajoznawczych w dwa kajaki prowadziła Bugiem i Prypecią na Polesie, a w lipcu-sierpniu (druga) wyprawa w dwa kajaki, to był spływ do Pińska, zakończył się w sierpniu (właściwie w przededniu wybuchu II-wojny światowej w) 1939 r.*

- *Tradycją było, że corocznie w latach 1929 – 1939 wychodziły z Chełma to jest z baz wodnych na Bugu najczęściej z Dorohuska co najmniej 4-wprawy, kajakami lub łódkami. Każda wyprawa była zaopatrzona w pismo wydane przez dyrekcję szkoły polecające opieczepomocy na trasie wszelkim instancjom państwowym.*

LIGA MORSKA i KOLONIALNA OBWÓD W CHEŁMIE

KOMITET „DNI MORZA”

pod protektorem honorowym J. W. Panów

Tadeusza Lipskiego Starosty Powiatowego

Stanisława Gęcy Naczelnika Sądu Grodzkiego

Pułkownika Władysława Muzyki Komendanta Garnizonu

Tadeusza Tomaszewskiego Prezydenta miasta

Przewielebnego Ks. Kanonika Wacława Kosiora Dziekana Chełmskiego

urządza w czasie od dn. 24 VII, do dn. 2 VII 1939 r.

DNI MORZA

POD HASŁEM:

„NIE DAMY ODEPCHNĄĆ SIĘ od BAŁTYKU”
„DOZBRÓJMY POLSKĘ NA MORZU”

PROGRAM UROCZYSTOŚCI:

Dn. 24-VI.

godz. 18,50 Na placu przed Starostwem zbiórka przedstawicieli władz, urzędów, wojska, organizacyj ze sztandarami oraz społeczeństwa na inaugurację „Dni Morza”, przemówienie Ks. Dr. Niedźwińskiego, oraz występy chórów i orkiestry wojskowej.

Dn. 25-VI.

godz. 9,30 Uroczyste nabożeństwo w kościele Rozesłania św. Apostołów z udziałem władz, wojska, organizacyj społecznych i zawodowych, oraz społeczeństwa. Organizacje występują ze sztandarami. Nabożeństwa w świątyniach innych wyznań z udziałem delegatów komitetu „Dni Morza”

godz. 10,45 Zebranie na placu przed Starostwem po ukończeniu nabożeństw. Przemówienia, uchwalenie rezolucji, hymn „Jeszcze Polska nie zginęła”, rozwiązanie zebrania.

Dn. 26-VI.

godz. 20 Odczyt „Zagadnienie naszego dostępu do Morza” wygłosi p. mjr. Karandy-szowski w sali Polskiego Klubu Społecznego. Wstęp bezpłatny.

Dn. 29-VI.

godz. 14 Zawody pływackie na pływalni P.W. i W.F. dla Pań i panów - szczegóły w biurze L.M.K. Pijarska 1. Najlepsze wyniki w poszcz. konkurencjach będą nagrodzone. Po zawodach zabawa taneczna. Wstęp dla dorosłych 30 gr. dla młodzieży do lat 15 i szeregowych 15 gr.

Dn. 2-VII.

godz. 12-13,30 Koncert z płyt nadany z balkonu Zarządu Miejskiego w przerwach krótkie przemówienia przez megafon.

godz. 19 Zbiórka przed Starostwem jak w dniu 24-VI, przemówienie Przewodniczącego i opuszczenie bandery. Odprowadzenie sztandaru do lokalu L. M. K.

Od dn. 25 VI, do 2 VII, rozprzedaż nalepek i zbiórka na listy.

W dniach 25, 29-VI i 2-VII zbiórka uliczna do puszek na F.O.M.

Podając powyższe do wiadomości Komitet „Dni Morza” apeluje do wszystkich mieszkańców i gromadzi udział we wszystkich imprezach „Dni Morza” oraz udział na akcji dozbrojenia na Morzu.

LIGA MORSKA i KOLONIALNA OBWÓD CHEŁM
KOMITET ORGANIZACYJNY

PROGRAM

OBCHODU UROCZYSTOŚCI „DNI MORZA” na terenie miasta Chełma

Dnia 24. VI. 1939 r.

- Godz. 18,— ukończenie wszelkich przygotowań do uroczystości.
„ 18,50 Zbiórka Komitetu „Dni Morza”, przedstawicieli władz, u-
rzędów i społeczeństwa na placu przed Starostwem.
„ 19,— Sygnały syren fabrycznych obwieszczających początek
„Dni Morza”
„ 19,10 Transmisja przemówienia radiowego z Warszawy, po prze-
mówieniu podniesienie bandery przez Prezesa L. M. K.
— orkiestra gra hymn „Jeszcze Polska nie zginęła”. Prze-
mówienie i występy muzyczno-wokalne. „Hymn Bałtyku”.
Rozwiązanie zebrania, orkiestra gra marsza, odprowadze-
nie sztandaru i odmarsz orkiestry do koszar.

Dnia 25. VI. 1939 r.

- Godz. 9,30 Uroczyste nabożeństwo w kościele Rozesłania Apostołów
z udziałem władz, wojska, organizacji społecznych i za-
wodowych i społeczeństwa. Organizacje występują ze
sztandarami.
„ 10,45 Zebranie na placu przed Starostwem. Przemówienia.
Uchwalenie rezolucji. Hymn „Jeszcze Polska nie zginęła”.
Rozwiązanie zebrania.

Dnia 26. VI. 1939 r.

- Godz. 20,— Odczyt „Zagadnienie naszego dostępu do Morza” wygłosi
p. mjr. Karandyszowski w sali Polskiego Klubu Społecz-
nego. Wstęp bezpłatny.

Dnia 29. VI. 1939 r.

- Godz. 14,— Zawody pływackie na pływalni P.W. i W.F. Po zawodach
zabawa taneczna. Wstęp 30 gr. dla dorosłych, 15 gr. dla
młodzieży i szeregowych.

Dnia 2. VII. 1939 r.

- Godz. 12—13,30 Koncert z płyt nadany z balkonu Zarządu Miejskiego,
w przerwach krótkie przemówienia przez megafon.
„ 19,— Zbiórka przed Starostwem jak w dniu 24. VI. Przemó-
wienie Przewodniczącego i opuszczenie bandery. Od-
prowadzenie sztandaru do lokalu L.M.K.

Od dnia 25. VI. do 2. VII. rozsprzedaż nalepek.

W dniach 25, 29. VI. i 2. VII. Zbiórka uliczna do puszek na F.O.M.

Komitet Obchodu „Dni Morza”
w Chełmie

LIGA MORSKA I KOLONIALNA
ZARZĄD OBWODU w CHELMIE ul. Piłarska 1.

KONTO P. K. O. Nr. 145096

SIENKIEWICZA 76 telef. 136 262.

L. 332/39.
Pismo ókólne L. 6/39.

Chełm dnia 13 czerwca 1939 r.

W Pana Prezes

Związku Ochotników Wojsk Polskich
w/m.

Wielce Szanowny Panie Prezesie.

Przżywamy obecnie wielkopomne i brzemiennie w następstwa chwili. - Na ustach całego świata brzmią słowa - "GDANSK" "POMORZE".

Rząd Rzeczypospolitej odpowiedział godnie 35 milionowego narodu na wrogie zakusy Niemców.

Armia Polska czuwa na granicy państwa. - W takiej chwili głębokie zrozumienie przez najszersze masy narodu znaczenie morza, Gdańska, Gdyni i Pomorza dla Państwa - jest niezbędne do spotęgowania moralnych sił narodu.

Rozbudowa silnej marynarki wojennej godnej naszego narodu musi znaleźć tak samo poczesne miejsce w świadomości narodu, jak dozbrojenie armji czy rozbudowa lotnictwa.

Chcąc tę pracę organizacjom ułatwić i równocześnie spełnić swój obowiązek Obwód L.M.K. w Chełmie zamierza - spopularyzować te hasła przez referaty i odczyty z okazji liczniejszych zebrań i odczytów. - Proszę więc uprzejmie o łaskawe podanie czy w organizacji W Pana można by przeprowadzić takie odczyty, oraz w jakim czasie i godzinie, oraz - podać swe życzenie w tym zakresie.

Przewodniczący
Sekcji Propagandowej L.M.K.

Prezes Obwodu L.M.K. Chełm

mgr. Ign. Karandyżowski.

mgr. Szlowski Mieczysław
Wicestarosta powiat.

ZWIĄZEK
Ochotników Wojsk Polskich
w Chełmie
dn. 14 VI
X/160

A.m. CH. - BS.

Wraz z wybuchem II wojny światowej 1 września 1939 r. i następnie okrutną okupacją niemiecką-hitlerowską pod koniec września 1939 r., Liga Morska i Kolonialna w Chełmie i w powiecie chełmskim zawiesiła swoją działalność.

Jak powstały proporczyki w latach 1928 – 1939:

Z początkiem 1927 r. Dyrekcja Państwowego Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie wydała *Specjalny Dekret o Budowie Flotylli Kajakowej*.

W wakacje 1927 r. czyniono pierwsze próby wypraw.

Jednak latem 1928 r. (później także) pod wodzą **K. Janczykowskiego i kpt. E. Prosta** ruszyło kilka szkolno-młodzieżowych rozpoznawczych kajakowych wypraw-rejsów, do miejscowych portów-przystani na rzece Bug m. in. do zaprzyjaźnionych: **Przystani LMK we Włodawie, Przystani Oddziału Miejskiej LMK w Brześciu nad Bugiem, Przystani Jacht-Klubu Warszawskiego w Modlinie i Przystani Okręgowo Stołecznej LMK na Żoliborzu**. Cel przygotowanie wyprawy w **1929 r. do Morza**, start z bazy wodnej w Dorohusku.

K. Janczykowski, już jesienią 1928 r. „przystąpił wraz z młodzieżą szkolną członkami „Szkolnego Koła Miłośników Wody” i „Klubu Wioślarskiego”, do wykonaniu proporca i chorągiewki, które by sprawiały, że od **1929 r.** każda wyprawa była by ozdobiona w taki proporzec i chorągiewkę i wizerunkowo oznaczała by to, że wyprawa jest z Chełma”.

Na podstawie opisu wykonanego przez K. Janczykowskiego z 1928 r. odtworzyłem ich wizerunek:

1 – proporczyk :

2 – chorągiewka :

Na działalność Ligi Morskiej i Kolonialnej w Chełmie, już od **1931 r.** znaczący wpływ miało wojsko i **mjr Meissner** mianowany ekspertem spraw morza i Lig, z ramienia chełmskiego dowództwa garnizonu – ***w celu tworzenia przez wojsko placówek LMiK, proponowano wprowadzenie nazewnictwa wlg administracji wojskowej np. oddziały-obwody dla struktur garnizonu (był to wniosek do realizacji).**

Jakiś wkład w działalność **LMiK w Chełmie** miał **kpt. Edmund Prost**, z jego też inicjatywy powróciła sprawa zrobienia **proporca dla LMiK w Chełmie** na wzór Gim. („Czarniecczyków”), który by wizualnie prezentował, reprezentował, czy propagował **Chełmską LMiK w kraju**. Wniosek, wykonania takiego proporca, **popierał mjr Meissner**.

*Jak ustaliłem, ze szczątkowych informacji, że **LMiK w Chełmie** wykonała w latach 1931-1939 co najmniej trzy proporce-proporczyki, i wszystkie w stałej propagandowej siedzibie **LMiK w Chełmie przy ul. Lwowskiej 9**, (tu była tzw. pracownia techniczna) – **ale wcale to nie znaczy, że proporców nie mogło być więcej, a nawet mogły mieć różne kształty; mogły być też inne: emblematy, odznaki, makietki itd.; przecież było kilka Oddziałów-Obwodów LMiK w Chełmie: Chełmski, Wojskowy, Kolejowy czy Powiatowy – i wszystkie były znane w kraju i były też w wielkim rozkwicie swej działalności; każdy z nich powinien posiadać swój proporzec jako symbol organizacyjny, na który np. składano przysięgę rytualno-statutową itd.***

*- **pierwszy proporczyk-proporzec** organizacyjny został wykonany z początkiem 1932 r. – z okazji powołania w Chełmie (Komitetu)-Oddziału LMiK – i miał być jego treścią;*

*- **drugi proporczyk-proporzec** został zaplanowany i wykonany **jesienią 1934 r.**, wkrótce po przemianowaniu **Oddziału LMiK w Chełmie na Obwód** (przez Zarząd Okręgu LMiK w Lublinie) i od wiosny 1935 r. gotowy do wypraw – **i miał być jego treścią wraz z najważniejszym krótkim hasłem, i na pewno jest nim ten znaleziony w Chełmie w 2007 r. ;***

*- **trzeci proporczyk-proporzec** miał być wykonany w 1939 r., gdy wiadomo było, że wojna jest nieunikniona – i z treścią w tym związaną.*

*Spośród wielu (jak wynika z informacji) **znaków rozpoznawczych Ligi Morskiej i Kolonialnej** w Chełmie na terenie kraju w latach 1935-1939, ten zachowany emblemat był najbardziej eksponowany, był też używany jako pieczęć – jest prezentowany poniżej :*

Podsumowanie - wnioski do lat 1931 – 1939:

Dzieje Polskich Lig Morskich i ich idee (pomimo skomplikowanej sytuacji kulturowo-obyczajowej i polityczno-gospodarczej spowodowanej latami zaborów, okupacji i rusyfikacji) dobrze się zapiały w latach 1921-1939 w **Chelmie i w powiecie chełmskim**, przez działalność **Oddziałów-Obwodów: Ligi Żeglugi Polskiej (1921-1924), Ligi Morskiej i Rzecznej (1925-1930) i Ligi Morskiej i Kolonialnej (1931-1939)**.

Liga Morska i Kolonialna w Chelmie i w powiecie chełmskim w latach 1931-1939, była silną i dobrze zorganizowaną społeczną organizacją polityczno-patriotyczną o ideałach narodowych i wychowawczych młodzieży. **LMK** od **1938 r.** jako druga w kraju organizacja społeczna po, Lidze Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej – w **1939 r.** liczyła prawie milion członków.

Należy też podkreślić, wielką pasję chełmian do wszelkiej działalności i walki narodowowyzwoleńczej w duchu obrony narodowych polskich wartości jak i promowania Chełma jako wielkiego ośrodka krzewienia na kresach II Rzeczypospolitej kultury i kultury fizycznej – i ogromny patriotyczny wkład w obronę idei Polskich Lig Morskich a przede wszystkim idei **Ligi Morskiej i Kolonialnej, Polskiego Morza i budowy Floty Morskiej i Wojennej dla obronności Bałtyku i granic Polski**.

Jednak cieszę się z zebranej i tak dużej ilości *źródłowych cennych i jedynek materiałów-informacji – przede wszystkim z pism chełmskich jak „Zwierciadła” 1923-1932 i „Kroniki Nadbużańskiej” 1933-1939”, skromniej z archiwum K. Janczykowskiego i z zasobów Archiwum Państwowego w Lublinie Oddział w Chelmie – dotyczących, tak bogatej działalności **Polskich Lig Morskich w Chelmie i powiecie chełmskim a nawet i w kraju**, a przede wszystkim działań **Ligi Morskiej i Kolonialnej**.

To jednak (z braku dokumentacji) nie mogłem, i nie ustaliłem monografii żadnej z organizacji Polskich Lig Morskich działających w Chelmie i w powiecie chełmskim w latach 1921-1939, (z powodu braku ciągłości faktów czasowych jak: data, miesiąc, rok) – a szkoda.

Informacje potwierdzające obecność **LMK w Chelmie**, znajdują się też w *Materiałach Informacyjnych Komisariatu Policji Państwowej w Chelmie* znajdujących się w zasobach Archiwum Państwowego w Lublinie w zespole Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Lublinie sygn. 209. (dokument powstał lipiec-sierpień 1939 r. na podstawie polecenia Komendy Powiatowej Policji Państwowej w Chelmie).

Najbardziej jednak zasłużyła się w Chelmie i w powiecie chełmskim i w okręgu lubelskim a nawet w II Rzeczypospolitej – Liga Morska i Kolonialna w latach 1931-1939 – jako :

- Oddział – Obwód Wojskowy;
- Oddział – Obwód Chełmski;
- Oddział – Obwód Kolejowy.

Liga Morska i Kolonialna w okresie międzywojennym II Rzeczypospolitej (1931-1939) *sposród wszystkich Polskich Lig Morskich* wywarła największy wpływ na wychowanie morskie w chełmskim społeczeństwie a poprzez ciągłą oświatową propagandę wykształciła zrozumienie dla programu morskiego i tak ważną świadomość morską.

Ważną rolę odegrały tu m. in., idee Wydziału Żeglugi Śródlądowej i jej powołanej sekcji wychowania wodnego, której zadaniem było przede wszystkim **krzewienie zamiowania do sportu wodnego i turystyki na wodach śródlądowych z naturalnym dążeniem ku morzu. Tu naczelne znaczenie chełmskiego Gimnazjum „Czarneckiego” i jego od 1929 r. wszystkie szkolne rejsy kajakami i łodziami Bugiem i Wisłą do Morza – jak i inne późniejsze rejsy w tym członków LMK.** Zjazd Ligi w 1933 r. wprowadził do statutu zapis, że jednym z

głównych jej zadań jest, *wychowanie wodne społeczeństwa a w szczególności młodzieży: zarówno wychowanie moralne, jak i fizyczne (sport wodny i turystyka) na wodach śródlądowych i na morzu. W konsekwencji spowodowało to, większy udział chełmskiego społeczeństwa na rzecz Ligi i jej propagandy w krzewieniu zamilowania do wody i morza jak i uprawiania sportów wodnych i turystyki wodnej – a poprzez szkoły i ZHP oraz inne organizacje społeczne moralne i fizyczne wychowanie wodne młodzieży.* Po zmianach statutowych LMK z 1937 r. co do pojęcia wychowania morskiego społeczeństwa, najpełniej pojęcie to zdefiniował rewizor LMK, który m. in. mówił „*wychowanie morskie młodzieży – duchowe i fizyczne – ma stworzyć w Polsce nowy typ człowieka, obeznanego z zagadnieniami morza i rozumiejącego jakie korzyści daje ono państwu, ma wskazać nowe możliwości rozwoju Polski itd.*”. Od 1936 r. (kierowana problemami Wydziału Wychowania Morskiego Młodzieży), odpowiedzialna sekcja przy LMK w Chełmie objęła wychowaniem morskim przede wszystkim koła szkolne, harcerstwo, modelarstwo i kursy żeglarskie. To samo tyczyło idei przekazanych przez Wydział Obozów i Wycieczek, i współprowadzenia przez LMK w Chełmie kursów żeglarskich i wycieczek nad morze.

Ważnym propagandowym środkiem którym LMK oddziaływała na wychowanie i świadomość morską chełmskiego społeczeństwa była prasa centralna. Najważniejsze pisma rozpowszechniane w Chełmie i w powiecie chełmskim to: miesięcznik „Morze” (oficjalny organ Ligi); miesięcznik „Polska na Morzu” wydanie „A” przeznaczony i chętnie czytany przez środowiska wiejskie i robotnicze; miesięcznik „Polska na Morzu” wydanie „B” przeznaczony dla młodzieży szkół gimnazjalnych; dwutygodnik ścienny „Gazetka Morska” przeznaczony dla uczniów szkół powszechnych. Propagowano też miesięcznik „Szkwał” (dla żeglarzy z wychowaniem przez sport). Wydawnictwa książkowe tylko na zamówienia indywidualne. Szeroka propaganda docierała przez radio już od 1930 r., a stałe audycje od 1932 r. w tym systematyczne transmisje z obchodów „Święta Morza” i „Dni Kolonialnych”. Filmy, odczyty-prelekcje, wieczory dyskusyjne były to jedne z metod wychowania morskiego. Od 1937 r. w odczytach-prelekcjach itd. organizowanych przez Zarząd Okręgu Lubelskiego na terenie okręgu z poza wykładowców z Lublina, najliczniejszą grupę stanowili wykładowcy z Chełma – (okręg lubelski a w nim Chełm był w tym czasie jednym z aktywniejszych w kraju). Dużą rolę w propagandowym procesie wychowania morskiego odegrały druki ulotne najważniejsze to: odezwy, ulotki, widokówki, plakaty, teksty odczytów – największe akcje odbywały się na „Święto Morza” i „Dni Morza”. Wszelkie wystawy o tematyce morskiej były atrakcyjną formą propagandy. Do najciekawszych należały organizowane przez Koła Szkolne LMK, tu przewodziły wystawy przedstawiające dorobek morski organizowane przez chełmskie Gimnazjum im. S. Czarnieckiego szczególnie na „Święto Morza” i „Dni Morza” – tu też były eksponowane rysunki i malowidła marynistyczne oraz modele polskich statków i okrętów wykonane przez młodzież. W „Resursie” lub w Gimnazjum odbywały się cykliczne wieczornice-koncerty muzyki marynistycznej. Ważną rolę propagandową odegrały oświatowe placówki, które jednocześnie służyły jako świetlice, muzea, biblioteki, wystawy czy kluby dyskusyjne, w których gromadzono niezbędne eksponaty, przedstawiające polski dorobek morski. Wzorem tak wielofunkcyjnym, była placówka przy Gimnazjum Czarnieckiego (w Gimnazjum była też pracownia-modelarnia Szkolnego Koła LMK), skromniejsze placówki były też przy miejskiej (Lwowska 9) i kolejowej LMK. Okresowe wystawy marynistyczne były organizowane też w „Resursie”. Z informacji wynika, że w 1936 r. chełmska LMK miała swój udział w tworzeniu Muzeum Kolonialnego we Lwowie.

Największą imprezą, propagandy-popularyzacji programu LMK było: od 1932 r. „Święto Morza” („Święto Morza” po raz pierwszy odbyło się w Gdyni 31 lipca 1932 r., a od 1933 r. nadano mu masowy charakter ogólnopolskiej manifestacji); od 1937 r. zmieniono nazwę na „Tydzień Morza”, a od 1938 r. na „Dni Morza”. W Chełmie i w powiecie chełmskim „Święto Morza” organizowano i obchodzono corocznie od 1932 r. na przełomie

czerwca-lipca, jako wielką rytualną manifestację społeczno-polityczną, wyrażającą gotowość społeczności **Chelma i powiatu chełmskiego** do obrony wielkich idei Polskich Lig Morskich. W uroczystościach świętowało aktywnie społeczeństwo, organizacje, młodzież szkolna i niezrzeszona. Każdemu „**Świętu Morza**”, nadawano charakter odpowiadający w danym roku specjalnie ważnemu wypadkowi dziejowemu, polskiej racji do spraw morskich – w program każdego święta wplataną też atrakcyjne formy kultury regionalnej i ludowej.

Turystyka i sporty wodne były najbardziej popularną formą wychowania morskiego. Masowe i tanie wycieczki dla większej propagandy, specjalnymi pociągami nad morze i do Gdyni, umożliwiały **chełmskiemu społeczeństwu** z kresów kraju, poznania dorobku polskiej polityki morskiej. Od **1936 r.** nastąpiło nasilenie uczestnictwa **chełmskiego społeczeństwa** w 2-dniowych wycieczkach specjalnymi pociągami do Gdyni (uczestniczyli też w wycieczkach rejsach statkiem po Bałtyku lub do krajów nadbałtyckich). Od **1932 r.**, tradycyjnie corocznie wyruszały z **Chelma** z bazy wodnej z Dorohuska do Gdyni wyprawy łodziami na „**Święto Morza**”. Przyrodnicze były wycieczki statkami rzecznyymi. **Chelmianie** chętnie wypoczywali w ośrodkach wczasowych (w *domkach*) lub obozowych (w *namiotach*) **LMK** nad morzem – pod hasłem ligowym „**Pracuj na łódzie, odpoczywaj na wodzie**”. Znaczącą rolę w systemie wychowania morskiego odegrały sporty wodne – i ich aktywne uprawianie. Służyły temu przede wszystkim masowe spływy śródlądowymi drogami wodnymi do morza. W **1933 r. łódź „Chelmianka”** pod dowództwem **K. Janczykowskiego i E. Prosta** z załogą **Szkolnego Koła LMK i Klubu Wioślarskiego z Gimnazjum Czarnieckiego, uczestniczyła w pierwszym gwiazdźistym spływie rzekami pod hasłem „Przez Polskę do morza”**. Od **1936 r. chełmska** młodzież uczestniczyła w akcjach szkolenia żeglarskiego – a żeglarstwo przekształciło się w masową formę wychowania morskiego. Główny ośrodek żeglarski Ligi mieścił się nad jeziorem Narocz na Wileńszczyźnie, drugi na Jeziorze Żarnowieckim. Młodzież zrzeszona w Kołach Szkolnych przeszkolenie żeglarskie zdobywała też w ramach Harcerskich Drużyn Żeglarskich. Należy podkreślić, że od **1937 r.** (Okręg Lubelski) w tym **Oddział-Obwód i Koła Szkolne Ligi w Chełmie**, wyróżniane były przez centralę, za aktywną działalność w zakresie upowszechniania sportów wodnych, wśród młodzieży i dorosłych.

Na podstawie analizy różnorodnego materiału, należy pokreślić i stwierdzić, że **Liga Morska i Kolonialna w Chełmie** w swojej działalności, stosowała różnorodność form propagandy celem osiągnięcia efektu wychowawczego i wykształcenia w społeczeństwie polskim-chełmskim – **świadomości morskiej**.

Lata 1939 – 1944

to okres wojny i okupacji niemieckiej-hitlerowskiej:

**

Jak wynika z protokołów posiedzeń *Chełmskiego Magistratu z września 1939 r.*, czynione były próby przed wybuchem wojny, tzw. przeciwdziałania zagrożeniem wojennym.

W militarnych planach obrony *Rzeczypospolitej*, *Chełm* miał stanowić głębokie zaplecze oraz magazyn intendencji wojskowej. W razie działań wojennych *dwa chełmskie pułki: 7 Pułk Piechoty Legionów i 2 Pułk Artylerii Ciężkiej*, miały w pierwszej fazie prowadzić działania obronne następnie miały być przeforsowane i przydzielone do swoich zwierzchnich związków taktycznych.

Dopiero *8 września 1939 r. mieszkańcy Chełma (i okolicy)* odczuli okropności wojny podczas pierwszego bombardowania lotniczego. Głównym celem były strategiczne obiekty miasta – dworzec, garnizon, zniszczeniu uległo też wiele budynków mieszkalnych.

Teren miasta Chełma i okolicy, coraz częściej stawał się miejscem przegrupowań wycofujących się i rozbitych jednostek oraz tworzenia się z resztek nowych formacji bojowo-taktycznych.

Miasto przeżywało ciężkie chwile. Narastała fala uchodźców przybyłych z zachodu, wiele też osób wyemigrowało z Chełma. W tej sytuacji, powołana Straż Obywatelska, miała zapobiec rabunkom i rozbojom – wprowadzono też godzinę policyjną 22.00 – 6.00.

Dnia *25 września 1939 r. wtargnęły do Chełma radzieckie* czołgi i wojsko zajęło miasto. Wprowadziło to nowy chaos i ewakuację wojska. Rosjanie opuścili *Chełm 7 października 1939 r.*

Okupacyjne wojska *niemieckie do Chełma wkroczyły 9 października 1939 r.*, i tak rozpoczęła się okupacja – okres represji i terroru hitlerowskiego.

*

Rok 1939 był końcem w procesie tworzenia nowej wizji wszelkich sfer egzystencji nowego i przyszłego pokolenia społeczności chełmskiej w II Rzeczypospolitej (1918-1939).

Wraz z tym faktem wszystkie polskie organizacje, w tym paramilitarne o charakterze kultury fizycznej (i obronnej strategii narodowej m. n. jak LMK) zawiesiły swoją działalność – niszczone dokumenty przed represjami a członkowie przeszli do walki w konspiracji.

Szczególnie prześladowani byli członkowie-działacze polskich stowarzyszeń kultury fizycznej – bo tam okupant widział zagrożenie – bo w nich była siła, dyscyplina i największy potencjał ludzki, do walki narodowowyzwoleńczej.

W latach 1939-1940 w Chełmie i okolicy działało najwięcej różnego rodzaju antyniemieckich-antyhitlerowskich polskich organizacji patriotyczno-dywersyjnych: m. in. *7a* (założona przez byłych żołnierzy 7 pp. Leg.); *Organizacja Zbrojna, Polski Komitet Obrony, Młode Orły czy Żołnierze Armii Polskiej*.

*

Trudno mówić o humanitaryzmie w czasie okrutnej okupacji hitlerowskiej.

Rozdział IV:

Liga Morska Oddział - Obwód w Chełmie i w powiecie chełmskim (1945 -1952).

**

Polska wydawałoby się, odzyskała wolność w 1944 r., w rzeczywistości podlegała dalszej sowietyzacji, a narzucona polityka ZSRR z jednej strony niszczyła samodzielność polskich organizacji sportowych (kultury fizycznej), a z drugiej strony wykluczała możliwość reaktywowania z trwałym rozwojem niektórych ważnych przedwojennych polskich organizacji czy stowarzyszeń tak młodzieżowych jak i społecznych – w tym **LMK**.

*

Wkrótce po wyzwoleniu (1944) szczególnie w latach 1944-1946 przy wielu szkołach chełmskich ograniczoną działalność rozpoczynały (w roku szkolnym 1944\1945) organizacje (zabronione ale reaktywowane z okresu międzywojennego z modyfikacją nazwy): jak Polski Czerwony Krzyż, harcerstwo, **Liga Morska**, Liga Lotnicza, Przysposobienie Wojskowe.

Chełm dnia 7 września 1945 r. **Związek Zawodowy Pracowników Kolejowych Rzeczypospolitej Polskiej Koło Miejscowe w Chełmie** – Do Starostwa Powiatowego w Chełmie. Stosownie do Ustawy o zgromadzeniach Zarząd Koła uprzejmie zawiadamia, że: w dniu 9 września 1945 r., o godz. 9.00 w sali kina „Zorza” ul. Lubelska **Gmach Magistratu**, odbyło się (mimo sprzeciwu nowej władzy PRL) **Nadzwyczajne Zgromadzenie** członków (i sympatyków) Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych ZZK Chełm z porządkiem organizacyjnym obrad według załączonego **Afisu**. Zarząd Koła powiadomił Starostwo Powiatowe w Chełmie o zebraniu. Byli to przedwojenni pracownicy PKP działacze sportowi KPW i inni, którzy stanowili jeszcze w tym czasie w Chełmie grupę oddziałyującą na tworzące się powojenne sportowo-kulturalne życie w Chełmie i powiecie chełmskim. Poruszono wiele ważnych problemów, mówiono też o sprawach sportu i odbudowy tak bardzo związanych z PKP-koleją m. in. **Ligi Morskiej** i Ligi Lotniczej. W trakcie zgromadzenia m. in. referat główny wygłosił prezes Zarządu Okręgowego w Lublinie Ob. Karwowski, z Zarządu Koła w Chełmie referaty wygłosili, prezes Andrzej Jamroziński i skarb. Eugeniusz Janik – nie wszystkie powzięte decyzje były realizowane (niektóre nie były politycznie przychylne i były nawet zwalczane). Po tym spotkaniu ruszyły sprawy w celu reaktywowania-powołania wielu polskich organizacji z okresu II RP w tym **Ligi Morskiej**.

Chełm 29 sierpień 1946 r. W wykazie pod nazwą **Stowarzyszeń i Związków Wyższej Użyteczności** istniejących na terenie powiatu chełmskiego Starostwa Powiatowego w Chełmie (sygn.116 obejmująca lata 1945-1946) pod Nr 54 jest wpisana **Liga Morska i Kolonialna w Chełmie przy ul. Szwoleżerów 9** – to dowód reaktywowania **LMK** z chwilą wyzwolenia.

Dnia 31 maja 1947 r., **Liga Morska Zarząd Główny w Warszawie** – Główny Komitet Wykonawczy „**Święta Morza**” do wszystkich Okręgów i Obwodów Ligi Morskiej podaje, że Ministerstwo Komunikacji przeznacza specjalny pociąg dla uczestników na Centralny Zlot „**Święta Morza**” do Szczecina (dla chętnych powołania Ligi Morskiej w swoim Okręgu).

**Liga Morska Obwód Chelme – Chelme 20 czerwiec 1947 r. –
do Przewodniczącego MRN w Chelmie.**

Doroczne „*Święto Morza*” w r. b. obchodzone będzie wyjątkowo uroczystości pod hasłem naczelnym ***Granica na Bałtyku, Odrze i Nysie warunek bezpieczeństwa i dobrobytu Polski.*** Zgodnie z życzeniami ***Zarządu Głównego Ligi Morskiej,*** w święcie wskazany udział wszystkich chelmskich organizacji. ***Dnia 23 czerwca 1947 r.*** odbędzie się zbiórka główna na ***Placu Gdańskim*** i przemarsz na ***Górkę Katedralną,*** gdzie przy ***Ognisku Kupały*** odbędzie się rozpoczęcie Święta. Szczegółowy program św. będzie jeszcze ustalony. Ponieważ poza Zw. Prac. Urzędu Skarbowego w innych organizacjach nie ma ***Oddziałów Ligi Morskiej*** – (przesyła się Listę Nr... z prośbą o zaagitowanie i wpisanie na listę członków ***LM*** swoich współpracowników i znajomych i pobranie składek, poczym nastąpi zebranie organizacyjne i wybór zarządu Oddziału). Zebranie możliwie większej liczby członków, będzie nie tylko szlachetną rywalizacją, ale realnym czynem dla rozwoju ***Ligi Morskiej która jest rzecznikiem Polskiej myśli morskiej.*** Listy i gotówkę proszę przekazać ***mgr Makiello ul. Sienkiewicza, Apteka V. Prezesowi Obwodu Ligi Morskiej w Chelmie. Stanisław Gutt Prezes Obwodu L. M.***

Od 1947 r. istniało już i prężnie działało Koło Ligi Morskiej w Uchaniach. Prezesem Zarządu Koła był Jakub Ossowski, Wice. Aleksander Nej, sekretarzem Józef Podścianański, skarbnikiem Piotr Ulmer, członkowie to Czesław Chadaj i Julian Charczuk. Koło liczyło 79 członków z okolicznych miejscowości.

Do Powiatowego Inspektoratu Kultury Fizycznej w Chelmie, ***Urząd Gminy Turka w Dorohusku dnia 22 czerwca 1948 r.,*** wystosował oficjalne pismo, treści – ***Zarząd tutejszej Gminy zawiadamia, że na terenie tutejszym zorganizowano Komitet Sekcji Pływania*** w skład którego weszli: Przewodniczący Konstanty Elszyn (Wójt Gminy Turka), z-cy Józef Greniuk i Józef Jasieńczacz (Przew. G.R.N.), sekr. Józef Borowik, skar. Stanisław Papacz (prezes G.Z.S.CH.), członkowie Kazimierz Bobryk (kier. szkoły) i Antoni Kosna. ***Zatwierdził wójt gminy Turka – Konstanty Elszyn.***

**Chelme 23 czerwiec 1947 r. Starosta Powiatowy Chelmski –
Do Stowarzyszenia Liga Morska Okręg Lublin – Obwód Chelme :**

Na podstawie Ustawy z 15 marca 1933 r. (Dz.U.R.P.Nr.22,poz.162) oraz Zarządzenia Ministra Administracji Publicznej z 26 kwietnia 1947 r. (L.Dz.IV.AP.3333\47) udzielam zezwolenia Stowarzyszeniu ***Liga Morska*** na przeprowadzenie zbiórki ulicznej na terenie miasta ***Chelma w 23-29 czerwca 1947 r.*** z zachowaniem przepisów wyżej przygotowanej ustawy oraz rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 14 lipca 1934 r. o sposobie przeprowadzenia zbiórek publicznych oraz kontroli nad zbiórkami (Dz.U.R.P.Nr69poz.639):

- 1 – zbiórka do przekazania w gotówce,
- 2 – fundusze ze zbiórki przekazane na Ligę Morską,
- 3 – zbierający zapoznani z przepisami,
- 4 – zbierający nie otrzymują zapłaty,
- 5 – cel zbiórki odnotowany będzie w rejestrze,
- 6 – wyniki podane do Urzędu Miasta i Starostwa.

Za nieprawidłowości może być cofnięte zezwolenie i kara w trybie administracyjnym

**Liga Morska Okręg Lubelski Obwód w Chelmie
Chelme 28 czerwiec 1948 r. – Do Starosty Powiatowego:**

Zebranie organizacyjne ***22 czerwca 1948 r.*** nie dało możliwości zorganizowania uroczystości ***Dni Morza,*** nawet w tak skromnych rozmiarach jak w latach ubiegłych.

Obwód Ligi Morskiej pomimo niepowodzenia ufając nie tylko zapewnieniom Władz Naczelnych Organizacji Politycznych i Społecznych, które zapewniały pomoc **Ogniw** w terenie ale przede wszystkim, wierząc w dobrą wolę osobistą i zrozumienie ważności **idei morskiej** osób stojących na czele organizacji w Chełmie – apeluje raz jeszcze prosząc:

1 – o delegowanie 2-par do zbiórki ulicznej w dniu 29 czerwca od godz. 8.00 do Gmachu Zarządu Miejskiego, parter Wydział Techniczny;

2 – o zbiórkę wśród swoich członków ofiar na listę do dnia 10 lipca;

3 – o rozpoczęcie pracy podstawowej – poprzez wpisanie na załączoną listę członków **Ligi Morskiej** i zwrot list do 10 lipca do **Przewodniczącego Obwodu Ligi Morskiej St. Gutta** – Zarząd Miejski Wydział Techniczny, pokój 21;

Informacyjnie : 1 – członek popierający składka 100zł miesięcznie;

2 – członek rzeczywisty składka 10zł miesięcznie;

3 – członek zbiorowy składka 5zł miesięcznie;

4 – wpisowe 3-miesięczna składka.

Po otrzymaniu list członków odbędzie się zebranie i wybór zarządu jeżeli przy organizacji istnieje **Oddział Ligi Morskiej** proszę powiadomienie **Obwód** i przedłożyć protokół organizacyjny w 2-egzemplarzach. **Prezes Liga Morska Okręg Lubelski – Obwód w Chełmie.**

Liga Morska Okręg Lublin Obwód w Chełmie

Chełm 21 czerwiec 1949 r. – Do Starostwa Powiatowego w Chełmie:

Zarząd Obwodu Ligi Morskiej w Chełmie uprzejmie prosi o wydanie zezwolenia na zbiórkę uliczną dnia **26 i 29 czerwca 1949 r.** Czysty dochód przeznacza się na cele **Ligi Morskiej – Prezes mgr Wł. Pieńkowski.**

Chełm 12 lipca 1949 r. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Chełmie, na prośbę Ligi Morskiej Zarząd Główny, dofinansuje przesłane cegiełki z **Dni Morza z 23-29 czerwca 1949 r.** z budżetu MRN.

Zarząd Główny Ligi Morskiej w Warszawie –

Warszawa 2 października 1950 r. do PRN w Chełmie

Zarząd Główny Ligi Morskiej prosi o przeprowadzenie kontroli działalności **Oddziału Ligi Morskiej w Chełmie** i jej zgodności ze statutem i deklaracją ideową. Po dokonaniu kontroli, prosimy uprzejmie o nadesłanie odpisu protokołu. Statut powinien znajdować się w każdym Oddziale Ligi Morskiej. Celem zapoznania PRN z zaleceniami Ligi Morskiej, załączamy referat Prezesa Z.G.L.M., generała Węgrowskiego, wygłoszony na Zjeździe Połączeniowym L.M. i P.Z.Z. w Szczecinie w kwietniu 1950 r. **Z-ca Sekretarza J. Skarżyński i Wice-Prezes E. Schubert.**

LIGA MORSKA

ZARZĄD GŁÓWNY

Warszawa, Widok 10

Konto P. K. O. I-1595

Warszawa, czerwiec 1949 r.

Stowarzyszenie
Ligi Morskiej
w Chelmie
otrzymano dn. 25. VI 1949 r.
Nr. 401

Obywatele!

Cztery lata mija od chwili, gdy w wyniku zwycięskiego rozgromienia faszyzmu niemieckiego przez Armię Czerwoną i Wojsko Polskie odzyskałyśmy 500-kilometrowe Wybrzeże.

Wybrzeże to zastaliśmy zniszczone i zdewastowane, porty zrujnowane, flotę zatopioną, szeregi pracowników morza i portów — zdziesiątkowane.

Jednak dzięki wielkiej ofiarności oraz niespożytej sile i energii całego społeczeństwa, z klasą robotniczą na czele, potrafiłmy w ciągu niespełna 4-ech lat zniszczenia naprawić, porty odbudować, oraz przygotować nowe kadry marynarzy, rybaków, stoczniovców i innych.

Nie możemy poprzestawać na wynikach dotychczas osiągniętych.

Nasze 500-kilometrowe Wybrzeże, porty i flota morska wymaga w dalszym ciągu wielkiego wysiłku pracy i dużych wkładów pieniężnych.

W ramach trzyletniego, a następnie sześcioletniego planu odbudowy gospodarczej realizujemy wielki program morski; otworzymy nowe szlaki wodne, rozbudujemy flotę handlową, ożywimy miasta, osiedla nadmorskie, założymy nowe warsztaty pracy.

Liga Morska, jako krzewicielka idei morskiej, włącza się w wielki nurt pracy nad odbudową i rozbudową polskiego Wybrzeża.

Liga Morska pragnie pogłębić w narodzie świadomość znaczenia zagadnień morskich, pragnie mieć swój udział w wielkim zadaniu wychowania społeczeństwa w miłości i przywiązaniu do morza, szkolenia nowych kadr pracowników morza i portów, rozwijania przemysłu rybackiego i stoczniowego oraz mobilizowania wysiłku społecznego i społecznych środków materialnych do przedterminowego wykonania trzyletniego planu morskiego — integralnej części planu narodowego.

Liga Morska, będąc organizacją społeczną, opierającą swoją działalność na ofiarności społeczeństwa, wzywa Was, Obywatele, do złożenia ofiar, które pomogą naszej Organizacji w realizowaniu powyższych zamierzeń.

Zakupując załączoną nalepkę, przyczynicie się do wzmożenia i utrwalenia naszych osiągnięć na Bałtyku!

GLÓWNY KOMITET WYKONAWCZY
„DNI MORZA“

Chelń 23 listopad 1950 r.

Protokół *Komisji Porządku Publicznego* przy MRN. Dnia 23 listopada 1950 r. przeprowadzono kontrolę *Ligi Morskiej* z udziałem członków Komisji: 1. Paweł Mroczkowski i 2. Wiktor Hołowacz. Kontrolę przeprowadzono w lokalu *Związku Bojowników*. Tu *Michał Denkwicz Przewodniczący Ligi Morskiej w Chelmie* oświadczył, że obecnie żadna praca w kierunku Ligi Morskiej i szkolenia instruktorów nie jest prowadzona — Zarząd 5-osobowy.

ZARZĄD GŁÓWNY
LIGI MORSKIEJ
Warszawa
ul. Widok 10

Warszawa, dnia 2 października 1950 r.

d.d. 75/50

Do

Prezydium Rady Narodowej

w m. Chelmie
woj. Lubelskie

Zarząd Główny Ligi Morskiej prosi o przeprowadzenie kontroli działalności Oddziału L.M. i jej zgodności ze statutem i deklaracją ideową.

Po dokonaniu kontroli, prosimy uprzejmie o nadesłanie odpisu protokołu.

Statut winien znajdować się w każdym Oddziale L.M.

Celem zapoznania R.N. z założeńmi L.M. załączamy referat Prezesa Zarządu Głównego L.M., gen. Wągrówskiego, wygłoszony na Zjeździe Połączeniowym L.M. i P.Z.Z. w Szczecinie w kwietniu 1950 r.

Załącznik 1

Z-CA SEKRETARZA

V. PRZED

/ J. Skarżyński /

/ E. Schubert /

Z a zgodność : Kancelaria

Secret

Lublin 13 marca 1951 r. – do delegatów w Chelmie Lub.

Zarząd Okręgu Ligi Morskiej w Lublinie informuje, że *Tadeusz Pietrzykowski*, *Michał Denkwicz* i *Julian Czeryna* z Chelma Lub. (z ważną legitymacją LM), zostali

wybrani delegatami na (sprawozdawczo-wyborczy) Zjazd Okręgu Ligi Morskiej, który odbędzie się, 1 kwietnia 1951 r. w Sali Miejskiego Przedsiębiorstwa Remontowo-Budowlanego przy ul. Bernardyńskiej 7 w Lublinie o godz. 10. Referat ideologiczny i zadania Ligi Morskiej w Planie 6-letnim wygłosi delegat Zarządu Głównego Ligi Morskiej z Warszawy. Wybory (11-15 członków) Zarządu Okręgu w tym Prezesa, 2-Wice, sekretarza, skarbnika (i zastępcę). **Prezes ZO LM St. Rejzner i Kier. O LM M. Jabłoński.**

Liga Morska w Chełmie powinna współpracować ze wszystkimi zrzeszeniami sportowymi w celu organizacji kalendarza imprez wodniackich. **Powinna też prowadzić, kursy szkolenia w zakresie sportów wodnych, kursy przysposobienia marynarskiego i kursy zdobywania POS.** Poleceniem Okręgu LM, **Tadeusz Pietrzykowski oddelegowany do pracy w Prezydium Sekcji Żeglarstwa w Powiatowych Komitetach Kultury Fizycznej.** Pierwszymi delegatami na Zjazd Okręgowy Ligi Morskiej do Lublina w dniu 13 marca 1951 r., z Ligi Morskiej Obwód Chełm byli: **Tadeusz Pietrzykowski, Michał Denkwicz i Julian Czeryna.**

LIGA MORSKA
Zarząd Okręgu Lubelskiego

24

L.dz. 324/07/51

Lublin, dnia 23.III.1951r.

W/g. Rozdzielnika:

Zarządzenie Nr. /Wyszk.

Zarząd Okręgu L.M. przesyła w załączeniu odpis zarządzenia Głównego Komitetu Kultury Fizycznej Nr.24 z dnia 7 marca 1951r. ośnośnie ustawienia Ligi Morskiej w sportach wodnych.

W zwi. sku z powyższym Zarząd Okręgu L.M. poleca: *Pietrzykowski Tadeusz*

1. delegować Ob:..... do Prezydiów Sekcji Żeglarstwa w Powiatowych Komitetach Kultury Fizycznej, który nawiąże seisiły kontakt i współpracę z istniejącymi na Waszym terenie zrzeszeniami sportowymi. Uzgodni wzajemne korzystanie ze sprzętu i instruktorów / bez szkody dla planu szkolenia w Lidze Morskiej.
2. Zarząd Oddziału L.M. porozumię się z Zrzeszeniami Sportowymi i uzgodni korzystanie ze sprzętu i instruktorów Zrzeszeń Sportowych dla Ligi Morskiej w miejscowościach, gdzie nie posiadają własnych możliwości szkolenia w zakresie sportów wodnych.
3. Wszystkie planowane imprezy sportowe Ligi Morskiej w skali powiatowej należy zgłosić do kalendarza imprez sportowych P.K.K.F.
4. Zorganizować na Kursach Przysp. Marynarskiego możliwości zdobywania odznaczeń S.P.O. / Sprawny do Pracy i Obrony / w tym celu należy przeprowadzić szeroką akcję o konieczności zdobywania odznaki S.P.O. Kandydatów do odznaki S.P.O. należy zgłosić w odpowiednich K.K.F., ustalić komisję przyjmującą próby, terminy i miejsca prób. Zdobywanie odznaki S.P.O. traktować jako pierwszoplanowe.
5. Sprawozdanie z realizacji powyższego zarządzenia nadsyłać w w sprawozdaniu miesięcznym do dnia 25 każdego miesiąca.

Za wykonanie powyższego Zarząd Okręgu L.M. czyni odpowiedzialnych Ob.Ob. Prezesów Zarządów Oddziałów L.M., Opiekunów Kursów P.Mar. i aparat etatowy L.M.

Za Zarząd Okręgu L.M.

/ A. S. O. J. a /
Kier. Wydz. Wyszk. Z.O.

/ M. Jabłoński /
Kierownik Okręgu L.M.

nizacji mogą je uprawiać w ramach Ligi Morskiej i mają
prawo za zgodą swego Zrzeszenia reprezentować barwy

L.dz.43/02/51

87

Lublin, dnia 13.III.1951r.

Do
Ob: Pietrzykowski Tadeusz
/ delegata na Zjazd Okręgu L.M. /

w Chełmie - Lub.

Zarząd Okręgu L.M. podaje Obywatelowi jako delegatowi na Zjazd Okręgu L.M. do wiadomości, że Zjazd Okręgu L.M. Lublin odbędzie się Miejskiego Przedsięb. Remont.- Budowl. w dniu 1-go kwietnia 1951r. w sali:.....

przy ulicy:.... Bernardyńska Nr.: 7..... o godzinie 10-tej w pierwszym terminie, a o godzinie 10,30 w drugim terminie bez względu na ilość obecnych delegatów z następującym porządkiem dziennym:

1. Zagajenie Zjazdu i powitanie przedstawicieli Partii, władz, urzędów, instytucji, organizacji społeczno-politycznych i delegatów Zjazdu.
2. Powołanie Przewodniczącego Zjazdu, Prezydium i Protokolantów
3. Powołanie Komisji jak:

- a/ Komisji Mandatowej / 3 osoby /
- b/ " Matki "
- c/ " Wnioskowej "
- d/ " Skrutacyjnej "

4. Referat ideologiczny i zadania Ligi Morskiej w Planie 6-letnim delegata Zarządu Głównego L.M. z Warszawy

5. Przerwa Obiadowa od godz. 13 - 14,30

6. Wznowienie Zjazdu przez Przewodniczącego Zjazdu

7. Sprawozdanie ustępującego Zarządu Okr. L.M.

- a/ Prezesa b/ Sekretarza c/ Skarbnika d/ Komisji Rewizyjnej

8. Dyskusja nad złożonymi sprawozdaniami i udzielenie absolutorium /skwitowania / ustępującemu Zarządowi Okręgu L.M.

9. W y b o r y :

- a/ Zarządu Okręgu L.M. w liczbie od 11 - 15 członków w tym Prezesa 2-ch Wiceprezesów, Sekretarza i zast. Sekretarza, Skarbnika i zast. Skarbnika Zarz. Okr. L.M.

- b/ Komisji Rewizyjnej w liczbie 5-ciu członków w tym Przewod. Komisji, zast. Przewod. i Sekretarza Komisji

10. Wolne wnioski

11. Uchwalenie Rezolucji z okazji Zjazdu, wniosków i zobowiązań

12. Zakończenie Zjazdu wspólnym odśpiewaniem Międzynarodówki.

Poczem nastąpi posiedzenie nowo powołanego Zarządu Okręgu L.M. i Komisji Rewizyjnej w celu ukonstytuowania się.

Z uwagi na ważność sprawy jaką jest pierwszy w naszej organizacji L.M. Zjazd po Zjednoczeniu się z.b.P.Z.Z. i b. L.M., przybycie Obywatela jako delegata na powyższy Zjazd jest obowiązkowe i punktualne.

Koszta przejazdu na Zjazd pokrywane będą przez oddzielne Oddziały L.M., których dany delegat jest członkiem.

Każdy delegat przybywający na Zjazd winien być zaopatrzony w Legitymację członkowską z opłaconymi składkami na bieżąco oraz w zaświadczenie Oddziału L.M. stwierdzające, że jest delegatem na Zjazd Okręgu L.M. wybranym na Zjeździe Oddziału L.M.

M. Jabłoński
Za Zarząd Okręgu L.M.
Kierownik Okręgu L.M.

St. Rejzner
Prezes Zarz. Okręgu L.M.

Otrzymują: poszczególni delegaci oraz Oddziały L.M. celem dopilnowania by delegaci stawili się na Zjazd w terminie i punktualnie oraz byli zaopatrzeni w legitym. i zaświad. stwierdzające, że jest delegatem na Zjazd Okręgu L.M., wybranym na Zjeździe Oddziału.

LIG
Zarząd
GŁÓWNY KOMITET KULTURY FIZYCZNEJ
Znak 215/0

Warszawa, dnia 7 marzec 1951 r.

Z a r z ą d z e n i e Nr. 24

W wykonaniu Uchwały Prezydium Głównego Komitetu Kultury Fizycznej z dnia 13.10.1950 r. celem zabezpieczenia właściwych warunków rozwoju i umasowienia sportów wodnych i szczególnie żeglarstwa jako ważnych czynników wychowania morskiego i podniesienia obronności kraju, Główny Komitet Kultury Fizycznej zobowiązuje Komitety Kultury Fizycznej, Zrzeszenia Sportowe i właściwe Sekcje Kom.Kult.Fiz. do wejścia w ścisłą i stałą współpracę z organizacjami Ligi Morskiej i zarządza co następuje:

1. W zakresie sportów wodnych jak żeglarstwo, sport motorowodny, kajakerstwo i wioślarstwo, Lidze Morskiej nadaje się wszystkie uprawnienia Zrzeszenia Sportowego. W związku z powyższym, przedstawiciele Ligi Morskiej wejdą w skład Komitetów Kultury Fizycznej wszystkich szczebli.
2. Ośrodki sportów wodnych Ligi Morskiej podlegają na równi z Ośrodkami Sportów wodnych Zrzeszeń Sportowych rejestracji w właściwych Komitetach Kultury Fizycznej.
3. Liga Morska i Zrzeszenia Sportowe winny w najjaśniejszym zakresie udostępnić sobie wzajemnie swoje ośrodki sportów wodnych. Korzystanie z Ośrodka i bazy szkolenia przez członków innego Zrzeszenia nie wymaga zmiany barw Zrzeszenia lub Ligi.
4. Członkowie Zrzeszeń Sportowych, którzy nie mają możliwości uprawiania sportów wodnych w ramach swej organizacji mogą je uprawiać w ramach Ligi Morskiej i mają prawo za zgodą swego Zrzeszenia reprezentować barwy Ligi Morskiej w tych gałęziach sportu.
5. Młodzież szkolna zorganizowana w sekcjach sportów wodnych SKS podlega w tasadzie opiece Ligi Morskiej na podstawie porozumienia z Ministerstwem Oświaty. Młodzież szkolna szkół w których nie ma zorganizowanych przy SKS sekcji sportów wodnych może należeć do sekcji sportowych L.M. lub do sekcji Zrzeszenia Sportowego wg. wyboru wzg.wg. dyrektywy władz szkolnych, które również mogą powierzyć opiekę nad tą młodzieżą działającym na danym terenie sekcjom sportów wodnych Zrzeszeń Sportowych.
6. Szkolenie w dziedzinie sportów wodnych zarówno w Zrzeszeniach Sportowych jak i w Lidze Morskiej należy prowadzić na podstawie jednolitego programu szkolenia ustalonego przez odpowiednie sekcje GKKF.
7. Szkolenie instruktorów sportów wodnych podlega na równi ze szkoleniem instruktorów wszelkich rodzajów sportu Głównemu Komitetowi Kultury Fizycznej i jego sekcjom. Nadawanie i zatwierdzanie uprawnień trenerskich

- i i instruktorskich należy do kompetencji GKKF. Liga Morska może organizować szkolenie kadr instruktorskich za zgodą GKKF.
9. Liga Morska na równi ze Zrzeszeniami Sportowymi ma prawo organizować imprezy sportowe w dziedzinie sportów wodnych. Centralne imprezy sportowe organizowane przez Ligę Morską, zatwierdzone przez GKKF wejdą w ogólnopolski kalendarz sportowy. Imprezy sportowe organizowane przez Oddziały terenowe i jednostki organizacyjne Ligi Morskiej winny być zatwierdzone przez właściwy Komitet Kultury Fizycznej i wejść do terenowego kalendarza sportowego.
9. W dziedzinie budownictwa urządzeń sportowych Ligę Morską obowiązują istniejące przepisy o budownictwie tych urządzeń.
10. Liga Morska winna mobilizować swych członków do zdobywania odznaki Sprawy o Pracy i Obrony i stworzyć im warunki organizacyjne do zdobycia tej odznaki.

Przewodniczący
Głównego Komitetu Kultury Fizycznej

/-/ M o t y k a L.

Otrzymują :

GKKF -11, WKKF - 18
CRZZ - 9, Ligi - 3,
MON - 2, MBP, ZMP, ZSCH, Min. Zdrowie,
Min. Oświaty, AZS, "SP", rezerwa 3.

Za zgodność odpisu :

Liga Morska Okręg lublin Zarząd Oddziału w Chełmie

Chełm 17 października 1951 r. – Do Prezydium Gminnych Rad Narodowych w Powiecie :

Powołując się na wytyczne prowadzonej w dniu **2 października 1951 r.** konferencji prasowej w sprawie akcji informacyjno-propagandowej w związku z naborem na **Kurs Przysposobienia Morskiego i Sportowo Żeglarskiego, Zarząd Oddziału Ligi Morskiej w Chełmie** w załączeniu przesyła 2-sztuki ogłoszeń Wydziału Wyszkożenia Zarządu Okręgu Ligi Morskiej w Lublinie z prośbą o natychmiastowe rozplakatowanie w jak najważniejszym miejscu. Z treścią niniejszego ogłoszenia prosimy o zapoznanie sołtysów, aby mogli zapoznać

na zebraniach gromadzkich jak największej ludności. **Prezes Zarządu Oddziału Ligi Morskiej Józef Jewdoszuk.**

Liga Morska Okręg Lubelski Zarząd Oddziału w Chełmie

Chełm 26 czerwiec 1952 r. – Do Prezydium Gminnej Rady Narodowej w Stawie:

W związku z odbywającymi się **Dniami Morza** w dniach **22 – 29 czerwca 1952 r.** **Zarząd Oddziału Ligi Morskiej w Chełmie** przysyła (m. in. i do Waszej gminy) plakaty z prośbą o rozplakatowanie celem propagandy w widocznym miejscu Waszej Gminy. **Prezes Zarządu Oddziału Ligi Morskiej Józef Jewdoszuk.**

Liga Morska Okręg Lubelski Zarząd Oddziału w Chełmie

Chełm 7 październik 1952 r. – Do Gminnego Zarządu Związku Młodzieży Polskiej (ZMP) w Gminie Pawłów.

Zarząd Oddziału Ligi Morskiej w Chełmie przesyła (m. in. i do Waszego Gminnego Koła) plakat Wydziału Szkolenia Zarządu Okręgu Ligi Morskiej w Lublinie, propagujący **Kursy Przysposobienia Marynarskiego i Sportowo Żeglarskiego** z prośbą o rozplakatowanie w widocznym miejscu Waszej Gminy.

Z treścią niniejszego plakatu prosimy a zapoznanie wszystkich członków ZMP podległym Wam Kół, aby członkowie mogli zapoznać z treścią niniejszego plakatu młodzież niezorganizowaną w terenie.

Osoby chętne, które chcą korzystać z kursu, prosimy kierować do **Zarządu Oddziału Ligi Morskiej w Chełmie, który się mieści w Gmachu Głównym PKP, I p. pokój Nr 108,** gdzie złożą podanie i otrzymają bliższe informacje dotyczące kursu. **Prezes Zarządu Oddziału Ligi Morskiej Józef Jewdoszuk i Kierownik Zarządu Oddziału Ligi Morskiej Józef Wieczorek.**

*APLOCH.

Podsumowanie – wnioski do lat 1944\45 – 1952

Dnia 20 października 1944 r. w Lublinie odbyło się pierwsze zebranie organizacyjne reaktywowanej **Ligi Morskiej** właściwie w oparciu o przedwojenny statut **LMK** (z powodu ówczesnej rzeczywistości politycznej PRL po modyfikacji i **Kolonialnej** zostało usunięte aby nie drażnić nowej władzy). **Reaktywowanie Ligi Morskiej** jej cele programowe i metody ich realizacji, były wyłączną zasługą przedwojennych działaczy **Ligi Morskiej i Kolonialnej** – którzy aktywnie przystąpili do swojej powojennej misji, z jednej strony zdawali sobie sprawę z dziejowej roli jaką mogą odegrać w zjednoczeniu kraju, a z drugiej strony hamulca sowietyzacji władzy PRL i jej negatywnego stosunku do dawnych działaczy **LMK – i II RP**.

Podstawowym i jedynym źródłem wiedzy o obecności i działalności w Chełmie i w powiecie chełmskim (materiał zawarty w Rozdz. IV) w latach **1945 – 1952** (*Polskich Lig Morskich*) w tym przypadku (po modyfikacji nazwy reaktywowanej) **Ligi Morskiej** – są informacje znajdujące się w zasobach *Archiwum Państwowego w Lublinie Oddział w Chełmie (APLOCH)* tylko w *Zespole Archiwalnym Starostwa Powiatowego w Chełmie (w dziale społeczno-politycznym) i Aktach Gmin (powiatu chełmskiego)*.

W **Chełmie** reaktywowanie **Ligi Morskiej i Kolonialnej**, nastąpiło samorzutnie. Już we **wrześniu 1944 r.** – w pierwszym inauguracyjnym roku szkolnym **1944\1945** w Chełmie – powołano pierwsze (po modyfikacji nazwy) **Szkolne Koło Ligi Morskiej**, z inicjatywy nauczycieli, a zarazem przedwojennych działaczy **LMK**.

W **1948 r.** po wieloletniej obserwacji ubeckiej, **poleceniem** dyktatury PRL usunięto z władz **Ligi Morskiej przedwojennych** działaczy **LMK**, uważając ich przede wszystkim za element reakcyjny a nawet o romantycznej idei do morza, i zastąpiły nowymi działaczami posiadającymi tzw. odpowiednie oblicze ideowo-polityczne przyjazne ideologii władzy PRL.

Był to faktyczny koniec Ligi Morskiej – (reaktywowanej w oparciu o wielkie idee zawarte w statucie *Polskich Lig Morskich*, a w szczególności *Ligi Morskiej i Kolonialnej*) – choć organizacja pod nazwą **Liga Morska** egzystowała jeszcze na terenie kraju do **1953 r.**

Rok 1953 r. to koniec w Chełmie i powiecie chełmskim działalności **Ligi Morskiej** – i nie nastąpiło jej reaktywowanie w dalszych latach.

Inicjatywą II Kongresu Kultury Morskiej, który obradował w Gdyni w **grudniu 1980 r.** wywołanej „**gdańskim sierpniem**” ponownie reaktywowano **Ligę Morską**. **22 kwietnia 1981 r.** Urząd Wojewódzki w Gdańsku zarejestrował stowarzyszenie „**Liga Morska**” z terenem działania na całym obszarze Polski. **Liga Morska** nawiązała do tradycji dorobku *Polskich Lig Morski – LMK*.

Podsumowanie – zakończenie :

Uwaga: Tekst niżej zamieszczony, zredagowałem do swojej książki o organizacjach paramilitarnych w okresie II RP 1918-1939, jedną z nich był też Liga. Ze względu na treść i na charakter historyczno-dydaktyczny przedstawiam go w całości.

*

Praca moja traktuje o organizacjach paramilitarnych okresu międzywojennego czyli okresu II Rzeczypospolitej 1918-1939 – **do których należały też Polskie Ligi Morskie 1921-1952.**

Nadmieniam, że w czasie kwerendy po zasobach archiwalnych APLOCH, w aktach obejmujących lata **1939-1945 i 1945-1952**, natknąłem się na dokumenty świadczące, że:

- **część** omawianych organizacji w mojej pracy (w tym LMK) przerwały swoją działalność we wrześniu 1939 r., było to wynikiem represji władz niemieckich-okupacyjnych, które zabraniały na działalność polskim organizacjom szerzącym ideały polskie o treściach narodowowyzwoleńczych (inne zawiesiły swoją działalność) ;

- **część** organizacji przedwojennych po 1945 r. w konspiracji jednoczyła swoich członków oczekując lepszych czasów na jawność i swobodę działania ;

- **część** organizacji po 1945 r. reaktywowała swoją działalność modyfikując nazwy do nowych warunków z intencją działania (**mimo tego trafiając na ciągle trudność, w konsekwencji do rozwiązania działalności**).

Na początku 1948 r. i 1950 r. (w wyniku 2-letniej kasacji) – Zarządzeniami (różnych) Komisji Likwidacyjnych – (do spraw sensu i przydatności tworzenia organizacji), wszelkie organizacje podchodzenia okresu międzywojennego II RP, zostały rozwiązane. Jak wynikało z raportów terenowych i zarządzeń państwowych, dalsza działalność tych organizacji paramilitarnych miała i wywierała szkodliwy wpływ na ideologiczne wychowanie nowej koncepcji tworzącego się Państwa PRL.

Historia się powtórzyła: w **1939 r.** represje władz niemieckich okupacyjnych po **1945 r.** również represje ale władz sowiecko-perelowskich okupacyjnych.

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty, pragnąłem swoją pracę utrzymać w duchu tamtych niezapomnianych lat, czasie obejmującym epokę tworzenia Polskości. Chciałem ukazać klimat powstawania poszczególnych organizacji, wielki patriotyzm i poświęcenie ludzi, którzy tworzyli ten ruch – wpajając społeczeństwu po latach zaborów i niewoli odnowę: biologiczno – zdrowotną, oświatową i walki o narodowe ideały oraz samo istnienie Państwa Polskiego i jego obronności granic jako dumy narodowej i powinności piastowskiej.

*

Rekomendując powyższą książeczkę, podkreślam jej charakter popularno-naukowy. Temat powinien zainteresować szerokie grono czytelników. Książeczka jest w całości dokumentem przedstawiającym wartości historyczne, patriotyczne i obejmuje przełomowy okres w dziejach Rzeczypospolitej – Chelma i jego regionu.

Nikt dotąd nie pokusił się do poruszenia tego badawczego i ciekawego tematu, nawet w szczytkowych problemach lub zagadnieniach.

Dlatego też książeczka ta staje się pierwszą pozycją traktującą ten temat, i jako pierwsza jest dokumentem odkrywczym. Może w przyszłości stanie się inspiracją i przyczynkiem do wielu dociekań naukowo-badawczych.

Sprowokuje też czytelników do zastanowienia się nad sensem badania naszej przeszłości i sensem tworzenia w imię wzniosłych ideałów patriotyczno-narodowych.

Bibliografia : (źródła i opracowania)

Czasopisma :

1. „Zwierciadło” 1923 – 1932.
2. „Kronika Nadbużańska” 1933 – 1939.
3. „Morze” 1924 – 1938, (niekompletne numery z zasobów archiwum rodziny Janczykowskich).

Archiwa :

1. Archiwum prywatne Kazimierza Pawła Janczykowskiego (1888-1972).
2. Archiwum prywatne Bolesława Zygmunta Wirskiego-(Kruczka) 1900-1972).
3. Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Chełmie (APŁOCH).

Opracowania – książkowe :

Uwaga:

W zweryfikowaniu najważniejszych faktów dotyczących wyłącznie powstania i działalności **Polskich Lig Morskich – to jest LŻP, LMR i LMK, pomogła mi pozycja książkowa pt.: Tadeusz Białas, Liga Morska i Kolonialna 1930 – 1939, Wydawnictwo Morskie Gdańsk 1983.**

Wymieniona Bibliografia jest tak bardzo skromna – **ale tylko wyłącznie ona zawiera informacje źródłowe dotyczące tematu.**

ANEKS :

SENSACYJNE ODKRYCIE PROPORCA LIGI MORSKIEJ I KOLONIALNEJ OBWÓD CHEŁM - JAKO ZABYTEK PATRIOTYCZNY

Z relacji Beaty Lechockiej:

Wiosną 2007 r. z inicjatywy Andrzeja Nowosada, Wice-Przew. Rady Parafialnej działającej przy Parafii Rzymsko Katolickiej pw Roz. Św. Apostołów w Chełmie, prowadzone były prace porządkowe w dwóch łóżach nad zakrystiami kościoła parafialnego. Oprócz inicjatora, w pracach tych uczestniczyli: Kamil Kociubiński i Andrzej Krasnowski. Obie łóże były niedostępne dla wiernych, pełniły funkcję m. in. podręcznych składzików sprzętów i paramentów nieużywanych w liturgii. W przeważającej większości były to przedmioty niezinwentaryzowane, o dużej wartości historycznej i artystycznej. Wśród odnalezionych wówczas obiektów znajdował się m. in. niepozorny proporzec, który okazał się być niezwykle cennym śladem materialnym działającej na terenie Chełma w okresie międzywojennym Ligi Morskiej i Kolonialnej.

Proporzec uszyty został z tkaniny płóciennej, dwubarwnej - na przemian białoczerwonej (awers), z aplikacjami wykonanymi z cienkiej tkaniny wełnianej (kaszmiru). Ma formę prostokątnego płata, w dolnej części z trzema wydłużonymi trójkątnymi językami, o wymiarach 130cm x 74cm. Na awersie proporca umieszczone zostało w narożach godło Polski, orzeł biały na czerwonym tle, a na środkowym, czerwonym polu napis: „**PRZEZ MORZE DO ROKWITU POLSKI**”. Rewers proporca wypełnia schematycznie przedstawiony żaglowiec, wokół którego napis: „**L.M.K. OBWÓD CHEŁM**”. Ogólny stan zachowania proporca był średni. Płótno płata było pogniecione i zabrudzone. W złym stanie były natomiast wełniane aplikacje, które zostały uszkodzone przez owady. Brakowało również elementów, służących do przytwierdzenia proporca do drzewca. O ich istnieniu świadczyły pozostałości nici na krawędzi płata proporca. Bliższe oględziny proporca wskazywały również na możliwości pierwotnego wykończenia trójkątnych języków proporca frędzlami w kolorze złotym. Świadczyć o tym mogą fragmenty zachowanych w tym miejscu złotych nici.

O fakcie przystąpienia do prac porządkowych została poinformowana Delegatura Woj. Urzędu Ochrony Zabytków w Chełmie - Beata Lechocka i Paweł Wira. Sporządzono dokładną dokumentację opisową i fotograficzną odnalezionego proporca, i dokonano wpis do rejestru zabytków ruchomych woj. lubelskiego. Nie są znane okoliczności ukrycia w kościele parafialnym pod wezwaniem Rozesłania Świętych Apostołów w Chełmie proporca LMK. Domniemywać można, że nastąpiło to we wrześniu-październiku 1939 r., po wybuchu II wojny światowej. Nie jest to pierwszy przypadek ukrycia w chełmskiej świątyni oznak organizacji patriotycznych, działających w okresie międzywojennym w Chełmie.

Odnaleziony w 2007 r. proporzec Obwodu Chełmskiego Ligi Morskiej i Kolonialnej ma bardzo dużą wartość historyczną. Jest cennym świadectwem zaangażowania patriotycznego obywateli II Rzeczypospolitej. Dotrwanie do czasów współczesnych tej cennej pamiątki jest bez wątpienia wydarzeniem o znaczeniu ponadregionalnym.

Aktualnie w łóży nad prawą zakrystią rozpoczęły się prace konserwatorskie przy barokowej polichromii, pokrywającej ściany i sklepienie pomieszczenia. Po ich zakończeniu planowane jest urządzenie w łóży niewielkiego muzeum parafialnego, gdzie eksponowany będzie m. in. odnaleziony proporzec Obwodu Chełmskiego Ligi Morskiej i Kolonialnej.

Dzieje Polskich Lig Morskich i ich idee (pomimo skomplikowanej sytuacji kulturowo-obyczajowej i polityczno-gospodarczej spowodowanej latami zaborów, okupacji i rusyfikacji) dobrze się zapisały w latach 1921-1939 w **Chelmie i w powiecie chełmskim**, przez działalność **Oddziału Ligi Żeglugi Polskiej (1921-1924)**, **Oddziału Ligi Morskiej i Rzecznej (1925-1930)** oraz **Oddziałów-Obwodów Ligi Morskiej i Kolonialnej (1931-1939)**.

Należy też podkreślić, wielką pasję chełmian do wszelkiej działalności i walki narodowowyzwoleńczej w duchu obrony wartości narodowych i ogromny patriotyczny wkład w obronę idei Polskich Lig Morskich a przede wszystkim idei **Ligi Morskiej i Kolonialnej, Polskiego Morza i budowy Floty Morskiej i Wojennej dla obronności Bałtyku i granic Polski**.

Jak ustaliłem, ze szczątkowych informacji, że **Liga Morska i Kolonialna w Chelmie** wykonała w latach swej działalności **1931-1939**, co najmniej trzy proporce-proporczyki, i wszystkie w stałej propagandowej siedzibie **LMiK w Chelmie przy ul. Lwowskiej 9**, (tu była tzw. pracownia techniczna) – **ale wcale to nie znaczy, że proporców nie mogło być więcej, a nawet mogły mieć różne kształty; mogły być też inne: emblematy, odznaki, makietki itd.; przecież było kilka Oddziałów-Obwodów LMiK w Chelmie: Chełmski, Wojskowy, Kolejowy czy Powiatowy** – i wszystkie były znane w kraju i były też w wielkim rozkwicie swej działalności; każdy z nich powinien posiadać swój proporzec jako symbol organizacyjny, na który np. składano przysięgę rytualno-statutową itd.

- **pierwszy proporzec-proporzec** organizacyjny został wykonany z początkiem **1932 r.**, z okazji powołania w Chelmie w 1931 r. **LMK** – **i miał być jego treścią;**

- **drugi proporzec-proporzec** został zaplanowany i wykonany **jesienią 1934 r.**, wkrótce po przemianowaniu **Oddziału LMiK w Chelmie na Obwód** (przez Zarząd Okręgu LMiK w Lublinie) i od wiosny **1935 r.** gotowy do wypraw – **i miał być jego treścią wraz z najważniejszym krótkim hasłem, i na pewno jest nim ten znaleziony w Chelmie w 2007 r. ;**

- **trzeci proporzec-proporzec** miał być wykonany w **1939 r.**, gdy wiadomo było, że **wojna jest nieunikniona** – **i z treścią w tym związaną.**

Opracował : Waldemar Antoni Kozłowski

- I musi być link na moją stronę internetową: www.waldemark.za.pl